

वर्णमुद्रा

इ-नेमालें
(मुद्रित प्रत,
फकत खासगी वितरणाखातीर)

वर्णमुद्रा

अंक दुसरो / ऑक्टोबर-नोव्हेंबर- डिसेंबर 2024

देणगी मोल : रु. 150/- (मुद्रित प्रतीखातीर)

संपादक : शैलेंद्र मेहता

अनुक्रमणिका

| भायलें चित्र |

मोहन नाईक

| सुर्वेचीं कांय उतरां |

शैलेंद्र मेहता

| कविता (पावलां आनी नाद) |

निलबा खांडेकार, माया खरंगटे, रवींद्र रमाकांत म्हाड्डोळकार
नयना आडारकार, तुकाराम शेट

| स्मरणसुक्त |

कांय कविता : अभिजित

| कला, चित्रां, रेखाचित्रां, छायाचित्रां |

गांवगिऱ्या अस्तित्वाचें दृश्य कथन : मोहन नाईक – एल आल्लावोज

| कथा |

दुस्मान : स्टेन अगेरा

काणी एका मॉर्गाची : गौरांग बाबुराव भांडीये

| भावपणाचो सोद |

काळ आनी निश्चलताय, भास आनी मौन : यॉन फॉस : शैलेंद्र मेहता

| लेख/ ललित लेख/ टिपण/ मुलाखत |

पुस्तक आस्वादन : सृजनरंग: विद्या कामत

कोंकणी भास आनी लोक : संशोधनाची गरज : जेसन पींत

तीन टिपणां : दामोदर घाणेकार

मुलाखत : डॉ. एडवर्ड नाझारेथ

| गंभीर वा मजेशीर |

बदलती पत्रकारिता : कामिल पारखेची फेसबुक पोस्ट

मन तरपत हरी दरसनको आज : दासू भगत

आमचे कांय वाद : कृ. म. सुखठणकार

काणीकणी – चकाटां : दादा हेगडे

| निर्मिती आनी वितरण साहाय्य |

भाग्यश्री बनहट्टी, दिनेश मणेरकार

सुर्वेचीं कांय उतरां

वर्णमुद्राच्या पयल्या अंकाक मेळिल्ल्या उपाट प्रतिसादा उपरांत हो दुसरो अंक वाचप्यांमुखार दवरतना आमकां भोव खोस भोगता. पयलो अंक वाचल्या उपरांत कोंकणींतल्यान एक उंचेल्या अभिरुचीचें नेमाळें उजवाडाक हाडलें म्हूण परबीं दिवपी अनेक वाचकांचे फोन आनी मॅसेज आयले.

पयल्या अंकाच्या लोकार्पण सुवाळ्या वेळार मुखेल सोयरे ज्ञानपीठ मानकरी भाई मावजो हाणीं अंक काडप सोपें पूण ताचो दर्जो तिगवन दवरप हें खरें आव्हान अशी शिटकावणी दिल्ली आनी दरेक अंक वाचप्यांमुखार सादर करतना ती शिटकावणी आमी मुजरत मतींत दवरूंक केन्नाच विसरचेनात.

कार्यावळीचे अध्यक्ष भौ. अॅड. उदय भेंब्रे हाणीं ताचे फुडें वचून आनीक एके गजालीचेर टिपणी केली. अंकाचो दर्जो राखच्या पासत नीर क्षीर विवेकान तातूंतल्या साहित्याची पारख करप गरजेचें. आपूण बरयतां तें छापून येवचेंच अशी अपेक्षा मनांत दवरून अनेक जाण साहित्य धाडटात. तें छापचें काय ना हो संपादकीय अधिकार. देखून कांय जाणांक वायट दिसूं येता. पूण आपल्या अंकावरवीं अभिरुची आशिल्लें साहित्य लोकांमुखार हाडचेपासत वायटपण घेवचें पडटा आनी ताची तयारी दवरची हो 'गुरुमंत्र' ताणीं दिलो.

एडगर अॅलन पो हो एक म्हान अमेरिकन साहित्यिक. अमेरिकेंत नेमाळ्यांच्या माध्यमांतल्यान साहित्य लोकप्रिय करपाच्या यत्नांत ताचो शिंवाचो वांटो. तो एक प्रभावी लेखक, तेभायर एक अभ्यासू समीक्षक. बरें साहित्य म्हळ्यार कितें हाची व्याख्या ताणें केली. बारिकसाणीन 'नडणी' करून साहित्यिक मोल नाशिल्ली बरपावळ कुशीक काडपाचो मोलादीक वावर ताणें केलो आनी त्या वावराचो परिणाम संवसारभरांतले साहित्य निर्मणेचेर जालो. कोंकणींतूय तसो यत्न जावंचो हो आमचो हावेस.

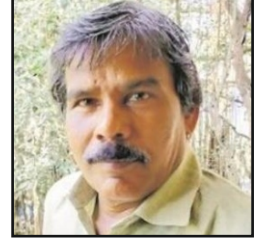
ह्या अंकाचें मुखचित्र मोहन नाईक ह्या गोंयच्या नामनेच्या चित्रकारान पितारलां. ल्हव ल्हव लुप्त जायत वचपी आमचें गांवगिरे दायज चित्रबद्ध करपी ह्या चित्रकाराची दखल राश्ट्रीय आनी आंतरराश्ट्रीय पावंड्यार कला समीक्षकांनी घेतल्या. कविता, कथा, पुस्तक आस्वादन, तरेकवार लेख, मुलाखत आनी वैयक्तिक नदरेंतल्यान गोंयच्या इतिहासाचीं मोडणां दाखवपी टिपणां असो भरगच्च आशय घेवन परत एक फावट आमी तुमचेमुखार येतात.

पयल्या अंकाप्रमाणेंच ह्याय अंकाक तुमचो उपाट प्रतिसाद मेळटलो ही अपेक्षा दवरून.

– शैलेंद्र मेहता
संपादक

निलबा खांडेकार

तेन्नाय

तेन्नाय समदीर मुखारूच आशिल्लो
आनी फाटल्यान हेंच शार
इतकी गर्दी नाशिल्ली तेन्ना
जेन्ना हांगसर झाडांच झाडां आशिल्ली
ह्या उंच बिल्डिंगांच्या जागेर
समदीर तितलोच दिसतालो
तेन्ना झाडांतल्यान आतां बिल्डिंगांतल्यान
बिल्डिंगांक हजार दोळे
झाडां कुड्डी
म्हणुनूच घडये तूं देंवली त्या उदकांत तुज्या
दोळ्यांआड
भलत्याच वेळार पृथा जावन
तरीय वाचोवंक शकलीना त्या पाप्याची नदर
जो किरणांतल्यानूच तुज्या पोटांत देंवलो
पांडवाचो गर्भ जावन
तेन्नाय समदीर मुखारूच आशिल्लो
आनी फाटल्यान हेंच शार

आनीं मागीर तुज्या वासनेचे घोडे
धांवत गेले कुरुक्षेत्रावयल्यान
व्हाऱ्यावयल्या देवांची नांवां लावपाक
लोक थोडे आनी देव खोटांनी
जांचे मोजप तेत्तीस कोटी जातालें
जे आपल्याक करता-करविता म्हण्टाले,
फुकटचे
अशा फोकट्या देवांचीच नांवां बांदली तुवें
पदराक

केन्ना यम, तर केन्ना पवनदेव, तर केन्ना बेवडो इंद्र
आतां, तांची भुरगीं हुशार जाली आपल्या
कर्तृत्वान,
ही गजाल वेगळी
आनी कृष्णाक सापडं नाशिल्लो बासरीचो सूर
फकत नळी फुकल्याचो आवाज ताच्याच
भोंवतणीं घुंवतालो
तेन्नाय समदीर मुखारूच आशिल्लो
आनी फाटल्यान हेंच शार

आतां हांगसर सद्दा ल्हान भुरगीं टूकांपोंदा
सांपडटात
साध्या भासाभाशीत सुरयो भायर येतात
भाई, मौसी वेश्यालयां चलयतात, तेर्जीत
आनी गर्भपातांचो मनीसघाण वास
रातराणी भशेन सगळ्याक शिंपडटा मस्तकाक
मारीसर
घरांतल्यान भायर सरिल्ली अस्तूरी
परत येवपाची शाश्वती नासना
सत्ता जाल्या भ्रश्ट थंय आपलें हें इंडेक्स फिंगर
लेगीत
मोडून दवरचें पडटा
दोळे धांपून पळोवपाक
भर दिसाची हत्त्या, गंगरेप, लूट
आनी आयकोपाक

पश्चतापाचें रडप
भिरांतीच्यो किंळाच्यो
मरणाच्यो हुयेली
आनी शांत कपर्णूची करंदाय
चिमटीभर थुंकये खातीर
सगळेंच त्या फोकट्या देवांचेर सोडून

तेन्नाय कृशण मळब थोडें धुकलून
वगडायल्ल्या नीतीमुल्यांसैत
पुराय मनीस जातीक धुंयत आशिल्लो
गीतेच्या वळचणींत रावून

तेन्नाय समदीर मुखारूच आशिल्लो
पूण फाटल्यान सर्वनाशाचें हें सुनामी ल्हार
नाशिल्लें

♦♦

आवाज एक मुळावी न्हंय

म्हजी कविता म्हजो आवाज
घडये संवसाराच्या अंतरंगांतलो
जीवन सत्वांच्या तत्वांच्या वांगडचो
आदिमांतल्यान घडये अंतामैरेनचो

खंयचेय न्हंयेच्याकूय प्राचीन वेदनेची न्हंय
जी काळाचे दिकेन व्हांवत आसता, शेगीत
जल्म-जल्मांच्या संदर्भ युगांतल्यान
दोंगर-दोंगुल्ल्यांच्या सैमांतल्यान
झाड-झाडोऱ्यांच्या मौनांतल्यान
भावना प्रधान जाल्ल्या शब्द शिरंतरांतल्यान
मनशाक मनशाकडें व्हरपाची
प्रगल्भ विचारांची लागणूक घेवन
ज्ञानयुक्त आनी भंयमुक्त समाजाच्या विस्वासा
खातीर

सांस्कृतीक सत्तेतल्यान तुजें व्हांवत वचप
सगळ्या उदकाकूच आश्वासक स्पर्श करून
साक्षात्कारून तुज्यांतलें अक्षर कवित्व

हांव बूड मारतां
परत उडी मारतां
आनी लोटून दितां तुज्या अथांग जलाशयांत
हुपतां चारूय युगांचें अंतर
तरीय दुख्ख वांगडाच उरता
तशें दुख्ख केन्नाच न्हिदना
तें चलत रावता
पोखरीत रावता शिरंतरां
शेगीत व्हरपाक घुस्पल्ल्या भविश्याचे दिकेन
म्हणुनूच तर कोण तरी बुद्ध
भरिल्ल्या संवसाराचेर उदक सोडून
दुख्ख सोदूंक भायर पडटा
करुणेच्या थाम्यार थांबपाक
आनी सुजाताचो पायस खावन जातंगीर
गायत रावता वसंत सपनांत फुलून गेल्लो

तरीय तूं गाजताच कानां-मनांत
घडये अस्वस्थ करपाक
व्हांवत आसता शेगीत
गोबोर जाल्ल्या यादींच्या समदीरांतल्यान तरी
मसणट्यार फुलिल्ल्या बोगनवेला भशेन

दरेक आवाज ही वाचाच आसता
अशें मानलें जाल्यार
नादा - नादांतल्यान आयकूंक येवपाक लागतात
अर्थ
म्हण म्हण्टा,
हांव तुजें भविश्य न्हय आनी वर्तमानूय
पूण तुजो नक्कीच आयकोन उरिल्लो काळ
जाका तू केन्ना सामकोच न्हयकारूंक शकचो ना
घडये दुबावांच्या पोंतार विरघळत उरिल्लो
कवितेच्या तथाकथीत अभ्यासकांनी केल्ल्या

शवविच्छेदनाच्या दुशीत उदकांत
तेन्ना तुज्या मौनांत एक सांज आसता
पोगळून गेल्ली
आनी निखळून पडिल्लो चंद्रिमाचो निखार
दुस्वासान भरिल्लीं मनां
केन्नाच समजूंक शकचीं नात कवीक
खंयचर तरी दवरून तुजें 'हिडन' अस्तित्व
कारण तुवें आयकला आवाज
ध्वंस जाल्ल्या मेसोपोटामियाचो
बेबिलॉन संस्कृतीचो
नक्षशिला आनी नालंदाच्या वैचारीक पाडावाचो
रामजल्मभूमीचें दफन
आनी वण्टी, दारां, जनेलांचे शेगीत फुतफुतप
म्हण आतां तर तुका पडल्लेंच
आवाज हेंवूय एक शरीर
जातूंत कितल्याशाच आत्म्यांचो वास आसता

तरीय संवसार शेषाचेर उबो अशिल्ल्याचो
सदांच खटकत रावला
घडये काळखाचें भांडवल करपाक
नैतिकता, स्वाभिमान आनी सौंदर्य
हांची व्याख्याच कडाशेक खोंवन

हेमलॉक पिवन धपक्याक थंड जाल्ल्या
सोक्रेटिसाच्या पेल्यांत अजून थोडें विख उरलां
आनी अश्वत्थामो चिरंतन आसा

◆◆

इतिहास

इतिहास दरेक पिडी बरयतली
विसरूंक शकं नाशिल्ल्या भूतकाळाचो वृत्तांत
म्हण
घडये आलेख

इतिहास मारून उडोवपाचें काम
दरेक पिडी करतली
तेन्ना देव आनी धर्म दरेक पिडीच्या
तोंडावयलें रूपडें जातलें
श्रद्धा आनी जैत हांच्या नांवार खपून घेवपाक
पिशेपणां, हळशीकपणां आनी विध्वंस लेगीत
यादींचो दुबाव करून
पानांभितर न्हिदिल्ल्या इतिहासा खातीर
म्हण ह्या इतिहासाचो सूर्य अस्तमेक वयचे पयलीं
कितें तरी करप गरजेचें

आणकुल्यो कापून ट्राफिक सिग्नलाक
हुमकाळिल्ल्या नजिबुल्लाक घडये परत राष्ट्रपती
करपाचो
सोदपाचो चाणक्याच्या सपनांतलो
अखंड भारताचो कायमचो ब्लूप्रिंट
घोरीच्या फोंडार उबो रावन
पृथ्वीराजाचें शौर्य पळोवपाचें
अरबी समदीरांतूच बुडोवपाचें
वास्को-द-गामाचें तारूं

मागीर चिंतलें,
परत परत हाजीर जातले मेल्ले
जिव्यांच्या न्यायालयांत
देव आनी धर्माचें नातें चिकटावन
तेन्ना कितें ?

खळखळत रावतले अनुवांशिकतेन
 एका पिडी कडल्यान दुसऱ्या पिडी कडेन
 हिंदू, मुस्लिम, क्रिस्तांव असल्या जन्मजात
 नोंदीसैत
 पुर्वजांचें सनातन वीर्य
 चलत रावतली आत्म्या परमात्म्याची भडवेगिरी
 करपी जीभ
 मायझव्या संस्कृतीचे उत्सव
 केन्ना फुलां चडोवपाक
 तर केन्ना शेण मारपाक
 कामोयशाक केलां तशें
 असल्या ठाम समजुतीचो आनी नात्यांचो
 सामाजीक गुंतो वाडत रावतलो
 नासधूस, लूट, काळजांची हत्या
 हांका चालना दियत रावतलो
 आनी अशीच चलत रावल्या दुस्मनकाय
 पिड्यान पिड्या गॅलिलियोन दिमी मारून
 भोगसुणें मागून लेगीत
 पाकिस्तानाक पंचावन्न कोटी दिवन लेगीत
 म्हण म्हण्टा,
 कबीराचे दोहे हांगसर आसात
 पूण तांतलो अर्थ हांगसर ना
 टॉलस्टॉय जेवतालें तें मेज हांगसर आसा
 पूण ताणें गिळील्ली दुख्खां हांगसर नात
 जॉन मिल्टनाचो 'पॅराडालज लॉस्ट' हांगसर
 आसा
 पूण ताणे अणभवल्यो बिनदोळ्यांचो उजवाड
 हांगसर ना
 हांव हांगसर आसा पूण खऱ्या अर्थान हांव
 हांगसर ना
 शंभाला साम्राज्या भशेन
 म्हण मनशाचो मेंदूच जर फ्रिज करपाक जमिल्लो
 जाल्यार खंयच्याच हिंसा/वेदनेचो इतिहासूच
 जावचो नाशिल्लो
 खबर आसून, काळाचें अशें निमणें न्यायालय

नासता
 आनी इतिहास बरोवपाक
 अखेर ही तर केन्नाच नासता

♦♦

रमेश, अनंतांतल्यान

इतलेंच याद जाता,
 पावसाच्या त्या झाडापोंदा
 रमेश कविता वाचतालो

आनी खूबश्यो भासो एकाग्र जाल्ल्यो
 घडये भितरल्या मौनाचें सृजन करपाक
 घडये आवाजांतली गोडसाण सोदपाक
 हिंदीन तर ताच्या मातृभाशेकूच सलाम केल्लो
 समुद्र मुद्रिकेंतल्या शब्दरूपी दर्याची ल्हारां जावन
 मराठी घडये सोदताली सैमान भरिल्ल्या
 त्या झाडापोंदा
 लल्लीशी सुवात बसपाची
 भूगोलाचें मोजमाप घेय नासतना
 जंय पडून आसा समाजशास्त्राच्या कोंबाक न
 फुटिल्ली वाट
 तशें, ताच्या माती, धर्तरी, मोर, झाडां
 रूख, मळब, चंद्रीम, कुपां
 ह्या शब्दरूपी गणितांचे सुटावे
 इतले सोपे केन्नाच नाशिल्ले
 आनी ते बेचैनूच उरताले घडये
 फकत इतलेंच सांगपाक,
 एक आशिल्ली बंगाली
 आनी एक आशिल्ली इंग्लीश चवकशी करपाक
 'कोण तो कोण तो'

खरेंच, हांगसर मेरेन
 इतलेंच याद जाता म्हाका

आनी मागीरचो सगळोच आवाज
निव्वळ, निर्मख
तरतरेच्या मुद्रेंतल्यान अभिव्यक्त जावपी
म्हज्या यादींच्या समदीरांतल्यान
गाजपी फक्त आवाज
येवजलें,
उलय उलय उलयता
आनी नश्वरांतल्यानूय विश्व घडयता

खूब तेंपान पैर, पळोवपाक गेल्लो
तो शब्दमय वाठार

तें पावसाचें झाड
तो कवितेचो रूख.

पावस नाशिल्लो
पावसाचें झाड नाशिल्लें
आयकोवपी नाशिल्ले
ती माचीय नाशिल्ली
आनी ते शब्द
तो वाठार मात तोच आशिल्लो
आनी रमेश कविता वाचतालो

◆◆

माया खरंगटे

काळाची व्हांवती

काळाची व्हांवती अखंड व्हांवत आसता
व्हांवत आसता, व्हांवत आसता.
दिसाळ्याचीं पानां परतत आसतात
परतत आसतात, परतत आसतात.
आनी एक एक तारीख नाच्च जाता
नाच्च जाता, नाच्च जाता
सासणां खातीर ...
काळाची व्हांवती अखंड व्हांवत आसता

◆◆

पखवाज

अस्तुरे तूं पखवाज दोन तोंडांचो
दोनूय वटेन जीवितभर वाजवपाचो
ल्हानपणांत आवय बापायन

उपदेशामृत पिवयलें
समाजावणेच्या नांवाखाला
पखवाज तुजो वाजयलो
तरणाटे पणाचो हुंबरो तुवें
समाज हावक्याक भीत हूपलो
तूं चलीभुरगें म्हणत म्हणत
पखवाज तुजो वाजयलो
लग्नवेदीर चडयतना तुका
भांगरा शिंगरांनी नटयलें
वयर हुबय घरची घुडी म्हणत
पखवाज तुजो वाजयलो
घरकाराचीं तिरकसपणां
भुरग्यांचीं भुरगेपणां
ताल- सूर तांचो सांबाळटना

पखवाज तुजो वाजयलो
दोनूय वटच्यान पिंजसर
पखवाज तुजो वाजयलो
वाजय वाजय वाजयलो
वाजय वाजय वाजयलो

◆◆

पावस शिंवर

पावस शिंवर आंगभर
मन मात सुकें सुकें
आशीकुशीक किल्लल्यात रोपे
तरी आंगण म्हजें रितें रितें
पावस पडटा हरंधारांनी
मना न्हंय सुकल्या-भागल्या
आशीकुशीक भरल्यांत तळीं
तरी काळीज तळय रिती रिती
पावस रकता घोग्या घोग्यानी
मन जालां तळपटो सडो
हुंवार भरला चोंय वाटांनी
तरी जीण म्हजी रिती रिती

◆◆

दर्या सांगात

उचांबळीत जाल्यांत ल्हारां
धुंद - गंधीत जाला वारो
गिरगिरता मन भोंवरो
भिरभिरता वाच्यार - ल्हारां
धवो फुल्ल फेणेर येता
घेवन शिंपयांचीं सोबीत फुलां
कुल्ल्यो काडटात रांगोळ्यो
ओले रेंवेर आगळ्यो वेगळ्यो.

पाखां झेलयत येतात बळारी
वेंचती कालवां शिंपयेंतलीं
वाच्यार उडत येतात माणकूलीं
रेवेंत बांदती घरां खिणयाळीं
उचांबळीत ल्हारां मस्तीं
व्हरती घरां व्हांवोवन तीं
तरीय खोशेन घेतात उड्डणां
कुकूलींच सोबीत बाळशीं तीं
असो कसो दर्याचो सांगात
धुंदी हाडटा सानांक- थोरांक
वाच्या ल्हारां झेलयता
सपन रंगीत सजयता.

◆◆

मनाच्या घोटेरांत

माडाच्या कवळांत
कावळ्यांचो खेळ
मनाच्या घोटेरांत
यादींचो मेळ.
दर्याच्या गो
भांगराची वेळ.
मनाच्या कुरकुटांत
वियेल्ली केख
पिंपळाच्या सळसळांत
सुकण्यांचो खेळ
मनाच्या मळांत
तणाची शेळ
यादींच्या पाटुल्यांत
कळ्यांचो मेळ
मनाच्या दोण्यांत
घमघमता येळ

◆◆

रवींद्र रमाकांत म्हाड्डोळकार

हालीं हांव फकत कविताच बरयतां...

हय, हालीं हांव फकत कविताच बरयतां...

पेटून उठून फातर शेंवटून मारप,
आतां म्हगेले अशक्त कुडीक जमना,
तशेंच जाईनात आतां हुपुंक, माडूंक;
हांगार्ची देगणां, आडवणां,
चडूंक जायनात चडणां... मोडणां...
हांगाची ही कस्मेल्ली समाजीक, अर्थीक वेवस्था.
नीटायेर घालपूय जायना म्हज्यान शक्य,
हांगां सरभोंवतणी चलिल्लो अच्छेव.
थांबोवप तर सामकोच अशक्य
आतां म्हजेकडल्यान कांयच अर्थपूर्ण घडना;
फुडाराकूय घडचें ना, हें व्होलमत सावन,
हांव फकत हें सगळें तटस्थ नदरेन नियाळीत
रावतां...

हालींसरा हांव जालां सामको हतबल;
पूण आसा मनांत एक आस्त दुर्दम्य आनी प्रबख,
आयजूय आसा मनांत आशा;
तिगोवन दवरपाची, तगोवपाची,
भुंयेपोंदा, मातयेभितर चिड्डील्ली, माड्डील्ली,
गुड्डायल्ली, गाडिल्ली,
उत्खननांतल्यान परत वयर आयिल्ली;
आमची गिरेस्त संस्कृताय,
आसा दवरपाची जिती जागती.
भूंयगर्भांत अंदल्ली आमची समृद्ध अस्मिताय
आडावन फुडलो संहार;
मनांत आसा हावेस करपाचो,
हो नितळ निर्मख सोबीत सुंदर असो संवसार...
पूण म्हजेकडल्यान हें आतां जायत अशें दिसना;
हें कळून येयत सावन

हांव फकत ह्या सगळ्याचेर खोलायेन विचार
करीत बसतां...

हालींच म्हाका कळून आयलां,
'कृती' परस 'उक्ती' आसता पखदस्त;
उक्ती आनी उतरांनी आसता व्हड शक्त;
आर्थून, पर्थून, उमथून उडोवं येता राजतख्त,
उतरां घडोवंक शकता विस्मीतां, चमत्कार,
करूंक शकतात सगळीं सपनां साकार.
ही इतिहासाची गवाय आनी नाट मेळत सावन,
हांव बोंबलेच्या देठासावन आडुत... बरयतां,
पोटतिडकीन बरयतां...
हांव कविता बरयतां...
हालीं हांव फकत कविता बरयतां...
हय, हालीं हांव फकत कविताच बरयतां...
हय, हालीं हांव फकत कविताच बरयतां...

◆◆

घडपाचें तें घडून गेलें

घडपाचें तें घडून गेलें, आतां ताचो विचार कित्याक ?

म्हणपाचें तें म्हणून जालें, आतां मनांत राग कित्याक ?

उलोवपाचें तें उलोवन जालें, आतां बेठोच शीण कित्याक ?

बरोवपाचें तें बरोवन जालें, बरोवंक ना ताचो खेद कित्याक ?

कळपाचें तें कळून आयलें, कळूंक ताचो हुस्को कित्याक ?

करपाचें तें करून जालें, करूंक ना ना ताची खंत कित्याक ?

समजूपाचें तें समजून आयलें, गैरसमजाक आतां सुवात कित्याक ?

वचपाचें तें मार्गाक लागलें, तांका आडावपाचो मोह कित्याक ?

जगपाचें तें जगून जगून जालें, मरणाचो हांगा भंय कित्याक ?

घडपाचें तें घडून गेलें, आतां ताचो विचार कित्याक ?

◆◆

रान अळंग

रान न्हेसलां पोपटी शालू गर्द ;
रानाच्या हातांनी पाचवो चुडो जर्द .

रान जालां श्रावणदडकांनी चिंब ;
रानाचे दोळे काजळकाळे बिंब .

रान भिजलां वावझडीन थप्प ;
रानाची कवळीकाया ओलीचिप्प .

रान मुसमुसलां थानांत जांग ;
रान घसघसलां आंगान आंग .

रान फुलून- फळून जालां लंग ;
रान आपल्याच परमळांत दंग .

रान गळ्ळां पिवळें धम्म ;
रान करपलां ल्हास घुम्म .

रानाचे कायेर ग्रिशमाचे रंग ;
रान जालां अळंग, रान अळंग
रान अळंग .

◆◆

हालींसरा

हालींसरा हांव जातां आपसूक म्हज्यांतल्यानूच वजा ;

सोडयतना जीणेचें गणित,
सुखाचे गुणाकार आणि दुख्खाचे भागाकार,
वाडटना

आशा- आकांक्षांचो ल.सा.वि., म.सा.वि.,
करतना बेरीज जैताची आनी, वतना
अपूर्णाकाकडल्यान पूर्णाकाकडेन
हांवूच जातां म्हज्यांतल्यान वजा....

उप्रासता सगळोच गोंदळ तनामनांत ;
गळसणटा सगळी कुडूच,
बीजगणिताच्या अटंग्या रानांत ;
आनी शेणटा निमाणेकडेन
हांव जावन गलितगात्र हातूंत,
तेन्ना हांव जातां पुराय म्हज्यांतल्यानूच वजा.....

बुचकायता लक्ष नाखटांनी ;
हांगची ही मरण थंडसाण ;
घोटता हांव भिरांत कोडसाण,

तापशेता सगळीं शिरंतरां, सगळीं गात्रां;
तेन्ना हांव जातां म्हज्यांतल्यानूच वजा...

हांगा दिसपट्टें हें सदचेंच नवें- नवें रामायण,
ताचेंच पारायण ....

हुंकारता द्रोणी चक्रव्यूह भेदूंक
अभिमन्यू अर्भक सुभद्रेच्या गर्भांत;
पूण कृष्णमामा दंग रासक्रिडेंत गोकुळांत,
चालता हांगा

अर्शें हें नवें महाभारत.....

तेदेवेळार खरेलेपणींच हांव जातां म्हज्यांतल्यान
वजा....

जेन्ना सारीपाटाचेर दुश्ट शकुनीमामाचोच चलता
शोक;

कोणाकच कोणाचोच नासता धरबंद..

कोणाकच कोणाचोच नासता धेक;

अश्यावेळार हे जीणे गणितांत नासता अदिक,

आसता फकत उणे, आनी

खंयचे गा गुणिले, आसता फकत भागिले;

आनी निमाणेकडेन बाकी उरता शून्य, आनी

जिणेची सुरु जाता उतरती भाजणी...

जाता अश्यावेळार आंगापांगाचे आगटे;

बादून हो धग सरभोंवतणीचो, हुलपता, लासता

आंगापांग....

पेट्टा कुडीक उजो...

सर्गांतल्यान हांसता जावंचे म्हाका म्हजो,

गणिती, सपनपिसो आजो.

♦♦

सपन

हांव पावसाचें सपन सपनेतां;

पावशी कुपांक वथ्रेतां

हरंधारीच्या पावसांत थपथपून वचून;

मातयेच्या धिपळाभशेन

उदकांतूच व्हळुंन वचपाचें,

हांव सपन पळयतां...

चैत्राची लागतांच सुलूस,

ग्रीशम सदांच येवकार दिता वसंताक

झाडाचें पिकिल्लें पान आपसूक गळून;

नवे आंकरेक सुवात करून दिता

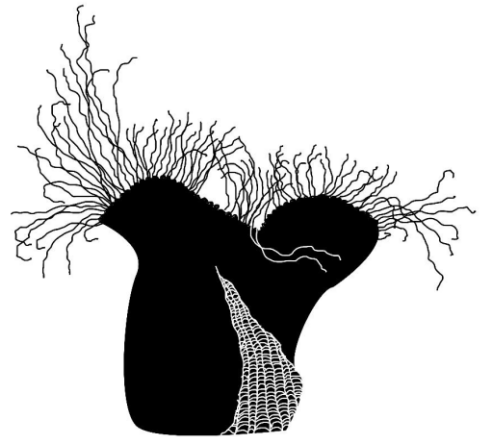
खबर आसा वसंत रोखडोच निरोप घेतलो;

तरीपूण ते कोमरेचें सपन हांव पळयतां;

हांव चैत्रीपालयेचें सपन सपनेतां

हांव सपन सपनेतां; हांव चैत्राक तिश्टतां...

♦♦

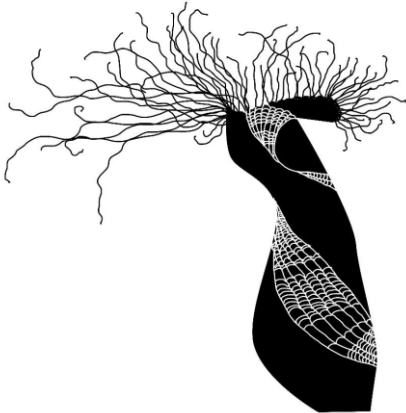
नयना आडारकार

काळ कोळी

कितलेंय आडायलें तरी
चिवट तंतू सोडीत वता काळजांत
काळ कोळी
विणटा एक जाळें
आनी रावता शिटूकसाणेन
काळजा कुरकुटांतली
याद फारावंक

यादीची मातशी जरी सुलूस लागली
काय तो टपून बसता
यादीक आरती परती खेळयत
चिवट तंतूनी घुस्पायता
कोचायता, बोचकायता
आनी मागीर पळयत रावता
आसुरी आनंद घेत
यादींतल्यान निस्ततल्या
रगताक.

◆◆

सावळी

दिसना सावळी
मळबाची
मायेची
मोगाची.

बरें जालें
नाजाल्यार कळपाचीं
सावळेचीं ना ना रुपां
लांब, मोटवीं
पांयां पोंदा माड्डुपी.

काळीजभर व्यापपी
माया मोगाचें विशाळ अंत्राळ
मागीर बॉन्साय जावपाचें
संवसाराक फाट करून
आपल्या भितरूच मुंगरपाचें.

◆◆

मंगळसूत्र

खरेंच काय दोन जिवांक
एका सुत्रांत बांदपाचें मोस्र ?
काय ओंठ दामून
अन्याय सोंशीत
ओग्गी राव म्हूण सांगपी
गळ्यांत हुमकळपी
भांगराचें शस्त्र ?

◆◆

सुटिल्ल्या पोटाच्यो बायलो

बाळंतपणा उपरांत
सुटिल्ल्या पोटाक
लिपयत रावतात बायलो
आपल्या पदरा फाटल्यान
ओडणें पोंदा
सोंशीत रावतात थोमणे
घोवाचे आनी लोकांचे
तांचे कडेन नासता नोकर घरांत
ना डायट, ना जीम
करपाक शकनात तीं
१२ वरांचें इंटरमिटेन्ट फास्टिंग
न्हय, तांकां हें सगळें चिंतपाकूच
नासता वेळ
घरदार, भुरगींबाळां, घोवदेव
सगळ्यांचेंच करता म्हणसर
कश्ट केल्ल्यान भुकूय लागता
सपाटून
आनी पोट सपाट जावपाचें उरता.
तीं घेतात स्वास रोखून
पोट भितर घेत चारचौगांत
आनी अपराधी कशीं कदेलीर

आंग चोरून बसतात

कितले तेंप अशीं
आपले भितर कुड्डतलीं
नव निर्मणी करपी पोट म्हजें
म्हूण केन्ना अभिमानान सांगतल्यो
ह्यो सुटिल्ल्या पोटाच्यो बायलो.

◆◆

भुरगेपण

भुरगेपण दिमकुच्यानी चलत
केन्नाच पावली मारूंक लागलें
आंगण हुपून जगगाळींत
काजुचीं फकां चिरूंक लागलें
गोमुत्रा बांय फाटल्या
पारजताच्या झाडा पोंदा
विसव घेवपी शिवलिंगाक
प्रदक्षणां काडपाक लागलें
आसाळे, काण्णां, चारां,
चुन्नां पुंजायत
खळखळट्या व्हांळांत
बोतरां उमळूंक लागलें
भैयांच्या देवळांत रामलिली
पळयत
दर्याच्या खान्या उदकांत
बुचकुळ्यो मारूंक लागलें
सप्तकाची फेरी, फेरयेंतलें टिकटिकें
कुडकुडीत रेवड्यो
खाजें, काडयो बडयो
चिमटे, धुमके, मार बडय
मस्ती फस्ती
भुरगेपण म्हजें
खोशयेंत धोलूंक लागलें

रागार फुगार करतां करतां
भुरगेपण
घोवान दिली कातली मेरेन पावलें
आनी
जापसालदारयेच्या जाळ्यांत
घुस्मटूंक लागलें
दुकांक दोळ्यांत, उतरांक काळजांत
लिपोवन दवरूंक शिकलें
भुरगेपणाचे केंस पिकत वताले
संवसाराच्या भोंवऱ्यांत
पूण तरीय हांवें लिपचोरयां
जपिल्लें म्हजें भुरगेपण
काळजा कोनशाक.

काळ मानगुटेर बसतालो
तेन्ना ताका सकयल उडोवंक
हांव म्हजें भुरगेपण वापरतालें
शस्त्र कशें
पयलीं पयलीं चोरयां
मागीर बळजबऱ्यां
हालीं म्हजे पिरायेक
नवी पालय फुटल्या
सगळ्यां देखत भुरगेपणान
म्हाका वेंगेंत घेतलां....

◆◆

वर्णमुद्राचा नवा निबंधसंग्रह

तत्त्वभान

किंमत ₹ ६८०/-
सवलतीत ₹ ६१५/- ला पोस्टेजसह
घरपोच मिळेल.
संपर्क : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स,
शेगाव, जिल्हा बुलढाणा
९९२३७२४५५०
नमूद केलेला मोबाईल नंबर ९९२३७२४५५०
हाच व्हाटसअप नंबर आहे, पत्ता त्यावरच
कळवता येईल.
अकाउंट डिटेल्स :

VARNAMUDRA PUBLISHERS
HDFC CURRENT A/C No.
50200047627114
IFSC : HDFC0002817
BRANCH : SHEGAON
OR
GPAY
9923724550 MANOJ PATHAK

किवा

तुकाराम शेट

बावटे

ह्या नगरांत
जो तो आपले विचार सरणीचे
बावटे वयर वयर चडयतालो
कोण ह्या पक्षाचो
कोण त्या पक्षाचो
तर आनीक कोण कोणाचो

ते बावटे, मध्यान राती मेरेन तगनासले
दुसरे दीस सकाळींफुडें
कांमराचीं कामेरीं
रस्त्यार पडलेले बावटे
आपले सारणीन झाडून
कोयरा बल्लांत उडयतालीं
तेन्ना मात नगर
निवळ निवळ दिसतालें

◆◆

नफरत राखपाचें काम आजून चल्लें

पंदरा आगस्ट पयलींचे दीस
हांगा, केन्ना केन्ना
फाळणीच्या आकांताचो दीस
आजून मनोवप जाता
नगरांत नफरत
राखपाचें काम आजून चल्लें
ढम ढम ढोल वाजोवपाचें चल्लें

आयज सकाळीं फुडें 'शो' जातलो
ताणीं कितल्या जाणांक जिवे मारले

हाणीं कितल्या जाणांक धांवडायले
चित्रांचो, घोशणांचो 'शो' जातलो
कमी जास्त हाचोय हिशेब जातलो
आजून तातूंत वाडटलो
उजो नफरतीचो, उज्यार उजो
ह्या उज्याचेर पोळी भाजतले
आपले सत्तेचे भरी खातीर
ह्या नगरांत नफरत
राखपाचें आजून चल्लें
ढम ढम ढोल वाजोवपाचें चल्लें

ताणीं पयलीं घोशणा दिल्यो
हांणीं पयलीं फातर शेंवटीले
ताणीं पयलीं रगत काडलें
हाणीं पयलीं आमकां कापले
हिन्दू मुस्लीम चालूच उल्लें
आरोप करपाचें आजून चल्लें
नफरतीचो उजो पेटोवपाचेंच चल्लें

तिनय काळ सत्ता मेळोवपाचेंच चल्लें
लोकसंखेच्या नाड्यार
आनी मनीसपणाच्या मड्यार
नगरांत नफरत वाडोवपाचेंच काम
आजून चल्लें
आजून चल्लें

◆◆

आदिलोक

हें शार पयली नासलेंच खंय
आसलो एक उंच दोंगर कुशीक रेंवेचे हुडे
पातळलेलो चिखोल न्हंयमेरेन
व्हांवताली न्हंय दर्यामेरेन
हळूहळू न्हंयचे देगेर बांद घालून
धडो बांदून वसयली जमीन
आदिलोकांनी,
आगरां, शेतां कसपाक
हें घडपाक गेली शेकड्यांनी वर्सा
त्या आदिलोकांक खाल्ले काळानय

फाटोफाट मिरयत आयले राजा
आयले बादशाह
फिरंगी पुर्तुगेज
चल्लें तांचे राज्य वर्सांचीं वर्सां
मात त्या आदिलोकांक बाबड्या
लेखले ना कोणेच
तांची वसावळ पडली
दुसऱ्यांच्या हातांत

तेच मूळ बांदावळीचेर
उबें आसा हें शार झेतान
कोणाच्या नाड्यार
कोणाक ना खबर

मिरयत कांय जाण
मारीत बाण
ते आदिलोक मात
जायत गेले शून्य

◆◆

आबूज

मार्गामार्गाकुशीक जी XX मिटींगेचे बोर्ड
तांचेर शांतीच्या शेवण्यांचो किलकिलाट
प्रतिनिधी संमेलन जाल्यार उलगतलो म्हयनो
तो बोर्ड पळोवन आजून
संमेलनाचे सूर... शेवण्यांचे स्वर
कानार पडटा असो जातालो भास
हे भुंयेर जगांतले प्रतिनिधी गेल्ले येवन
सहकार्याच्यो अर्थीक लाभाच्यो,
इश्टागतीच्यो घोशणा
दर्याच्या ल्हारार नाचताल्यो आजून
निळे न्हंयचेय तडीतडीचेर पातळटाल्यो ल्हारेत

खबर ना कितें तें लोकांक
फाटल्या एजेंडाप्रमाणें थारायलां तशेंशें
दर्या आनी भूंय काबीज केल्ल्याची काणी लावन
एक धारधारी केल्लो उबो दर्यादेगेर
हातांत धारदार, तीक्ष्ण शस्त्रां
तो पिळग्यांच्यो पिळग्यो जिवे मारपाची देख
ताचो भुरग्यांक दिसूं येतालो भंय
तें तांचे बावले नाचोवपाचें
घालत शबय
शबयचे बावलें तारीकडे पावलें,
काय खेंव...

तसो कोणाचो तरी कोणाक
भंय उरपाक जाय
'शांती वेळारच खंय भंयाची आसता गरज'
अशी नवी ताळ घोशणा दियत
कोण तरी धांवलो
ताचे फाटल्यान आनीक...
म्हजो अभिमान आनी समज
पाडकाभशेन जालो आबूज
हांव बाबडो मार्गार उचांबळीत...

मार्गावयल्या जगाच्या शांतीच्या बोर्डाक
आनी दर्यादेगेवयल्या धारधारी प्रतिकाक
पळयत-

म्हजो म्हाका प्रस्न

चलता हांव. खंयच्या मार्गान ?

◆◆

जानू सोर्तिकार

रस्त्या वयल्यान वयतना याद

फुटपाथचेर भोवपी सोर्तिकार जानूची

शिरपुटो काळो, दोळे लिकलिकीत

दावो पांय जमनीर तेकयत

पांय उजवो वांकडो दांड्याक रेवडायत

खांद्या खाक्याक दांडो लायत

धेंप उडयल्ल्यावरी ल्हान
चलतालो तो करीत खट खट

हातांत सोर्तिचे पेळे फडफडायत
जशी फुटल्यां पैशांची पांखां सोर्तिक
एक एकल्याक आव्हान जिवें तड्टीत
लागताच तुमकां लाखांची सोर्त

दवरतालो तो एक सोर्त बोल्सांत
फुटूं ना फुटूं, दर आबेर्तुलाक
आपलेंय नशीब लायतालो पणाक
जाले कितले गिरेस्त ताका याद

दवरतालो तो दर एकल्याक आशेर
दिसलोना, जालीं वर्सा खूब
आयले गेले कितले लोक तरी
ताचे सारकी ही फुटपाथय रिती

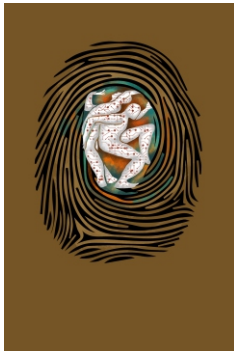
◆◆

वर्णमुद्राचा नवा कथासंग्रह

आधार

पंकज कुरुलकर

किंमत ₹ ६५०/-

प्रकाशनपूर्व नोंदणी सवलत ₹ ५२५/- ला
घरपोच मिळेल.

संपर्क : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स,

शेगाव, जिल्हा बुलढाणा

९९२३७२४५५०

नमूद केलेला मोबाईल नंबर ९९२३७२४५५०

हाच व्हाट्सअॅप नंबर आहे, पत्ता त्यावरच
कळवता येईल.

अकाउंट डिटेल्स :

VARNAMUDRA PUBLISHERS

HDFC CURRENT A/C No.

50200047627114

IFSC : HDFC0002817

BRANCH : SHEGAON

OR

GPAY

9923724550 MANOJ PATHAK

किंवा

कांय कविता अभिजित

पद्मश्री वामन सरदेसाय हें एक अश्टतासांचें व्यक्तिमत्व. गोंयच्या स्वातंत्र्याखातीर जे निश्टेन ते वावुरले, तेच निश्टेन एक कर्तव्यदक्ष आय. ए. एस. अधिकारी म्हूण ताणीं काम केलें. एक पत्रकार म्हूण पत्रकारितेचे आदर्श निर्मिले. राजमुत्सद्दी ह्या नात्यान ताणीं तोखणायेचो वावर करून देशसेवा केली. पूण ते एक प्रतिभासंपन्न कवी ही गजाल त्यांच्या जिवीतकाळांत खूबच थोड्या लोकांक कळुंक पावली.

‘अभिजित’ ह्या टोपण नांवाखाल ताणीं कांय अर्थघन, भावपूर्ण आनी सूर- ताल- नादाचें भान दवरून कोंकणींत ज्यो कविता बरयल्यो, तांचेवरवीं कोंकणी कवितेचे समृद्धींत मोलाची भर पडूंक पावली.

तांच्यो कांय वेंचीक कविता :

मोगाळ दिव्या

मोगाळ दिव्या दाखय वाट
सासणाच्या पर्जळांत

खंय आडे थंय मुखार
काट्या नांगयां विखार

रात दाट अशी उपाट
मोगाळ दिव्या दाखय वाट

अंताचें हुपून धांव
फूडेय उडी घेवंची हांव
मात आज पुरो वेंत
मोगाळ दिव्या दाखय वाट

दर्यावरी खवदळ्ळे
हावेस नी खर खुबळे
नमले ते आज सगट
मोगाळ दिव्या दाखय वाट

विस्कळ आतां विळखे
माडून हे सडे सुके
चडूंक उदेंतीचे घाट
मोगाळ दिव्या दाखय वाट

(Lead kindly light हे ख्रिश्चन प्रार्थनेवेल्यान)

व्यथा अंतरीची

शब्दांविण छंदांविण एकसुरीच म्हजी कथा
रानफुलापरी म्हजी नांवाविण मौन व्यथा

देखचें कोणें घेवंची कोणें
जायणि भितर्यान
फुलारिचो घेवन गंध
राखेंचो उगडासान

अंतरिचें सपन म्हजें फात्या फात्या रंगता
हून नदरां उबेविण नी रंगतनाच भंगता

चुकून वाट उजळ कीर्ण
भिण्ण अरण्यांत

धादुसरो खीण तसो
म्हज्या एकसुरांत

भांगरा धनमणि- सो खीण हो घट हुंटींत थैतां
मिर्तिंत हांसूं फुट्टा मात आसमंत बावता
रानफुलापरी म्हजी नांवा विण मौन व्यथा.

दर्शन

दोंगुल्लेच्या माथ्यावेल्यान
धुंवटेचे लोळ देंवत
आनंदी उक्तें वोत
न्हंयो- झरी लखलखतात
उदकाचो रंगि शिंवर
आत्म्याचें कवित जायत
नितळ रूपां
निवळ मनां
धुंवटेचे लोळ जेन्ना
दोळ्यांवेल्यान कुशी सरत
जशे आसांत ताशे दिसूं
सासणाचे मेळ जोडूं
सांगातान पावल घालूं
प्रभावंत दिकांवशीं
आमी तुमी
सरूं लागीं
धुंवटेचे लोळ जेन्ना
दोळ्यांवेल्यान कुशिक काडूं
आनंदान पर्जळून
सासणाचे सासायेंत
आमी सगळे एक जावं
एकामेकां मुखार येवं
एका सुरात गायत रावं
तेन्ना आमचिं आमकां देखत
नितळ रूपां

उजळ मनां
धुंवटेचे लोळ जेन्ना
दोळ्यांवेल्यान कुशिन सरत
(We shall know each other better हे
ख्रिश्चन प्रार्थनेवेल्यान)

ते निळनिळशे धुंवरे पेल्यान

ते निळनिळशे धुंवरे पेल्यान
दिसभर लागलां थंयसर ध्यान

परमळना मन हीं फुलून फुलां
आकुळ ना जिव पिकुन रसाळां
घेणा हेवशिन तुळस पाळां
कूड हांगा आनी तेवशिन प्राण
ते निळनिळशे
ह्यो थाकायो रखरख भीतर
हांशे वयल्यावयले अवसर
सुखांक किसरां कुसां हांगासर
जिव बांदता रे नित थंय सदांन
ते निळनिळशे
तनमन रे उतरांनी गुंथना
गित जुळना रे सूर धरना
जिवाक हुडके, खिणा थार ना
उलो हेवशिलो पावंक तेवशिल्यान
ते निळनिळशे

आमी उरतले

हांव गेलों, तुंवूय गेलो
आमी उरतले
फाटलें दायज घेवन फुडें
वचत रावतले । आमी उरतले

देगेपेल्यान तुका म्हाका
पायतले पुशीत दुकां
परततना तांचे कुशी
आमीय चडतले । आमी उरतले

हरयाळे भाशेन मुळां
घेतले घेत नवीं दळां
कालची पात सुकतनाच
आंक्रि धरतले । आमी उरतले

पयलीं साकून आसात तशे
आयज आनी फाल्यांय तशे
जायण नवी, नवी नुरा
घेवन घोळटले । आमी उरतले

हांव नी तुंवूय गेले
धा चे धा वुय उरतले
धा जाणां जिवांत जियेत
सदां रावतले । आमी उरतले

शिगम्यान फुलैला तूरो

कार्जीनी भोंवता भंवरो
घमघमला पयलो नीरो
तट्टला म्हुड्डो न्हंवरो
शिगम्यान फुलैला तूरो

झीलांनी मुमूरकीं चुन्नां
झुलपांनी लिपलीं काण्णां
हांसाळो काळो सांवळो
पिटकुळ्यांक गायता कवनां

घोटांक धोंगसता वारो
शिगम्यान फुलैला तूरो

भाटांनिं थटकल्यो सांवरी
विलोदी गुंज फुलारी
लहव कापशी हुबती भीरीं
मवमवशीं हांशीं लजरीं

कुंवरींनीं हूपलो हुमरो
शिगम्यान फुलैला तूरो

खंय पैस बडवता तासो
हांडीर घुसळटा कळसो
माणानीं भल्ल्या मस्ती
तरण्यांचो तर थंय धुमसो

धोलांनी उडलो आवरो
शिगम्यान फुलैला तूरो

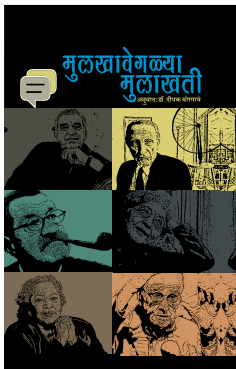
तेंगशांनी कोमरी कंवळी
शिरशिरली तन्नी ताळी
फात्याचीं उसवळीं चाफीं
तामतामशिं सोन हळडूळीं

जुनेरांचो आतां धुंवरो
शिगम्यान फुलैला तूरो

वर्णमुद्राचा नवा मुलाखतसंग्रह
मुलाखावेगळ्या मुलाखती

अनुवाद : डॉ. दीपक बोरगावे

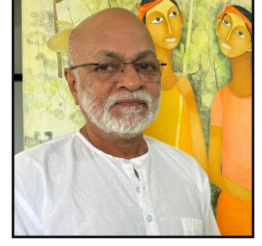

किंमत ₹ ४२४/-
सवलत ₹ ३७४/- ला
संपर्क : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स,
शेगाव, जिल्हा बुलढाणा
९९२३७२४५५०
नमूद केलेला मोबाईल नंबर ९९२३७२४५५०
हाच व्हाट्सअप नंबर आहे, पत्ता त्यावरच
कळवता येईल.
अकाउंट डिटेल्स :

VARNAMUDRA PUBLISHERS
HDFC CURRENT A/C No.
50200047627114
IFSC : HDFC0002817
BRANCH : SHEGAON
OR
GPAY
9923724550 MANOJ PATHAK

किंवा

गांवगिऱ्या अस्तित्वाचें दृश्य कथन : मोहन नाईक एल आल्तावोज

मयदिबगर दृश्टीकोन आनी सूक्ष्म ताल आशिल्लो गांवगिरो सैम खूब आदींसावन चित्रकलेचो विशय. धारेमेरेन पातळिल्लीं भांगराचीं शेतां, देगणांतल्यान घुंवपी न्हंयांचीं मंद ल्हारां आनी फांतोडेर आनी सांजवेळार मळबाचे स्थलांतरीत रंग शांत भव्यतेचें चित्र रंगयतात. गिरेस्त आनी पोशक धर्तरी आयकुपाक तयार आशिल्ल्यांच्या कानांत पुर्विल्लीं गुपितां फुतफुतून एक वेगळो राग गायता.

गांवगिऱ्या वाठारांतल्या चित्रणांचो कलासक्त झां फ्रांसवा मिलेट सारक्या चित्रकारांच्या पिशोलान धर्तरेचेर बावगल्ले शेतकार आपूण जोततात ते धर्तरेकडेन विनयशिलतायेन भरसतात, सैमाकडेन श्रम आनी आत्मीयतायेचो संबंद मुखार दवरतात. माती पवित्र जाता, जिविता खातीर कॅनव्हास जाता आनी आकृत्यो इतिहास आनी कश्टाच्या अदृश्य धाग्यांनी जोडिल्ल्या भूंयप्रदेशाचे विस्तार जातात.

दुसरे वटेन क्लॉड मोने सारक्या प्रभाववादी चित्रकारांच्या रमणीय गांवगिऱ्या वाठारांनी एक वेगळें सार- उजवाडाचें नाटक आनी सैमाचे सदांच बदलपी मनोभाव हांचो आस्पाव जाता. हांगासर गांवगिरे वाठार फकत कामाची सुवात न्हय, पूण सोबीतकायेची सुवात, जंय अस्ताक वचपी सुर्याच्या रंगांनी मळब जिवें जाता. उदकांत झाडांचो पाचवो आनी मळबाचो निळो रंग परिपूर्ण नाचांत परावर्तित जाता.

1960 वर्सा गोंयच्या कुंकळ्ळी गांवांत जल्मल्लो, गोवा कला महाविद्यालयांत ललित कलेंत पदवी मेळयिल्लो चित्रकार मोहन नाईक आपल्यो भुरगेपणांतल्यो यादी कॅनव्हासाचेर काडटा. गांवगिऱ्या वाठारांचें आनी थंयच्या मनशांचें रमणीय दृश्य हो ह्या चित्रकाराचे मुखेल विशय. तो आपली प्रेरणा आपले सरभोंवतणच्यान घेता. सैमाच्या गोपांत रावपी ताचें जिवीत ताका चित्रां काडपाची सगळ्यां परस

चड प्रेरणा दिता.

भुरगेपणा सावन गांवचे लोक आनी तांच्या कुटुंबांच्या दिसपट्टे जिणेंत समरस जावन तो आपल्या यादींचें चित्रण करता. शेतांनी कश्ट करपी दादले आनी बायलो, सकाळच्या पारार आपल्या धनया वांगडा वचपी बोकड्यो, थंयचो सैम, फातर, झाडां आदी ताच्या चित्रांत सांपडपी कांय मुखेल घटक.

ह्या चित्रांची फाटभुंय समजूक तो कितें सांगता तें भोव म्हत्वाचें. “ल्हानपणा सावन म्हजी चित्रकलेकडेन खर ओड आशिल्ली आनी चित्रां वरवीं म्हजे विचार आनी भावना सांगून कलाकार जावपाची आकांक्षा आशिल्ली. शाळेच्या दिसांनी कलेचो म्हजो संपर्क मर्यादीत आसलो तरी हांव चड करून म्हज्या भोंवतणच्या वाठारांतल्यान प्रेरणा घेतालों. झाडां पेडां, वनस्पत, फुलां, जनावरां आनी सुकणीं हांचें चित्रण करतालो. हे जल्मजात आवडीन म्हाका कला महाविद्यालयांत नांव नोंद करपाक लायलो, जंय कले विशीं म्हजी सुरवातीची धारणा वास्तववादी प्रतिनिधीत्वां भोंवतणी घुंवताली. पूण चित्रकलेंत खाशेलपण मेळोवन हांवें आधुनीक आनी अमूर्त कला तशेंच शैलीकरण सयत वेगवेगळ्या शैलींचो सोद लायलो.”

ज्या संवसारांत येस चड करून अनुरूपतायेन मेजतात, त्या संवसारांत मोहन नाईकान आपलो वेगळो रस्तो वेंचलो. ताका नाउमेद करपी टीकाकारांक आनी समिक्षकांक ताणें पयस सारले, आपलें काम त्या खिणाच्या ट्रेंडा प्रमाणें तयार करपाक न्हयकार दिलो. ताचे बदला ताची कला ताच्या भितरल्या संवसारांतल्या शांत विचारमंथनांतल्यान भायर सरली- सुर्वेक तन्नी, आनी आडखळपी. हेरांच्या अपेक्षांक लागून खरी अभिव्यक्ती तडजोड करूंक शकना अशें ताणें मानलें. शारांनी रावपी लोकांनी विसरून, सोडून दिल्ली, कोणाक दिसनाशिल्ली आपली सुवात कोरांतून काडली. तातूंत ताका एक एक स्वातंत्र्य मेळ्ळें. ताणें आपले विचार स्थिर केले आनी भोंवतणच्या ‘रॅट रेसी’चो आवाज न्हय, तर आपल्या भितरलो, गांवचे मातयेचो वास आशिल्लो, जिद्दी आवाज आयकलो. ताणें ताच्या हाताक शांत आनी निश्चीतपणान मार्गदर्शन केलें, ताका खोलायेन वैयक्तीक आनी खरे अशें दिसपी कितें तरी तयार करपाक लायलें.

खंयच्याय चित्रकारान आपल्या पूर्वसूरींकडल्यान आनी विंगड विंगड घटकांतल्यान उर्बा मेळवप सभावीक. हे विशीं तो सांगता, “म्हजी कलाशैली वेगवेगळ्या स्रोतांतल्यान प्रेरणा घेता, तातूंत भारतीय लघुचित्र, अमृता शेरगिल, बी. प्रभा, एम. एफ. हुसेन, एन. एस. वेंकटेश हांचो आस्पाव जाता. व्यंकटेश माडगूळकराची मराठी कादंबरी ‘बनगरवाडी’चो म्हज्या कलाप्रवासाचेर व्हड परिणाम जाला.”

ताचे कलेक सुर्वेक मान्यताय मेळूंक नाशिल्ली. ती स्वताचो विस्तार, ताच्या भितरल्या संवसाराची शुद्ध अभिव्यक्ती आशिल्ली. स्वताच्या आवाजाचेर विस्वास दवरिल्ल्यान मोहन नाईकाक केन्नाच शक्य नाशिल्लें स्वातंत्र्य मेळ्ळें.

मोहन पॅस्टेल आनी उबदार रंग वापरता. गांवांतले सैमीक रंग आपल्या पॅलेटांत भरसून गांवच्या लोकांमदीं गांवचे जिणेंत वांटून घेतिल्ल्या संबंदांची सोबीतकाय तशेंच ते पोटापाण्याखातीर आदारून आशिल्ल्या पशुधनाचीय सोबीतकाय परतून तयार करपाक वावुरता. तो म्हण्टा, “म्हाका म्हज्या गांवाचो सदांच मोग आशिल्लो आनी म्हाका म्हजेच पद्दतीन तो चित्रीत करपाची इत्सा आशिल्ली. देखून हांव म्हज्या भोंवतणीं पळयतां तें म्हजेच शैलीन चित्रीत करतां.”

नेटान शारीकरण जाल्ल्यान गांवांनीय नेटान बदल जायत आसात. “आयज गांव नेटान बदलतात आनी म्हजोय गांव हाका आडवाद ना. भुरगेपणांत हांवें अणभव घेतिल्लो गांव खूब बदलला. पूण, हांव

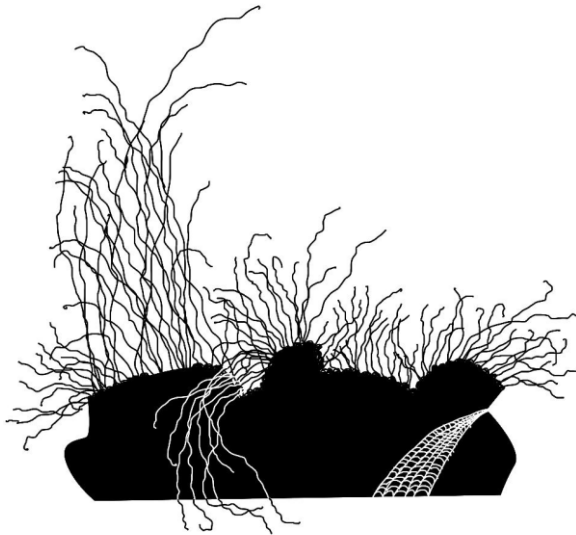

म्हजें फाटलें जिवीत म्हज्या चित्रां वरवीं जगतां. त्यो यादी म्हाका ताचें चित्रण चडांत चड करपाक लायतात. म्हाका तें करपाक खूब आवडटा,” तो फुडें सांगता.

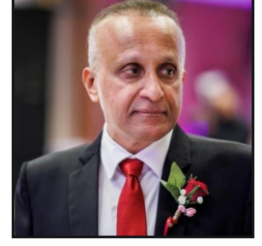
आलंकारिक सौंदर्यशास्त्राचो आनी पशुधनासयत काळ हूपून वचपी मनशाचो विशय ताच्या चित्रांनी कुशळटायेंन जोडला. ताच्या कृतींनी नॉस्टॅल्जिक आकर्शण प्रतिध्वनीत जाता. सदांच विकसीत जावपी संवसारांत ल्हव ल्हव ना जावपी गांवगिऱ्या जिविताचें सार उक्तावपी मोहन म्हण्टा. “आतां कांय दसकां सावन राश्ट्रीय आनी आंतरराश्ट्रीय ग्राहक म्हज्या चित्रणाची कदर करतात आनी तीं आपल्या संग्रहांत दवरतात. भारतभर आनी परदेशांतल्या वेगवेगळ्या शारांनी हांवें प्रदर्शनां केल्यांत.”

ताच्या चित्रांनी व्हांवपी, सैमीक आकारांचो शेक आसा, जे कॅनव्हासाचेर नाचतात अशे दिसतात. तातूंत अनेक चित्रां, बारीकसाणी दिसतात. मुळाव्या रंगांचो वापर केल्ल्यान चित्राक भुरग्यांसारकी निरागसताय मेळटा. तो सांगता, “एक कलाकार म्हण म्हजी कलाकुसरीची नदर प्रभावीपणान सांगपा खातीर एक आगळीच शैली वाडोवपाचें म्हत्व हांवें वळखलें आनी समर्पण आनी प्रयोगांतल्यान चित्रकलेचे खाशेले प्रकार, तंत्र आनी पद्दती हांवें येसस्वीपणान विकसीत केल्यो, जांकां कला मोगीं कडल्यान सगळेकडेन तोखणाय मेळ्ळ्या, हातूंतल्यान खऱ्या अर्थान वेगळे तरेन आपली अभिव्यक्ती करपाक म्हाका परवानगी मेळ्ळी.”

स्पंदनशील तांबडे, निळे, हळडुवे आनी हेर तरेकवार रंग कॅनव्हासाचेर उफेतात अशें दाखवपी जैवरूप आकार आनी जोन मीरो आनी पाब्लो पिकासोचे आकृतीबंध याद करून दिवपी ओळी ताचीं चित्रां पळयतना एका वेगळ्या विश्वांत व्हरतात. ब्रशवर्क सहज आनी उद्देशपूर्ण आशिल्ल्यान हालचाल आनी खेळपी परिणाम निर्माण जाता. तातूंतल्यान आनंदाची आनी सहजतायेची भावना मेळटा. प्रतिमांनी सादेपण आनी अनेक थरांची किचकट, दोनूय सांगपाची ताची तांक ताच्या पुराय चित्रांवरवीं गांवगिऱ्या समाजीक प्रतीकांची एक वैयक्तीक व्याख्या तयार करता.

दुस्मान स्टेन अगेरा

वोरां सांजेचीं आट. मंगळुरा थावन गोवा वेचें खासगी बस्स रस्त्याचे कुशीन रावलें. बस्साचें इंजीन चालू दवरन चालक सकला देंवलो. पयणारी अपलीं बॅगां आनी सूटकेजी लम्गेज कंपार्टमेंटांत घालन बस्सांत रिगून अपापली बसका अपणावंक लागले. पन्नास वरसांचो आग्रेल देंक काडन भितर चडलो. आपलें हँड बॅग खांदार घेवन ताणे आपली सीट सोधली. थोड्याच वोरां पयलें ताणे वेची तयारायी केल्ली जाल्ल्यान फाटली बसका मेळल्ली.

आपले बसके वयर आसच्या कंत्राळांत ताणे बॅग रिगयलें. फाटले बसकेर पयण मळ्यार कुडीचे आटेविटे जातले म्हण चिंताना आग्रेलाक कांटाळाय भोगली. दोन-तीन दिसांक गळाय केल्ली तर बहुशा मुकली बसका फावो जाता आसल्ली. आदीं तो मंगळुराचो निवासी. पंचवीस वरसां आदीं गोंयच्या वास्कोंत फ्लॅट घेतल्ल्या उपरांत ताणे थंयसर रांवचें पसंद केल्लें. ताची एकलीच काजारी भैण कुटमा सवें मंगळुरांत जियेताली. बापायची आस्त विकूंक आग्रेलाची दस्कत गर्ज जाल्ल्यान तो शेराक आयिल्लो. काम जातच तुर्त फाटीं भायर सरल्लो.

“एकस्यूज मी. हांवे म्हजी सीट घेव्येत?” आम्सरान भितर आयिल्ल्या एका मनशान विनती केली.

आग्रेलान आपले बसके थावन तकली उकल्ली. तो मनीस ताका परिचीत दिसलो. ल्हान थावन तरनाटो जाता परयांत ताचो प्रतिस्पर्धी. एकाच प्रायेचे, एकाच गांवचे शेजारी. आदीं मात्सो मटवो आनी मोटो. आतां मोटायी होगडावन भारीक दिसलो. हेनरीक ताणे कसो विसरचें? आग्रेलान उबो जावन

ताका वाट सोडली. त्या मनशान जनेलाची बसका घेतली.

“तू हेनरी सुवारीस ?” आग्रेलान सुवात केली. म्हजी तुका वळक जालीना ? हांव आग्रेल पिंटो.

“जीव आसता परयांत आमी एकामेका विसरचें असंभव.” हेनरीन ताळो सडीळ केलो.

“अनिरीक्षीत संघटन. अखरेक तरी एका बस्सांत लांब पयणार दुस्मान सांगाता मेळ्ळे.”

“ह्या पयणाचेर तूं म्हजो सांगाती म्हण म्हाका पात्येवंक कष्ट मारतात.” आग्रेलान नाखुशेन तकली हालयली. “आमची चरित्रा एकाच दिसा जनन जांवचे घडये आरंभ जावन एकेच क्लाशींत, इस्कोलांत आनी कॉलेजींत मुंदरून गेली. आतां एकाच बस्सार ! मरता परयांत तूं फाट सोडन वेचे परीं दिसानाय.”

“आमी शेजारी जावन आसल्ल्यां म्हण तूं विसरालोय. एकामेकाची फाट सोडन वीस-पंचवीस वरसाण जालीं म्हण पात्येतां. तूं गांव सोडन गल्फाक गेल्ल्यान आमचे दुस्मानकायेक विराम पडलो.” हेनरीन हासचें प्रेतन केलें.

“तुमचें आनी आमचें कुटम मरता परयांत दुस्मान म्हण म्हज्या डॅडीन ल्हान आसताना सांगल्लें.”

“तशेंच म्हाकाय बापायन ल्हानपणार चत्राय दिल्ली.”

“तूं शिकपांत अव्वल. कितलें प्रेतन केल्यारय इस्कोलांत आनी कॉलेजींत तुजे प्रास चड माक्स काडुंक म्हाका साध्य जाल्लेंना. हो विषय म्हज्या डॅडीक विरार करतालो.” आग्रेलान लांब स्वास सोडलो.

“हांव खेळा मैदानार फाटीं म्हणून म्हज्या बापायक शीण. तुका मेडलां मेळतालीं. तूं टीमांचो कॅप्टन जाल्लोय. तूं सलवतां परयांत हट सोडीनाका म्हण म्हज्या बापायन जायते फावटीं सांगल्लें आसा.” हेनरीन मूट आरायली.

“इस्कोलांत आनी कॉलेजीच्या नाटकांनी मुकेल पात्रा खातीर आमचे मधें स्पर्धो चुकनातल्लो.” आग्रेलान मुकारशिलें.

“तुज्या डॅडीन इस्कोलाच्या कार्यक्रमाक डोनेशन दीवन मुकेल पात्र तुका मेळचे परीं जायते फावटीं वांकडी वाट घेतली.” हेनरी गंभीर जालो.

बस्साचा एजेंटान भितर रिगून सर्व टिकेट्स तपासण केल्यो. तो वेतच चालकान बस्स मुकार धांवडायलें. तांचें पयण आरंभ जालें.

“धावे क्लाशींत विद्यार्थी नायकाचें चुनाव तूं जिकताना म्हाका बांदपास जाल्ले.” आग्रेलान उडास काडलो.

“कॉलेजींत स्टूडेंट यूनिशन चुनावान तूं जिकल्लोय. म्हजे पाडतीच्या क्लास प्रतिनिधिंचेर तुंवे पयशे खरचिल्लेय म्हणचो आरोप आयल्लो.” हेनरी कितेंच विसरूंक नातल्लो.

“म्हजेलगीं हेर वाट नातल्ली. तें चुनाव हांवे जिकचे खातीर म्हजे डॅडीन पयशांत सुरात दाकयलोना.” आग्रेलान नेगार केलेंना.

“ताका हॉर्स-ट्रेडिंग म्हणतात.”

“जिकचो एकच शेवोट घेवन दोग दुस्मान झगडताना नियमां आसनांत. तूं आनी तुच्या घरचीं सांत म्हण चिंतीनाका. हांव लिंडाच्या मोगार आसल्लो. म्हजी सोयरीक तुमी तुटयिल्ली. हांव ड्रग्स घेतां म्हणचो फटकिरो आरोप कोणे घाल्लो ? कॉलेजीचें शिकप जातच हांव गल्फाक गेल्लो. तुका बँकांत काम मेळल्लें. हांवें गल्फा थावन रजेर येंवच्या पयलें तुजें काजार लिंडालागीं जाल्लें. दुस्मानकायेच्या खेळांत हांव निजायकी सलवोन आजून आंकवार उरलां. तुका काळजांत जायती धादोस्काय मेळ्ळ्या आसतेली.”

आग्नेलाक काळीज हल्पल्लो अनभोग जालो.

“लिंगडालागीं काजार जावन हांव जिंकूंक ना.” हेनरीन आपले दोळे पुसले. “हांव काजार जावन सलवलों. खंयचीय स्त्री वा पुरूष, आपलो पयलो मोग केदळाय विसरनांत. तशें तुजो बापय सांत न्हय. म्हज्या डॅडीची सोयरीक तुज्या बापायन चुकयिल्ली म्हण ताणे जायते फावटीं सांगल्लें आसा.”

“ओ.. हो....” आग्नेल उदगारलो. “म्हळ्यार म्हज्या बापयचे चुकीक तुमी म्हजेर फारीकपण घेतलें.”

कितेंकी उचारुंक हेनरीन तोंड उगतें केलें आनी आपशेंच धांपलें. थोडो वेळ मौनपर्णी पयण पाशार जालो.

“सारकें पळेवंक गेल्यार आमची दुस्मानकाय आमच्या-आमच्या बापांयक संबंद जाल्ली.” हेनरी चिंतून उलयलो.

“तांचे दुस्मानकायेन आमकां स्पर्धात्माक केलें. आमी अनावश्यक दुस्मान जाल्यांव.”

“सारकें उलयलोय. ताणीं आमकां दुस्मानकायेचें हातेर जावन वापरलें. पूण आतां अचानक सर्व विसरून एकामेका पसंद करचें तितली सोंपी गजाल न्हय.” आग्नेलाचीं दाडामां अडचालीं.

“आमी सर्व कोडसाण विसरल्यार जिवितांत गोडसाण येतेली.” हेनरीन हासचें प्रेतन केलें.

आग्नेल हासलोना. ताणे जाप दिलीना. हेनरीन आपणे मोग केल्ले स्त्रीयेक चोरलें. आपणाच्या जिविताची देस्वाट केली. इतलीं वरसां आंकवार उरलीं. काळजांत रोंबल्ली कोडसाण कशें काडची? ह्या मनशाक कशें माफ करूं? दुस्मानकाय कशी विसरूं?

चालकान उडपी लागसार हैवेचेर जेवणाक बस्स रावयलें. आग्नेलाक भुक नातल्ली. हेनरी वॉश-रूम सोधून गेलो. सकला आयिल्ल्या आग्नेलान एक च्या घेतली. बस्साचो चालक अरध्या वोरान फाटीं आपले बसकेक आयलो. आग्नेल फाटीं बसकेक येताना येदोळच बसून आसच्या हेनरीन गुळी तोंडाक घालून उदक पियेंवचें ताणे पळयलें.

“निदेची गुळी.” हेनरीन विचारच्या पयलें स्पष्टीकरण दिलें. “बरी नीद पडता. पयणाची विराराय कळना. जाय तर सांग.”

“निदूंक गुळियांचो आसरो घेंवची परिगत म्हाका येदोळ येवंक ना.” आग्नेलान नाका म्हणच्या जिनसीं तकली हालयली.

आपल्या दुस्माना बगलेन बसून पयण करन आसां म्हणच्या चिंतनांनी आग्नेल अस्थीर जालो. ताणे निदेची गुळी घेतल्या. ताची गोमटी चिड्डून लगाड काडूंक आग्नेल प्रेरीत जालो. ताणे दोळे धांपून निदचें प्रेतन केलें. मात्सें निदून जाग जाताना हेनरिची तकली ताच्या भुजाचेर आड परतल्ली. पावनातल्ल्याक घोरेवणेचो करकस आवाज. आग्नेलान ताची तकली रागान फाटीं लोटली. हेनरीचो मटवो जीव ताचे बसकेर सकला निस्रालो.

बस्स कारवार पावता परयांत ताच्यान निदूंक जालेंना. कारवार हैवेचेर चालकान बस्स रावून च्या घेतली. कुडिची गर्ज तिरसूंक आग्नेल देंवलो आनी पांच मिनुटांनी फाटीं आयलो. हेनरिची घोरेवणी रावल्ली. निदून आसच्या ताचो जीव निस्रोन आन्यके कुशीक परतल्लो.

बस्स चालकान पयण मुकारशिलें. उपरांत तो केदळा निदेंत विलीन जालो म्हण आग्नेल नेणा. जाग जाताना बस्सार घुजगुजो आवाज. उबें जाल्ल्या पयणार्यांक क्लीनरान बसूंक फरमायलें. कित्याक तो आकांत म्हण आग्नेलाक समजालेंना. मटवो हेनरी बसकेर आड परतल्लो. ताका ह्या विपरीत स्थितेचें

गिन्यान नातल्लें.

“बस्स बहुशा घाटियेर शिरकलां. बस्स मालवोन जिरियेक पडलें तर आमी सक्कड फिनीश.” मुकल्या बसकेचो पयणारी हांक्रेलो.

आग्रेलाचें काळीज दडदडलें. क्लीनरान बस्साचा मधेगात आसच्या उजवे कुशिकें एमर्जेन्सी दार उगतें केलें. गडबड करीनासताना सवकास बस्सार थावन सकला देंवूंक क्लीनरान पयणार्यांक आदेश दिलो. पयलें स्त्रीयांक आनी भुरग्यांक देंवूंक. उपरांत दादल्यांक देंवचो आवकास मेळ्ळो. कोनशाक परतून आड निदल्ल्या हेनरीक उटोंवचें प्रेतन आग्रेलान केलेंना. बस्स निस्त्रोन जिरियेंत पडलें तर तो मरूंदी म्हण आग्रेलान चिंतलें.

“हेर कोणयी फाटल्यान आसात?” देंवताना क्लीनरान विचारलें.

आग्रेल अखरेचो पयणारी. ताणे ना म्हणच्या जिनसीं तकली हालयली.

बस्सार थावन देंवून काळोकाक दोळे वोळसाताना ताची तकली हल्कांदली. तांचें बस्स रस्त्यार थावन भायर येवन कमाल घाटियेर थावन सकला पडूंक तयार जाल्लें. तीन टयरां धरणीर तर दावे कुशिकें मुकलें टयर घाट उतरोन वार्यार उमकाळतालें. बहुशा निदेचा वत्तडाक झेमेल्ल्या ड्रैवराचें नियंत्रण चुकल्लें. नशिबाक मुकलें उजवें टयर आजून मात्येक तेंकून रावल्लें. ब्रेक घालताना गळाय जाल्ली तर येदोळच बस्स कमाल घाट उतरोन अंधकाराच्या खंदकाक अपटाता आसल्लें.

भिरांकूख अन्वारा थावन देवान राकलें. एकल्या पयणाच्यान देवाचो उडास काडलो.

“आतां कितें प्लान?” शेरमेल्ल्या आग्रेलान क्लीनराक सवाल केलें.

“बस्स रिवर्स काडच्यांत ड्रैवर सफल जालो तर आमचें मुकलें पयण मुकारसूंक सकतेल्यांव.” क्लीनरान जाप दिली. “बस्सार थावन सक्कड पयणारी देंवल्यात म्हण चिंतां हांव.”

सक्कड पयणारी देंवल्यात? आपले बसकेर मोडकेवन निदून आसच्या हेनरिची गत कितें? बस्स जिरियेंत कोसाळ्ळें तर? दुस्मान म्हण मरूंक सोडचें? आग्रेलाच्या अंतस्कर्नान तनकी केली. आपणे हेनरीक उटयनासताना चूक आधारल्या म्हण तो खिणान वळकलो.

ड्रैवर सवकास बस्सार चडलो. आग्रेल दर्बडून बस्साचे फाटल्या टयरा लागीं धांवलो.

“हेनरी ऊट... बस्स घाटियेर थावन सकला पडच्यार आसा.” आग्रेलान ग्लासाचेर हात धाडायलो.

“ताची तकली समा आसामू?” एका पयणाच्यान आग्रेला तेवशीन हात दाकयलो.

“कितें करन आसाय? फाटीं सर.” क्लीनर बोबाटलो.

“म्हजो सांगाती पयणारी फाटले बसकेर आसा. हांव ताका भायर हाडतां.” आग्रेलान कोणायचें गुमान केलेंना. एमर्जेन्सी दार उगतें करन तो वयर चडताना मुकल्या टयरा पोंदा माती निस्त्रोंचो आवाज जालो.

“हेनरी... बस्स घाटियेर थावन पडल्यार तूं मरतलोय.” सर्व त्राण एकटांय करन आग्रेल बोबाटलो.

ताची प्रतिक्रिया आयलीना. आम्सोरीं मेटां काडन निदल्ल्या ताका आग्रेलान कुडून उटयलें. हेनरीन सपणेलेल्या जिनसीं दोळे सोडले. बस्स सवकास आन्येके कुशीन मालवोंक लागलें. बस्साचो चालक दार लोटून आपले बसके थावन भायर उडलो.

“बस्स घाटियेर थावन पडच्यार आसा. चिंतुंक वेळ ना. भायर निकाळ.” आग्रेल खरशेलो.

हेनरीन खिणान परिगत अर्थ केली आनी आरश्याचें जनेल उगतें केलें. दडबडोन जनेला थावन तकली भायर काडन देंवचें प्रेतन ताणे केलें. भायर आसचे थोडे पयणारी ताचे मजतेक आयले. जनेला थावन हेनरीक वोडन भायर काडलो.

एमर्जेन्सी दारा तेवशीन आग्रेल फाटीं घुंवलो. दारा म्हणसर तो पावलोना. कमाल घाटिये थावन बस्स काळोकी गुंडियेक परतालें.

(ग्लोबलायझेशन नंतरची निवडक कविता,
विचार आणि मुलाखती १९९९-२०१४)

निवडक आमिधा नंतर

संपादक
हेमंत दिवटे

आता अमेझॉन आणि paperwall.in वर उपलब्ध.
तुम्ही सोबत दिलेल्या QR कोडला स्कॅन कलनही
आपली प्रत मागवू शकता.

6x9 साईझ मध्ये ६२० पाने फक्त.
सॉफ्ट कव्हर रु. ७५० आणि हार्ड कव्हर रु. ९९९
(पास्टेज सह)

काणी एका मॉर्गाची गौरांग बाबुराव भांडीये

संवसारांतले सगळ्यांत शांत सुवातेर हांव रावतां. हांगां कोणाचोच कसलोच त्रास ना, गडबड ना, बोवाळ ना, कांय ना. आसा ती फक्त शांतताय. ह्या सुवाते इतली पवित्र सुवात संवसारांत ना. हे सुवातेर मनीस पाप करूनूय येता आनी पुण्य करूनूय येता. ही म्हणल्यार बांबोळे इस्पितळांतली प्रेताकूड. आनी हांव ह्या कितलीशींच वर्सां सावन ह्या मॉर्गांत खाटिच्या रुपान मर्णाचीं पर्वां पळोवपी एक खाट.

हरशीं कोणूय कोणाक आपल्यागेर आपयल्या बगर रावना. पूण तुमी हांगा केन्नाच येवचें न्हय हीच इत्सा. कारण आयले काय तुमी तुमी उरनात. तुमी प्रेत जातात आनी आमचेर येवन आड पडटात. तशें हें मॉर्ग म्हणल्यार असलो तसलो जागो न्हय. हांगाय बीन आमचें संघटन आसा. हांव ह्या मॉर्गांतलें मुखेली. फाटलीं कितलीशींच वर्सां हे कुडींत आसा. हांगा तशीं आमी थोडींच जाणा आसात. कारण चडशीं जाणां थंडगार बर्फांत जाग्यार रावतात. आनी भायर आशिल्ल्यो आमी कांय खाटी दरेका दिसा नव्या नव्या कुडींचे वजन आनी आत्मे पेलतात.

“आयज खंय उरलो काय हो? हरशीं बेगीन येतालो. म्हजेर आशिल्ल्या चादराक किल्लुसाणीच्यो घांणी मारतातगे.” शेजान्न खाटीन म्हणलें.

“आगे, काल तुगेर आयिल्लो तो कोण? सामको चांचील्लो मगे.” हांवें विचारलें.

“कांय खबर ना गे. आमचें कितें. येता ताका पेलपाचो. पूण तो खूप तरणाटो आशिल्लो कसो दिसता. खूप कमी वयार भायर पडलो.”

“काकूट बाबड्याची. आमी हांगा मागता कोण येवचो न्हय म्हणून आनी हे तर येवपाचे थांबच

ना. काळ आयला गे बाये हांचेर.”

इतलें उलयता थंय आसा, सदची नर्स आनी वॉर्डबॉय मंद मंद पावलांनी आयलीं. आयज बाये कोण तरी नवीन आयिल्लो. हरशींचो झेतान येतालो, आमचे वयले चादर फाफुडटालो आनी बदलून वतालो. ताका तशें तें सदचेंच जाल्लें. पूण आयज आशिल्लो तो मातसो थतर-वितर जाला तें पळोवन कळटालें. घडये नवीनूच आसतलो. सदच्या भशेन नर्सीन म्हज्या आनी हेर शेजाऱ्याले चादर काडले आनी नव्यान बदल्ले. दोन-तीन दिसांनी बदल्ल्या उपरांत आमकांय मातशें बरें दिसतालें.

“आगे... पळय गे म्हजेर नवो चादर घाली नासतनाच गेलो पाडपडिल्लो.” कोनश्याकच्या शेजाऱ्यान म्हणलें.

“तुजेर तरी फाटले खेपे घातील्लो. म्हाजेर तर कितलेशेच दीस जाले. पूण कोणाकूय हाडल्या उपरांत पयलूं म्हाजेर खाली करतात. तेन्ना तुमकां हांव जाय. हरशीं एक चादर घालपाक रडटात मेल्लीं.” खांब्या कडलेन तिरसुवादपणान म्हणलें.

“आगे खांबेकात्री, तीं मेल्लीं न्हय गे. तीं जितीं. तीं जीं हाडटा तीं मेल्लीं.” हांवे स्पर्शटीकरण दिलें.

“ह्या चादराक लागून आदींच तकली सारकी ना. तूं मातशी ओगीच बस.” कितल्याशाच दिसां सावन त्याच चादराच्यो घांणी घेवपी तिणें तिडकीन म्हणलें.

हांगासर तश्यो खाटी चड ना. पूण सगळींच एकामेकां कडेन उलयतान. थोडीं सामकीं कुसडां. थोडीं आसा म्हणून आसा, जाल्यार थोडीं यमराजाच्या कुळांतलीं आशिल्ल्या वरी वागतात. पूण हांव, म्हजी शेजाऱ आनी खांब्या कडली खांबेकात्र सामकीं जिगरी. आमकां तसो ह्या संवसारांत कोण ना. आमची आमीच. तरी लेगीत एकामेकां कडेन समन्वय सादून रावतात.

“आगे... तूं जाणा पयर हेत्या दारा कडल्या कूसडाचें भाग्य फुल्लें. भायर पडिल्ल्या मंत्र्याक वर भर तिजेर खाली केल्लो. तेन्नाच्यान झेत मारता पळय कशी.” निवळिल्ल्या खांबेकात्रीन म्हणलें.

“मेळे अवस्थेंत न्हिदिल्लो मगे? जितो आसतना न्हिदिल्लो जाल्यार वेगळी गजाल. आनी ती पळय झेत मारता, तिका कोण मश्णो खाता?” शेजाऱ्यान म्हणलें.

खरें म्हणल्यार हे सगळे मनशांचे गूण. पूण अमूर्त ह्या खाटींग लेगीत मोटेपण आयलां. म्हाका तर दिसता, शेर्त हांगा मेल्या उपरांत लेगीत प्रेतांमदीं आशिल्ल्या गुणांचें वारें लागलां. पूण अशें उलोवप म्हाका सोबना.

तशे हांगां आसतात ते स्ट्रेचरुच जे चडशे भायर आसतात. बाकीचे सगळे माँगॉतल्या थंडगार फ्रिजरांनी. आमीच चार जाणां आसात. देखून हेरांमदीं आमी स्वताक तशीं व्हड मानतात. आतां वॉर्डबॉय नवीन चादरी बीन घालून गेला. तशें हांगा दिसाक 10-12 जाण नवे नवे येतात. आयजूय आसतले कितलेशेच संवसारांतल्यान मुक्त जाल्ले.

इतल्यान वॉर्डबॉय स्ट्रेचराचेर एकट्याक घेवन आयलो. भितर येताच खांबेकात्रीन सादयलें,

“आगे... रात जाली दिसता. येवपाक लागले पळय एकएकटो.”

“आयज हो म्हजेर सो दिसता. हय गे बाये म्हजेरुच.” मडें म्हजेर खाली करता करता हांवें म्हणलें.

पूण हो कोण काय? सामको तरणाटो दिसता. रुप पळयल्यार सामकें तेजीश्ट. म्हाका चुरचुरे आयले. हे तरणाटे भुरगे कशे काय संवसाराक अंतरतात? तांच्या आवय-बापायक कितें भोगता आसतलें. इतल्यान खांबेकात्रीन म्हणलें,

“म्हाका जाणट्यांचो भार पेलपाक कांय ना. पूण अशे तरणाटे आयले काय हांव खंती जाता. आगे आगे..... आनीक एकटो आयलो पळय. एक येता थंय आसा, दुसरो हजर. कितें चळ्हांगे बाये?”

स्ट्रॅचरार घेवन येवपी मड्याक पळोवन खांबेकान्नीन म्हणलें. हे दोगूय बरबर खंवसले काय कितें असो अदमास आयलो. लतल्यान स्ट्रॅचरावेलें मडें देवयतना वॉर्डबॉय आपापसांत उलयतालो,

“कसलो काळ आयला ह्या भुरग्यांचेर. गाडयो कसल्यो मडसरेच्यो चलयतात. दोगून गेले आतां धपक्याक. फाटलो फुडलो कांय विचार करना. मरप हांच्यांनी, दुख्ख सोंसप घरच्यांनी आनी घाणी घेवप आमच्यांनी.”

अशें म्हणून मडें हाडून त्या वॉर्डबॉयन म्हजेर घालें आनी तो गेलो. ताच्या बडबडी वेल्यान म्हाका पुराय परिस्थितीचो अदमास आयलो आनी दोगांचेय चुरचुरे दिसले. घडये आयज रातीक तांकां हांगा दवरून फाल्यां व्हरतले. म्हाका खूप त्रास जाले. हांच्या मेल्ल्या आत्म्यांक जागोवन कितें जालां हाचेविशीं विचारचें कशें दिसलें.

इतल्यान खांबेकान्नीन म्हज्या विचारांची तंद्री तोडीत म्हणलें,

“आयकलांगे.... आतां तो वॉर्डबॉय येवन गेलो पळय, म्हाका खूप काळकूट दिसली. म्हजेर जरी तांणे नवो चादर घालूना तरी पूण कितलें बाबडो सोसता. हीं प्रेतां, ह्यो घाणी कश्यो घेता आसतलो. दिसान दीस फक्त मेल्ल्यां बरबर रावप. आमकां खाटी आसून अशें दिसता जाल्यार ताका मनीस आसून कशें दिसता आसतलें.”

हांवूय विचारांत पडलें. ही सुवात म्हणल्यार एक वेगळीच. हांगा जितीं मनशां खूप कमी प्रमाणांत येतात. तांतूतल्या तांतूत जे येतात ते तांचो मर्णाकाळूच म्हणपाचो.

वेळ वता तशे साबार जाण कुडींत पाविल्ले. कांय बायलां जाल्यार कांय दादले. पूण जश्यो आमी खाटी एकामेकां कडेन उलयतात तशे हे स्ट्रॅचर उलयनात. ते आपापसांतूच आसतात. घडये हेवटेन तेवटेन वचपाक मेळील्ल्या कारणान तांकां मोठेंपण आयलां. पूण हे तर आयचे. आमचो अनुभव ह्या इस्पितळांत कितल्याश्याच वर्सांचो आसा.

“आगे... एकटीच कितें चित्ता आनी बडबडटा?” शेजान्न खाटीन विचारलें.

“कांय नागे. ह्या चार वण्टींच्या कुंडीन कितल्या जाणांक हाडल्या काय? आयज मेरेन कितल्या जाणांचो भार आमी पेलला काय? मरण आयिल्ल्या दरेकल्याक कितलो तेप कोण हुस्केता काय? अशें जायतें चिंतून येता.” चितेंस्त मनान हांवे जाप दिली.

“तो अधिकार आमकां ना. आमी फक्त मड्यांचे भार पेलप जें आमचें काम. कोण, कितले येता तें आमकां पडिल्लें ना. कोण आमचे कडेन उलयता, कोण उलयना ह्या सगळ्याचो कसलोच फरक पडना. हांवे आतां वास्तवांत जगपाची स्वताक संवय घाल्या. तूं जितले बेगीन घाइतली तितलें तुका बरें.” आपल्या मनांत उमाळून आशिल्लीं उतरां तिणें वोठांर हाडलीं.

इतल्यान आनीक एक मडें वॉर्डबॉय घेवन आयलो. चडशे स्ट्रॅचरांचेर प्रेतां आशिल्लीं. तें मडें दवरपाक सुवात नाशिल्ली. म्हाका दिसलें, म्हजेर न्हिदलेल्याक मातसो पेल्यान करून त्या मनशाक कुशीन घेवचो.

काळ आनी निश्चलताय, भास आनी मौन यॉन फॉस शैलेन्द्र मेहता

नॉर्वेचो लेखक आनी नाटककार यॉन फॉसान एकुणिसाव्या शेंकड्यांतलो एक म्हत्वाची साहित्यीक व्यक्ती म्हूण आपली सुवात मेळयल्या. किमानवादी शैली आनी मनशाच्या अस्तित्वाचें खोलायेन संशोधन हांचेखातीर नामना मेळिल्ल्या फॉसाक 2023 वर्साचो साहित्याचो नोबॅल पुरस्कार फाव जालो. ताचे आदीं ताच्या साहित्यीक योगदाना खातीर ताका जायते पुरस्कार मेळ्ळ्यात. 2010 वर्सा नाट्यसंवसाराचेर म्हत्वाचो प्रभाव घालो म्हणून ताका आंतरराष्ट्रीय इब्सेन पुरस्कार फाव जाल्लो. ते भायर 2015 वर्सा ताका नॉर्डिक देशांतल्या साहित्या खातीर आशिल्लो एक प्रतिश्टीत पुरस्कार, नॉर्डिक काउन्सिल साहित्य पुरस्कार मेळ्ळो. साहित्याच्या नोबॅल पुरस्कारा खातीर जायते फावटीं नामांकन मेळ्ळे उपरांत ताका ह्या वर्सा ताका तो फाव जालो.

सुमार 40 नाटकां, कादंबरी, कविता, निबंद, बाल साहित्य आनी अणकारीत कृती उजवाडावपी एक प्रखर लेखक फॉस कांय वर्सां सावन आपली उत्कृश्ट सुटसुटीत भास आनी औपचारीक प्रयोगांक लागून आंतरराष्ट्रीय साहित्य जगांत एक मानाची व्यक्ती. ताच्या कृतींचो सुमार 50 भाशांनी अणकार जाला आनी तो संवसारांतल्या सगळ्यांत चड सादरीकरण केल्ल्या जिव्या नाटककारांतलो एक. ताच्या नाटकांची तुळा समीक्षकांनी हॅरोल्ड पिंटर आनी सॅम्युएल बेकेट ह्या आनीक दोन नोबेल पुरस्कार जैतिवंतांच्या नाटकांकडेन केल्या. तशेंच नामनेचो नॉर्वेजियन नाटककार हेनरीक इब्सेन हाचें दायज फुडें

व्हरपी म्हूण ताका 'नवो इब्सेन' अशेंय म्हण्टात. फॉसापयलीं 1920 वर्सा क्नुट हॅमसुन आनी 1928 वर्सा इतिहासीक कथा बरयिल्ल्या सिग्रिड अंडसेट ह्या नॉर्वेच्या लेखकांक नोबॅल पुरस्कार फाव जाल्ले.

सुरवातीचें जिवीत आनी प्रभाव :

यॉन फॉसाचो जल्म 29 सप्टेंबर 1959 दिसा नॉर्वेच्या हौगेसुंड हांगा जालो. नॉर्वेचे अस्तंत दर्यादेगेवयल्या स्ट्रॅन्डेबार्म ह्या ल्हान गांवांत वाडिल्ल्या फॉसाचें सुरवेचे दिस गांवगिऱ्या जिणेंतले सैमीक सोबीतकार्येंत आनी एकसुरेपणांत बुडिल्ले. हे परिस्थितीचो ताच्या लेखनाचेर खोलायेन प्रभाव पडलो. ताच्या वावरांत ते सुवातेची जाणविकाय आनी नॉर्वेचे जिणेंतल्या खर वास्तवाची कदर जाली.

फॉसाचो साहित्याचो सुरवेचो संपर्क नॉर्वेच्या दोन साहित्य दिग्गजांच्या, क्नुट हॅमसुन आनी टार्जेई वेसास हांच्या बरपावळींतल्यान जालो. हॅमसुनाचें गीतात्मक गद्य आनी वेसास हाणें अस्तित्ववादी विशयांचेर संशोधनान फोसेचेर छाप सोडली आनी ताका लागून ताचे कथा सांगपाचे पद्दतीक आकार मेळ्ळो. तेभायर फोसेची तत्वगिन्यानाची फाटभूंय आनी धर्मीक आनी अस्तित्ववादी प्रस्नांकडेन ताचो संबंद ताच्या पुराय वावरांत दिसून येता.

यॉन फॉसाचे साहित्यीक कारकिर्दीची सुरवात 1980 च्या दसकांत गंभीरतायेन जाली, 1983 वर्सा ताची पयली कादंबरी "राउडट, स्वर्ट" ("तांबडो, काळो") उजवाडाक आयली. पूण 1990 च्या दसकांत ताणें नाटक लेखनांत केल्ल्या संक्रमणाक लागून ताका सगळेकडेन मान्यताय मेळ्ळी.

तो म्हण्टा, हांवें म्हज्या सुरवातीच्या किशोरवयांत बरोवपाक सुरवात केली, आनी त्या वेळार हांव गिटार खूब वाजयतालॉं, इलेक्ट्रीक गिटार - बँडांत - आनी शास्त्रीय गिटार दोनूय. मागीर अचकीत वाजोवप बंद करून बरोवपाक लागलो आनी बरयतना संगीत वाजयतना निर्माण जाल्लो मूड वा वातावरण कसोय तरी परतून तयार करपाचो यत्न केलो. हाका लागून म्हाका भाशेच्या संगीतात्मक बाजू कडेन, व्यापक अर्थान, खास करून एका खाशेल्या तालांत बरोवन भाशेचो वापर करपाचे काव्यात्मक पद्दती कडेन व्हेलो असो म्हजो अदमास आसा.

किमानवाद आनी मौन :

फॉसाची किमान शैली हें ताच्या वावराचें एक व्याख्यात्मक खाशेलपण. ताच्या नाटकांनी चड करून विरळ संवाद आसतात, पात्रां साद्या, परत परत येवपी वाक्यांनी उलयतात. भाशेची ही अर्थवेवस्था पात्रांमदल्या मुळाव्या भावनांक आनी ताणांक उजवाडाक हाडपाचें काम करता. फोसेच्या नाटकांनी मौनाचो वापर तितलोच म्हत्वाचो आसून, तो चिंतन आनी भावनिक अनुनादाची सुवात म्हूण काम करता. ही शैलीगत निवड प्रेक्षकांक पात्रांच्या भितरल्या जिवितांत ओडून घेता, तांच्या अणभवांक खोलायेन जोडटा. फॉसाच्या "Nokon kjem til mo komme" (कोण तरी येवपाचो आसा) ह्या नाटकांत संवाद मुद्दाम मर्यादीत केला, तातूंत पात्रांच्या एकसुरेपणाचेर आनी तांच्या संवादांत व्यास आशिल्ल्या उलोवंक नाशिल्ल्या भंयांचेर भर दिला.

पुनरावृत्ती हें फोसेच्या किमान तंत्राचें एक म्हत्वाचो आंग. उतरां आनी वाक्यां परत परत सांगून फोसे पात्रांचो अंतर्गत संघर्श पडबिंबीत करपी एक लयबद्ध गूण तयार करता. हें तंत्र कथेची भावनीक तीव्रताय वाडोवपाचेंय काम करता. Dødsvariasjonar (Death Variations) ह्या पुस्तकांत कांय

वाक्यांची पुनरावृत्ती पात्रांचें दुख्ख आनी लुकसाणाक वळखून घेवपाचे यत्न हांचेर भर दितात.

फॉसाची किमान पद्दत संवादांतल्यान भायर सरून ताच्या कृतींच्या परिस्थिती मेरेन पावता. जायते फावटीं ताचीं नाटकां आनी कथा विरळ वातावरणांत घडटात आनी तातूंतल्यान पात्रांच्या भितरल्या जिविताचें पडबिंब दिसता. ह्या सादेपणाक लागून पात्रांच्या परस्पर संवादाचेर आनी सोदून काडिल्ल्या अस्तित्वाच्या विशयांचेर लक्ष उरता. कोण तरी येवपाचो आसा हातूंतलें एकसुरे घर हें सेटिंग किमान सौंदर्यशास्त्राक कशें बळगें दिता हाची एक मुखेल देख.

फॉसाच्या साहित्यांतलें मौन हें एक बळिश्ट साधन आसून ताचो उपेग फकत उतरांनी उक्तावंक मेळना असो अर्थ आनी भावना सांगपाखातीर जाता. ताच्या कृतींनी मौनाचो वापर जायत्या उद्देशांक साध्य करता. ताच्या नाटकांतल्या म्हत्वाच्या खिणां पयलीं वा ताचे उपरांत चड करून मौन येता, ताका लागून अपेक्षाची भावना निर्माण जाता वा परिस्थितीचें गांभीर्य उजवाडाक येता. मौनाचो हो वापर ताण निर्माण करता, प्रेक्षकांक पात्रांच्या भावनिक परिदृश्यांत ओडून घेता.

फॉस आपल्या पात्रांची भितरली स्थिती दाखवपाक मौनाचो उपेग करता, ताका लागून तांचे उलोवंक नाशिल्ले विचार आनी भावना प्रेक्षकां मदीं चड खोलायेन प्रतिध्वनीत जावंक शकतात. संवादांतले विराम चड करून आत्मनिरीक्षणाचे वा भावनीक अस्थिरतायेचे खीण दाखयतात, प्रेक्षकांक पात्रांच्या अंतर्गत संघर्शाचो निश्कर्श काडपाक आपयतात.

फॉसाच्या ग्रंथांतलें मौन ताच्या संवादांतली वास्तवताय वाडयता. लोक सदांच सतत प्रवाहांत संवाद सादनात; विराम आनी मौन हें खऱ्या संवादांत अंतर्गत आसता. ह्या सैमीक नमुन्यांचे आस्पाव करून फोसेच्या संवादांत चड प्रामाणीकता आनी संबंदीतताय मेळटा.

ही किमान शैली आनी मौनाचो वापर फकत सौंदर्यशास्त्रीय निवड न्हय तर ताच्या वावरांतल्या विशयीक चिंतेकडेन तो खोलायेन जोडिल्लो आसा. ह्या तंत्रांनी ताच्या साहित्यांत व्याप्त अस्तित्वादी आनी तत्वगिन्यानी प्रस्नांचेर भर दिला. एकसुरेपण हो शारिरीक आनी भावनीक असो परत परत येवपी विशय. किमान संवाद आनी वारंवार मौन पात्रांचें एकामेकां पासून वेगळेपण आनी तांच्या जिवितांत अर्थ सोदपा खातीर केल्ल्या संघर्शाचेर भर दितात. कोण तरी येवपाचो आसा हातूंत एका जोडप्याचें एकसुरेपणान घरांत रावप आनी तांचो मर्यादीत संवाद तांची एकांताची इत्सा आनी घुसखोरीचो भंय हांचेर भर दिता.

एकसुरेपण आनी अस्तित्वादी आक्रोश हे विशय प्रचलीत आसले तरी फॉसाच्या वावरांत मनशाची जोडणी आनी समजूत हांचीय आकांक्षा सोदून काडल्या. गरजेच्या गजालींचेर लक्ष केंद्रीत करून किमान शैली, पात्रांनी तांचे मदलें अंतर भरपाचे यत्न उजवाडाक हाडटा.

किमान शैली आनी मौनाची समिक्षक आनी अभ्यासकांनी खूब तोखणाय केल्या. किमान भाशेंतल्यान आनी विरामांतल्यान खोलायेन भावना आनी तत्वगिन्यानी अंत अंतर्दीश्टी सांगपाची ताची तांक हाका लागून समकालीन साहित्यांतलो एक खाशेलो आवाज म्हणून ताका वेगळो केला. फॉसाच्या तंत्रांचो प्रभाव हेर नाटककार आनी लेखकांचेर पडला, ताका लागून कथाकथनाच्या चड अंतर्निरीक्षणात्मक आनी चिंतनशील प्रकाराचे चळवळीची प्रेरणा मेळ्ळ्या.

ताचे किमान पद्दतींत प्रेक्षक वा वाचप्या कडल्यान उंचेल्या पांवड्यावेली संलग्नताय जाता अशें समीक्षकांनी नोंद केलां. विरळ संवाद आनी मौन, सक्रिय अर्थ लावपाक आमंत्रण दितात, व्यक्तींक कृतीच्या भावनीक आनी अस्तित्वादी थरांत खोलायेन बुडपाक प्रोत्साहन दितात.

अस्तित्वाची विसंगती :

फॉसाचें पुराय साहित्य जिणेचो अर्थ आनी मनशाच्या संबंदा विशींच्या व्यापक अस्तित्वाचे प्रस्न पडबिंबीत करता. ह्या विशयांचेर फोसेन केल्लो सोद ताच्या स्वताच्या तत्वगिन्यानी आनी धर्मीक समजुतीनी, खास करून अस्तित्त्ववाद आनी क्रिस्तांव गूढवाद हांचेविशीं ताची आवड खोलायेन दाखयता.

फॉसाच्या पात्रांक वारंवार अस्तित्वाच्या विसंगतीक तोंड दिवचें पडटा, तर्क वा तर्कहीन दिसपी परिस्थितीक तोंड दिवचें पडटा. हो अस्तित्वाचो संघर्श नट्टा सिंग सायन सोंगर (नाइटसाँग्स) हे कादंबरींत स्पश्ट आनी ठळकपणान दिसता, जंय पात्रांची परत परत येवपी कृती आनी संवाद तांच्या जिवितांत जाणवपी एकरसताय आनी अर्थहीनतायेचेर भर दितात. हें चित्रण अस्तित्त्ववादी तत्वगिन्यानाकडेन, खास करून आल्बेर काम्यू आनी झां पॉल सार्त्र हांच्या विचारांकडेन जुळटा. तांणीय मनशाच्या अस्तित्वाच्या अंतर्निहित विसंगतीचेर आनी उदासीन विश्वांतअर्थ सोदपाचेर भर दिल्लो. ताचेविशीं तो सांगता, हांवें तत्वगिन्यानाचो अभ्यास केलो, आनी मार्टिन हायडेगर, खास करून 'बीइंग अँड टायम' हाचेर लक्ष केंद्रीत केलें. अस्तित्त्ववादाची एक मुखेल कृती मानपी ह्या ग्रंथाचो म्हाका खूब प्रभाव पडलो आनी खरें म्हळ्यार खंयचेय कादंबरी परस चड, म्हज्या लेखनाचेर मार्टिन हायडेगराच्या तत्वगिन्यानाचोच प्रभाव पडला अशें म्हाका दिसता.

मरणाची अपरिहार्यताय आनी जिणेची नाजूकता हीं फॉसाच्या अस्तित्त्ववादी संशोधनांत मुळावीं. ताचीं पात्रां चड करून मरणाच्या विचारांनी व्यस्त दिसतात, आपल्या अस्तित्वाच्या खिणयाळ्या स्वरुपाचो विचार करतात.

काळ फुडें वचप फॉसाच्या साहित्यांतलो एक परत परत येवपी मोटिफ. फॉसान काळाची गती दाखवपाखातीर अरेखीत कथन आनी काळांतराच्या स्थलांतरांचो उपेग खूबदां केला. हे पद्दतींत पात्रांच्या काळांतल्या व्यक्तिपरक अणभवांचें प्रतिबिंब दिसता, जे चड करून रेखीव न्हय तर विसंगत आनी चक्रीय आसतात. यादी आनी काळ हांचे संशोधन पात्रांचे चिंतन आनी भूतकाळ, वर्तमान आनी फुडार हांचे मदल्यो शिमो धूसर करतात.

फॉसाच्या काळाविशींच्या बरपावळींत यादींचो म्हत्वाचो वांटो आसून, ती भूतकाळ आनी वर्तमान हांचेमदलो पूल म्हूण काम करता. ताचीं पात्रां चड करून तांकां त्रास दिवपी वा तांची व्याख्या करपी यादीं कडेन झगडटात, भूतकाळाचो तांच्या सद्याच्या जिविताचेर कसो परिणाम चालूच आसा हाचेर विचार करतात. स्वता आनी यादीं कडेन जावपी पात्रांच्या चकमकींतल्यान फाटल्या अणभवांचे सद्याचे अस्मितायेचेर जाळे परिणाम उजवाडाक येतात. हाच्या उरफाटें तातूंत विसरपाचो विशयूय उदेता.

काळाप्रमाणें यादींचें अपरिहार्यपणान धूसर जावप आनी ताका लागून अस्मिताय आनी सातत्य ना जावप हाचेर लेगीत ताचीं नाटकां आनी कादंबऱ्यो भर दितात. बरोवपाक सुरवात करचे पयलीं कांयच येवजण करप ना हें म्हाका चड मानवता. एका खाशेल्या वेळार, कादंबरी पयलींच बरयल्या अशी म्हाका एक भावना जाता आनी ती ना जावचे पयलीं फकत ती बरोवची पडटा. बरयतना म्हाका स्वताक अजापीत करचें पडटा, म्हाका पयलीं खबर नाशिल्लें कितें तरी तयार करचें पडटा, जशें पात्रां आनी कथा, अशें ताणें एके मुलाखतींत सांगलां.

म्हत्वाचें साहित्य :

कोण तरी येवपाचो आसा हें फॉसाचें एक सुर्वेचें आनी प्रभावी नाटक. दर्या देगेर एका एकसुन्या घरांत रावपी जोडप्याची, एकांतवास आनी भायल्या संवसारा कडल्यान पळून वचपाची ही काणी. अनवळखी मनशाच्या येवपाक लागून तांची शांतताय खंडीत जाता आनी ताका लागून विस्वास, भंय आनी एकसुरेपणाची इत्सा हांचो ताण आनी सस्पेन्स निर्माण जाता.

2002 वर्सा पयलेच खेपे सादर केल्लें डेथ व्हेरिएशन्स नाटक ही फॉसाच्या वावराची एक नामनेची देख. ह्या ताच्या नाटकांत एक कुटुंब आपल्या प्रिय व्यक्तीच्या आत्महत्येकडेन झगडटना मरणाच्या स्थायित्वाचेर आनी जिविताच्या अस्थायित्वाचेर ध्यान करता. नाटकाची विखंडीत रचणूक आनी स्थलांतरीत नदर मरणाच्या विसंगत आनी गोंदळांतल्या प्रक्रियेचें चित्र उबें करता. ताचे वरवीं फोसे दुख्खाची गुंतागुंत आनी फाटीं उरिल्ल्या लोकांचेर लुकसाणाचो टिकपी परिणाम हातूंत खोलायेन पळयता. नाटकाची रचणूक आनी भास शोकाची विसंगत आनी वेदनादायक प्रक्रिया दाखयता आनी ताका लागून मनशाच्या दुख्खाचें तें एक मार्मिक संशोधन थारता.

त्रिलोजीन (ट्रायलॉजी) ही स्वेवन (न्हीद), ड्रॉम ओम हाउस्टेन (शरद ऋतूचें सपन), आनी नट्टा सिंग सायन सोंगर (नालटसॉन्स) हांचो आस्पाव आशिल्ली फॉसाची त्रयी ताच्या विशयात्मक आनी शैलीगत व्यस्ततायेची कुशळटाय दाखयता. ह्या एकामेकांक जोडिल्ल्या नाटकांनी काळाचो मार्ग, यादी आनी वास्तव हांचे परस्पर क्रियाकलाप आनी खिणयाळ्या जगांतल्या अर्थाचो सोद हांचो अभ्यास केला. त्रयी ही काव्य भास आनी सादारण जिविताचें चित्रण आनी खोलायेन अस्तित्ववादी प्रस्न हांचेर खोलायेन भावनीक प्रतिसाद उक्तावपाची तांक दाखयता.

साहित्यीक परिणाम आनी दायज :

यॉन फॉसाचो समकालीन रंगमाचयेचेर खोलायेन परिणाम जाला. ताची किमान पद्दत आनी पात्रांच्या अंतर्गत जिविताचेर लक्ष केंद्रीत केल्ल्यान अनेक आर्विल्ल्या नाटककारांक नाटकाच्या चड अंतर्निरीक्षणात्मक आनी चिंतनशील प्रकारांकडेन वळपाची प्रेरणा मेळ्ळ्या. संवसारभरांतल्या दिग्दर्शक आनी नाटककारांनी फॉसाच्या तंत्रांक आपणायल्यात.

फॉसाचो प्रभाव रंगमाचयेभायर साहित्य आनी कला ह्या हेर प्रकारांमेरेन पावता. ताचीं कादंबरी आनी कविता हांचेभितर गीतात्मक भास आनी अस्तित्ववादी विशय हांचें खाशेलपण आशिल्ल्यान लेखकांक आनी कलाकारांक मनशाचे स्थितीविशीं अशेच तरेचे प्रस्न सोदून काडपाची प्रेरणा मेळ्ळ्या. फोसाचो वावर प्रेक्षक आनी वाचप्यां मदीं प्रतिध्वनीत जावपाक लागला, जो जिणेच्या घुस्पागोंदळाचेर आव्हानात्मक चिंतन करूंक लायता.

आंतरराश्ट्रीय पांवड्यार ताची तोखणाय जाली तरी फॉस हो खोलायेन एक खाजगी व्यक्ती. तो ऑस्ट्रियाच्या हॅनबर्ग अँडर डोनाऊ हांगा आपली घरकान अँना हिचे वांगडा रावता आनी आपल्या नॉर्वेच्या मुळांकडेन लागींचो संबंद दवरता. सोन्याच्या वेसनाकडेन संघर्श केल्ल्या आनी कॅथलिक धर्मांतर जाल्ल्या फॉसाच्या वैयक्तीक अणभवांनी ताचे बरपावळीक आकार दिला, तातूंत असुरक्षीततायेची आनी आध्यात्मिक सोद घेवपाची भावना निर्माण जाल्या.

फॉसान 2013 इस्वेंत कॅथलिक धर्मांतर केल्ल्यान ताच्या जिवितांत आनी वावरांत एक म्हत्वाचें

मोडण आयलें. हो आध्यात्मिक प्रवास ताच्या उपरांतच्या बरपांत दिसून येता, जो चड करून भावार्थ, सोडवण आनी दैवी ह्या विशयांकडेन झगडटा. फॉसान धर्मीक प्रस्नांचेर केल्ल्या संशोधनाक लागून ताच्या वावराक एक नवो आयाम मेळटा, ताका लागून मनशाच्या अस्तित्वाचें चित्रण ताच्या उद्देशाची आनी पारलौकिकतायेची खोलाय समृद्ध करता.

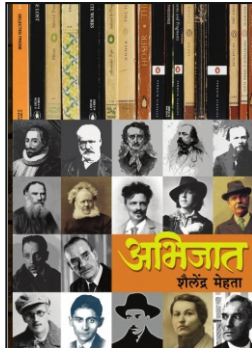
किमान भाशेंतल्यान आनी मौनांतल्यान मनशाच्या भावनांची आनी अणभवाची किचकट सांगपाची फॉसाची तांक फुडल्या पिळग्यांक ताच्या वावराचो अभ्यास आनी कदर करपाक प्रवृत्त करतली. एक मास्टर कथाकार आनी विचारवंत म्हूण ताचें दायज सुरक्षीत उरतलें हातूंत दुबाव ना.

वर्णमुद्राचा नवा निबंधसंग्रह

अभिजात

शैलेंद्र मेहता

किंमत ₹ ५२५/-

सवलत ₹ ४७५/- ला

संपर्क : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स,

शेगाव, जिल्हा बुलढाणा

९९२३७२४५५०

नमूद केलेला मोबाईल नंबर ९९२३७२४५५०

हाच व्हॉट्सअप नंबर आहे, पत्ता त्यावरच कळवता येईल.

अकाउंट डिटेल्स :

VARNAMUDRA PUBLISHERS

HDFC CURRENT A/C No.

50200047627114

IFSC : HDFC0002817

BRANCH : SHEGAON

OR

GPAY

9923724550 MANOJ PATHAK

किंवा

पुस्तक आस्वादन : सृजनरंग विद्या कामत

‘सृजनरंग’ हें पुस्तक मुळ गोंयचे चित्रकार पूण जाणीं राश्ट्रीय आणी आंतरराश्ट्रीय पातळेर नामना मेळयल्या अशा चवदा कलाकारांचें परिचय वर्णन. गोंयचे भूंयेन जायते कलाकार दिल्यात जाणीं सिनेमा, नाटक, संगीत, वादन कला ह्या क्षेत्रांनी भारताभर नामना मेळयल्या. तांची अपूरबाय आनी तोखणाय जाल्ली दीसून येता. त्या मानान गोंयच्या चित्रकारांबद्दल चड उलवप जायना.

तशें पळयल्यार चित्रकला हो कला प्रकार लोकांभीतर रूजू पावूना वा लोकप्रिय जावना अशें म्हाका दिसता. ताका कांय कारणां, गैरसमज वा अज्ञान आसूंक शकता.

चित्रकार म्हळ्ळो की कुरतो-पायजमो घाल्लो, केंस दाडी वाडिल्लो, खांद्यार झोळी, झोळयेंत पेपर, पेन्सिल, पिशोलां, हातांत सिगरेट असो एक eccentric मनीस दोळ्यांमुखार येता. ही छबी घड्ये साहित्यांतल्यान वा सिनेमांतल्यान लोकांभीतर पातळ्ळ्या आसूंये. पूण कलाकार म्हळ्ळो आनी तोयबी चित्रकार आसलो जाल्यार ताचेविशीं उत्सुकता, कुतूहल आनी भंय लोकां मनांत दिसता. ताचे सृजने विशीं कुतूहल जाल्यार ताचे अनिश्रित जीणे विशीं मात भंय दिसता. सादारण लोकांचो गोंदळ फकत ताच्या आयुश्यापुरतोच नासून ताचे कले विशींय दिसून येता. जर एक चित्र abstract शैलींत आसलें जाल्यार ‘ह्या चित्राचो अर्थ सांग पळोवया?’ नाजाल्यार ‘आरे अशें चित्र म्हगेलो बाबू काडटा मरे’ अशें विचारप जाता. असोच एक प्रस्न म्हाका म्हगेल्या शिक्षण-तज्ञ आशिल्ल्या मामान केलो तैन्ना हांवे ताका म्हळ्ळें ‘मामा तूं जेन्ना भीमसेन जोशील्या किंवा किशोरी आमोणकरल्या गाण्याक वता. आनी ती एक कठीण राग गाता तैन्ना तूं तिका उत्स्फूर्त दाद दीता. तेन्ना तूं ताई, हें कितें गायलें तें सांग पळोवया अशें

म्हणना. जरी तूं शास्त्रीय संगीत शिकूंक ना तरी तुका सुरांची जाण आसा. तुगेले कान सूर-बेसूर स्वर समजून घेवपाक 'तयार' जाल्यात. चित्रकलेविशीं मात तुजी नदर तयार जावना म्हण तुका ह्या चित्राचो अर्थ कितें अशें विचारचें पडटा.

खंयचेय कलेचो आस्वाद घेवपाक आपली नदर - कान संवेदनशील करपाची गरज आसता, जाल्यारूच ती कला लोकांमेरेन पावता, समाजाभीतर रूजूंक लागता, फाकारूंक लागता. चित्रकले विशींचीं नदर तयार करपाक जाय जाल्यार आमकां खूप प्रदर्शनां, कला मेळावे, म्युझियमांत वचून चित्रां पळोवचीं पडटलीं तशेंच कला संदर्भातलीं पुस्तकां, इतिहास वाचचो पडटलो आनी कलाकारांची जीण, तांचे विचार, जाणून घेवचे पडटले, जाल्यारूच समाजांत पातळिल्ले चित्रकले विशींचें अज्ञान आनी गैरसमज पयस जातले अशें म्हाका दिसता

'सृजनरंग' हें पुस्तक चवदा गोंयच्या चित्रकार, तांची जीण, ताणी कलेखातीर केल्लो संघर्श, ताचे खातीर तांच्या आयुश्यांत आयिल्ले कठीण प्रसंग, तांचे विचार आणी तांची सृजनशीलता ह्या सगळ्यांचेर उजवाड घालपी पुस्तक. हे कलाकार म्हळ्यार - आंतोनीयो शावीयेर त्रिंदाद, आंजलो दा फोंसेका, रघुवीर चिमुलकार, रामचंद्र कामत, विश्वनाथ नागेशकार, दीनानाथ दलाल, रघुवीर मुळगांवकार, फ्रांसीस न्यूटन सौझा, वासुदेव गायतोंडे, लक्ष्मण पै, मारियो मिरांडा, वामन नावेलकार, लान्सलोट रिबेरो आनी प्रफुल्ला डहाणुकर अश्या तेरा म्हालगडे आनी एक अस्तुरी कलाकारांचो आस्पाव आसा. एकूच अस्तुरी कलाकार? असो प्रस्न म्हाका पडलो तैत्रा श्रीधरान, 'तुका आनी कोण खबर आसल्यार सांग पळोवया!' अशें म्हणना फुडें म्हाकाय नांवा सुचना जालीं. हातुंतले धा कलाकार सृजन कला क्षेत्रांतले, तीन वेवहारीक क्षेत्रांतले, जाल्यार एक शिल्पकार.

सुरवातेक, लेखकान 'म्हज्या मनातलें' हे प्रस्तावनेंत पुस्तक बरोवपा फाटलो हेत सांगताना म्हळ्ळां- गोंयच्या कलाकारांच्या विशीं चडश्या लोकां भीतर जागृताय ना. आनी थोड्या काळा उपरांत तांचे कार्य आनी कर्तृत्वां विस्मरणात वतलीं. फुडले पिळगेक ह्या कलाकारांचो परिचय आसचो ह्याच हेतान हें पुस्तक बरयलां. हाचो अणभव म्हाकाच आयलो. हातुंतले दोन कलाकार रघुवीर चिमुलकार आनी विश्वनाथ नागेशकार हे म्हाकाय खबर नासले हें म्हाका मान्य करचें पडटा. खास करून चिमुलकाराली जीण वाचून लेखकान बरयिल्ले प्रमाणें काळजांत खंय तरी चर्च जालेबगर रावना.

ऐका तेंपार पिकासो बरबर तुलना जावपी चित्रकाराच्या आयुश्यांत अशें कितें घडलें काय? हेंजाणून घेवपाची आस लागता.

हे कलाकार मुळावे गोंयचे खरे. पूण तांका राश्ट्रीय आनी आंतरराश्ट्रीय नामना मेळपा सारके कितें कारण आसलें, हाजेर विचार करताना एक गजाल म्हज्या लक्षांत आयली ती म्हळ्यार तांचो कालावधी. त्रिंदाद ते डहाणूकर हांचे कारकीर्दीचो कालावधी सुमार शंबर वर्सांचो आसा. हो कालावधी भारतीय दृश्य कलेच्या इतिहासाचो एक महत्वाचो काळ. ह्या काळांत भारताचे दृश्य कलेची दिका पारंपारीक

शैलींतल्यान भायर सरून आधुनिक शैलीकडे वतना दिसता. ह्या काळांत भारताची आधुनिक कला शैली कशी आसची हाचेर दोन मुखेल विचारधारा तयार जाल्यो. त्या दोनूय विचारधारांनी गोंयच्या चित्रकारांनी वाटो घेतिल्लो.

वीसाव्या शतकाचे सुरुवातीक बंगालांक ब्रिटीश राजवटी विरोधांत स्वदेशीची चळवळ सुरू जाली. रविंद्रनाथ ठाकूर हांचो पुतणो अबनिन्द्रनाथ ठाकूर हाणी बंग माता हें चित्र पितारून स्वदेशीच्या चळवळीक चालना दिली. बंग माता मुखार भारत माता जाली. आनी भारताच्या स्वातंत्र्य लढ्याक भारतमातेच्या प्रतिमेंतल्यान उर्बा तयार जाली. कलेच्या माध्यमांतल्यान स्वातंत्र्यताचो उलो भारताच्या कोनश्या-कोनश्यान पातळावपाचे काम बंगालच्या कलाकारांनी केलें. ताणी ब्रिटिश साम्राज्याच्या सगळ्या आचार विचार तसोच उत्पादनांचेर बहिश्कार घालो. स्वदेशीच्या विचारधारेंतल्यान ताणी भारताची नवी दृश्य कलेची व्याख्या म्हळ्यार orientalism / प्राच्य विचार धारेचो प्रस्ताव मांडलो, अशें नामनेची कला इतिहासकार तपती गुहा ठाकुरता हीणे Making of New Indian Art-Artist-Aesthetics and Nationalism (1992) ह्या आपल्या पुस्तकांत बरयलां. भारताची नवी कला भारतीय सौंदर्य शास्त्राक आदारून आसची. ताचो आशय-विशय, विचार, भारतीय नैतिकतेक आदारून आसचो, तशेंच रंग पद्धती, तंत्रपद्धती, रसास्वादहें भारतीय संस्कृतायेचे प्रतिनिधित्व करपी आसचें, अशे बंगालच्या कलाकारांचे विचार आसले.

गोंयचो आंजलो दा फोंसेका जो शांतीनिकेतना शिकपाक गेल्लो तो स्वदेशीच्या विचारधारेन प्रभावीत जालो. ताणे आपलीं चित्रां orientalism चे शैलींतल्यान काडपाक सुरुवात केली. मॅडोनाक साडी आनी जोसेफाक धोतर घाल्लो दाखोवन ताणे ख्रिस्ती धर्माचें भारतीय संस्कृतायेकडें नातें जोडपाचो यत्न केलो. धर्म आनी संस्कृताय हे दोन वेगवेगळे विशय, प्रवाह आनी वळखी (identities) आसतात.

देशाची संस्कृताय ही आमची पयली वळख आसा हें ताका चित्रांतल्यान दाखोवन दिवपाचें आसलें. पूण तागेले हे क्रांतिकारी विचार पुर्तूगेज राजवटीन मानलेना आनी ताका गोंय सोडून पुण्याक वचून रावचें पडलें. फोंसेकान सगळो त्रास सोसून आपलो धर्म आनी कलेची आस्था शेवटमेरेन पाळली.

Orientalism चो प्रभाव आमकां रघुवीर चिमुलकार, दीनानाथ दलाल लक्ष्मण पै हांच्याय चित्रांतल्यान दिसता.

1947 क भारताच्या कला शैलीची दिका परत एकदा बदलली. भारत स्वतंत्र जालो तैन्ना मुंबयच्या कांय चित्रकारांनी बंगालचे कला शैलीचेर बंड पुकारलें आनी orientalism विचार धारा न्हयकारली. Progressive Art Group असो एक गट तयार करून ताणी आपल्या जाहीरनाम्यांत बरयलें- बंगालची कला एके पोरने विचारधारेंतल्यान जल्मली कला शैली. ती भावनीक /sentimental कला शैली आमकां मान्य ना. आयज भारत स्वतंत्र आसा. आनी ताणे एक आधुनिक देस म्हण प्रगतीचो मार्ग आपणायला. मागीर स्वतंत्र भारताची कलाय आधुनिक, प्रगतीशीलच (progressive) आसूंक जाय अशें आमचें मत आसा. ह्या गटांत स तरणाटे कलाकार आसले. फ्रांसिस न्यूटन सौझा हो ह्या गटाचो फुडारी आसलो म्हणूं येता. सौझा मुळावो गोंयचो पूण बंडखोरी ताच्या रगतांतुच आसली. ताच्या विचारां प्रमाणें, आधुनिक कला ही बंडखोरीचें माध्यम. कलाकार आपले विचार मांडपाक स्वतंत्र आसूंक जाय. ताचेर कसलींच सामाजिक, नैतिक, वैचारिक बंधना आसचीं न्हय. जाल्यारूच तो आपली कला मुक्त पणान व्यक्त करूंक शकतलो. सौझान आपल्या चित्रांतल्यान धर्म, समाज आनी लैंगिकता हे विशय धेवन खर टिका केली. सौझाल्या चित्रांक लंडन आनी

न्यूयॉर्कच्या समिक्षकांचो तेको लाबिल्ल्यान ताका आंतरराष्ट्रीय नामना प्राप्त जाली.

भारताच्या दृश्य कला इतिहासांत आधुनिक (modern), आधुनिकवाद (modernism) हे घुस्पागोंदळाचे (problematic) विशय थारतात. युरोपांत आधुनिकवाद ही उद्देगीक क्रांतीच्या आदारार उबी राविल्ली विचारधारा . पूण भारतांत केंन्ना उद्देगीक क्रांती जाली ? मागीर भारतीय कलाकार आधुनिकवाद कित्याक आपणायतात ? असो प्रस्न नामनेची कला समिक्षक गीता कपूर हिणें When was modernism in Indian Art? (1972) ह्या आपल्या पुस्तकांत केला. भारताची चित्रकला ही आधुनिक कला मानपाची काय तो एक अनुकरण वाद जावन आसा असोय दुबाव तिणें व्यक्त केला.

सांगपाचें म्हळ्यार, भारताचो चित्रकला इतिहास हो orientalism आनी modernism ह्या दोन मुखेल कला शैलींतल्यान उबो रावला. ह्या दोनूय प्रवाहांनी, ह्या पुस्तकांत नमुद केल्ले कलाकार मुखेल वांटेकार आसले. सृजनरंग पुस्तकांतले चडशे चित्रकार हे फकत कलाकार न्हय तर ते समकालीन कलाकार आसले अशें म्हजें मत. सगळे कलाकार आसतात पूण थोड्याच कलाकारांक समकालीन म्हणूं येता. कारण तांचे कलेतल्यान एक नवी दिका तयार जाता. अशा कलाकारांचे मोल इतिहासीक थारता. हेंच तांका नामना मेळपाचे खरें श्रेय आसा.

ह्या पुस्तकांतलो आनी एक कलाकार जाचो उल्लेख करपाक जाय तो म्हळ्यार मारियो मिरांडा. हो एक आंतरराष्ट्रीय पातळेवेलो व्यंगचित्रकार आनी गोंयचो लाडको कलाकार म्हळ्यार चूक थारचें ना. आयज गोंयच्या भौशीक जाग्यांचेर तशेंच दरेक घरांत मारियोलें एक तरी चित्र मेळटा. मारियो हो self taught artist. ताणे कलेंचे शिक्षण घेतलें ना. पूण ताचें समाजा विशींचें निरिक्षण खूब खोलायेचे आशिल्लें.

ताणे चितारील्लीं गोंयची व्यक्तीचित्रां, पादरी, नुस्तेकार, पदेर, बॉस वा स्टेनो आयजूय नदरेक पडटात. गोंयांत येवपी टूरिस्ट मारियोल्या carefree आनी fun loving Goa ची कल्पना घेवन येतात .

मारियोल्या व्यंगचित्रांनी गोयांक एक आंतरराष्ट्रीय वळख दिल्या हातुंत दुबाव ना. सृजनरंग पुस्तकांतले कलाकार वेगवेगळ्या कालावधींत जल्मले, आनी तांका नामना गोंयाभायर फाव जाली तरी तांच्या कलेतल्यान तांचे गोयांविशींची आस, ओढ आनी मोग सदांच कायम दिसून येता.

ह्या पुस्तकांत लेखकान 14 चित्रकारांच्या व्यक्तीचित्रां बरबर गोंयच्या दृश्य कलेचो नियाळ दिला. हिंदु आनी ख्रिस्ती वास्तुशास्त्र आनी शिल्पकलेचो आढावो घेतला. गोंयच्या अश्रमयुगांतल्या प्रस्तर शिल्पा सावन 1972 त गोंय कला अकादमीखाला स्थापन जाल्लें गोवा कॉलेज ऑफ आर्ट मेरेन दृश्यकलेच्या इतिहासाचो कॅनवास पितारला. पूण कावी कलेचो संदर्भ सोडल्यार गोंयात कसली चित्रकला आसली हाचेर म्हायती मेळना. आदिलशाहीच्या काळांत कोण कलाकार आसले ? पुर्तुगेजांच्या राजवटींत चर्चीनी आनी पालासीनी तशेंच भाटकार समाजाच्या वण्टीर कसलीं चित्रां आसताली काय ? हाचेरूय उजवाड पडूंक जाय आसलो.

रंगीत चित्रां आसतकच पुस्तकाक एक वेगळेंच मोल येता. सृजनरंग पुस्तकांत लेखकान खुब कश्ट घेवन चित्रकारांची चित्रां पुंजायल्यांत. हें ह्या पुस्तकाचें खरें मोल. हांवेय चित्रकार चिमुलकार आनी नागेशकारलीं चित्रां पयलेच खेपेक ह्या पुस्तकांतल्यान पळयलीं देखून हांव श्रीधराक देव बरें करूं म्हांटां.

ह्या पुस्तकाचें मुखचित्र श्रीधराल्या चल्यान, कलानंदान काडलां तेंवूय सोबीत जालां, म्हण हांव ताका परबीं भेटयतां. ह्या पुस्तकाची भाशाय एकदम सादी सोपी, जी कोणायकुय समजूपा सारकी आसा. लेखक स्वता चित्रकार आसल्याकारणान ताणे हेर चित्रकारांची जीण संवेदनशीलपणे मांडल्या.

निमणें सोंपयताना हांव इतलेंच म्हणपाक सोदतां, आयज श्रीधरान सृजनरंग पुस्तकांतल्यान कोंकणी दृश्य कला वाङ्मयाचें जनेल उक्तें केलां. हाचे फुडें दृश्य कलेचेर चडांतचड साहित्य उजवाडाक येतलें आनी कोंकणी भाशेंतल्यान कला विश्व तयार जातलें अशी आशा करतां.

'युगवाणी'चा फ्रांझ काफ्का विशेष अंक लवकरच येतोय.

येतोय, 'युगवाणी' पुढचा विशेष अंक लवकरच येतोय.

'युगवाणी'चा पुढचा संपूर्ण अंक 'फ्रांझ काफ्का विशेष अंक' असणार आहे. लवकरच येतोय.

काफ्काच्या लेखनाबाबत अंतर्दृष्टी देणारे लेख, काही परदेशी अभ्यासकांच्या लेखाचे अनुवाद, काफ्काच्या निवडक साहित्याचा जाणकारांनी केलेला अनुवाद, काफ्काच्या कथा, कादंबऱ्या, डायरी, पत्रे, रेखाटने यावर टाकलेला अभ्यासपूर्ण दृष्टिक्षेप. हा अंक काफ्काप्रेमींसाठी, विश्वसाहित्यात रस असणाऱ्यांसाठी, नव्याने काफ्का समजून घेणाऱ्यांसाठी आवश्यक वाचन ठरावा.

मूल्य - २५०/-, टपालखर्च - ४०/-

प्रत मागवायची असल्यास संपर्क -

सना पंडित

व्यवस्थापक, युगवाणी

भ्रमण : ७७०९०४७९३३.

ऑनलाईन

क्यू-आर कोड

कोंकणी भास आनी लोक : संशोधनाची गरज जेसन पींत

ह्या मोटव्या लेखनांत हांवें कोंकणी भाशेंत, कोंकणी लोका विशीं आनी आमगेले भाशे विशीं संशोधन कसल्या पांवड्यार (हंतार) आसा आनी खंय मेरेन पावूंक जाय म्हळ्ळें विशीं म्हगेले विचार मांडल्यात. गोंयांत कोंकणीचे नामनेचे साहित्यकार महाबळेश्वर सैल हांणी आपल्या एका उलोवपांत एक भोव म्हत्वाचो विशय मांडलो – कोंकणींत साहित्य आतां खूब (मस्तू) आसा, गरज आसा आतां संशोधनाची. आमच्या शेजारच्या मराठी, कन्नड, मल्याळम भासां कडे तुळा केल्यार कोंकणी भाशेचें आनी आमगेल्या समाजाच्या इतिहासाच्या विशयाचेर कितल्या उणें पांवड्याचें संशोधन जालां म्हळ्ळें आमकां स्पश्ट दिसता. संशोधन करूंक जायते दाखले वा स्रोत (resources) जाय. कोंकणी भास, लोक आनी दायज (heritage) म्हणटना पौराणीक (scriptural), संग्रहीत (archival), संशोधनात्मक पुस्तकां आनी मुखार करच्या संशोधन विशयाचेर हांगा दिलां.

पौराणीक दाखले (scriptural sources) :

पुराणांचेर आदारून (हिंदू समाजांत वेद, पुराण आनी हेर, क्रिस्तांवां मदें बायबलाचेर) आमकां कांय संकेत (pointers) मेळटात. जशें जाग्यांचीं नांवां, ताणीं केल्लो वावर. कोंकणी भास आनी लोकांलो इतिहास समजूंक आमकां तीं उपकाराक पडटात. पूण ताचेर खोलायेन अभ्यास जावंक जाय. विज्ञानाचे नदरेन त्यो गजाली आमी पळेंवच्यो पडटल्यो. श्री परशुरामान बाण मारून कोंकण रचलें, बायबलांत देवान स दिसां भितर संवसार रचलो, हें धर्मीक नदरेन खरें जायत, लोकालो विस्वासूय

जायत, पूण विज्ञानाचे नदरेन मनशाची उत्पत्ती कशी जाली? हाका जाप कितें? पुराणीक दाखले वाचतना निमगिलें, तो चमकलो, आशिल्लो/ नाशिल्लो, चेरडूं, रामु, सीते हीं उतरां गोंयांतूय प्रचलीत आशिल्लीं म्हळ्ळें स्पश्ट जाता. पोरणे कोंकणींत करि (कर - do), सांगि (सांग - tell), हाडि (हाड - bring) आनी असलीं क्रियापदां अशीं घोळटालीं. देखून, आधुनीक कोंकणींत तांचें नकारात्मक रूप - करिना, सांगिना, हाडिना अशें जाता. करना, सांगना, हाडना न्हय. असलें संशोधन जांवक जाय. कोंकणी समाजाक लागू जांवचीं कांय पुस्तकां हांगा दिल्यांत. पुराणीक (पौराणीक) तशींच सांप्रदायीक पुस्तकां हांगा हांवें दिल्यांत.

1. जुजे जेर्सन द कुन्हान संपादीत केल्लो - स्कंद पुराणांतलो, सह्याद्री खंड (1877)
2. श्रीपाद व्यंकटेश वाघळे हांणी संपादीत केल्लें - कोंकणाख्यान (1909)
3. दो. ऑलीविन्यु गॉमेशान संपादीत केल्लें - सोळाव्या शेंकड्या आदलें कोंकणी रामायण (1996)
4. दो. रॉकी मिरांदान संपादीत केल्लो - कोंकणी भारता (सोळाव्या शेंकड्या आदली हात बरपां, 2011 उजवाडायिल्लीं)

संग्रहीत दाखले (archival sources) :

कोंकणी लोकांक आनी आमगेले भाशेक संबंदीत भारतांत सोळाव्या शेंकड्या थावन संग्रहीत केल्ले जायते दाखले आसात. ते आतां लोकांच्या उपयोगा खातीर उपलब्द आसात. भारतीय रायांनी, तुर्की फार्सी नवाबांनी, युरोपियन अधिकारींनी हें पुंजयलां. तांच्या आदारान आमकां आमचो इतिहास समजूंक जायतो आदार मेळटा. हालींच आलन प्रभूलें Goa's Inquisition, Facts, fiction and factoids हांतूं संग्रहीत दाखल्यांच्या आदारान गोंयच्या उच्च वर्गीय लोकांनी (हिंदू वेपारी, क्रिस्तांव सेनापती) सयत पुर्तुगेजांक कसो पाटिंबो/ तेंको दिल्लो म्हळ्ळें स्पश्ट जाता. पिसुर्लेकाराच्या आनी वि. एन. कुडवाच्या पुस्तकांनी पुर्तुगेज सरकारा खातीर काम करतल्या थळाव्या कोंकणी सरदार, सुभेदार, दुभाशीक, वैद्य, सोनार, वेपारी, सामंत हांची एक लांब वळेरीच/ पट्टीच आसा. आख्ख्या भारतांत कृष्ण शणै पुर्तगालाक वचून पयलो सरदारकी (kighthood) पदवी जोडिल्लो कोंकणी मनीस. फ्रेंक कोन्लोनान आनी उर्मिला पाटीलान GSB समाजाच्या इतिहासा विशीं कांय रोमांचक इतिहासीक आनी वास्तवीक गजाली आपल्या पुस्तकांनी दिल्यात. गोंयांत पुर्तुगेजांचो आदार घेवन थळाव्या बामणांनी देवस्थानांत कशी वेवस्था हाडली म्हळ्ळें आमकां त्या काळांत दिसता. ह्या संदर्भाचीं कांय पुस्तकां हांगा दिल्यांत.

1. Arquivos Nacionais da Torre do Tomco. 'Armário Jesuítico', Maço 89c. Biblioteca Nacional de Lisboa, Cod. 846.
2. Baião, António, ed., A Inquisição de Goa: Correspondência dos inquisidores da Índia 1500-1630, 1930.
3. Kudva, V. N. History of the Dakshinatya Saraswats, Chennai, 1972.
4. Machado (Prachu), Alan, Goa's Inquisition, Facts, fiction and factoids, ATC Publications, 2022.
5. Pissurlencar, Panduronga S. S., Agentes da Diplomacia Portuguese na India (Hindus, Muculmanos, Judeus e Parses), castora, 1952.

6. Pissurlencar, Panduronga S.S., ed., Tombo da ilha de Goa e das terras de Salcete e cardez, castorá, 1952.
7. Regulamento da Mazanias, Devasthan regulation, Portuguese Government of Goa, (English translation – 1933) 1886.

आतां मेरेन जाळें संशोधन :

संशोधकांचीं संशोधनां आमकां आतां मेरेन उजवाडाक हाडिल्ल्या पुस्तकांनी आमगेले भाशेची आनी लोकाल्या इतिहासाची बरी म्हायती दितात. GSB सामाजाचेर वास्तवीक रितीन केल्ले दोन व्यक्ती उर्मिला पाटील आनी फ्रेंक कोन्लोन. हिंदू समाजांत बामण न्हय आशिल्ल्या बहुजन समाजाचो इतिहास पराग पोरब आमकां दिता. गोंयांत सुरवातेक क्रिस्तांव धर्माचो प्रसार मिशनरी लोकांनी कसो केल्लो, हे विशीं आंतोनी देकोस्ताच्या पुस्तकांत आमकां वाचूंक मेळटा. असलीं साबार पुस्तकां आमकां आमच्या लोका विशीं आनी भाशे विशीं म्हायती दितात.

1. Patil, Urmila Rajshekhar, “Conflict, Identity and Narratives : The Brahman Communities of Western Indian from the Seventeenth through Nineteenth Centuries”, 2010.
2. Conlon, Frank F., “Caste by Association: The Gauda Sarasvata brahmana Unification Movement”, The Journal of Asian Studies, 33(3), 351-365, 1974.
3. Paroco, Parag D., India’s First Democratic Revolution: Dayanand Bandodkar and the Rise of Bahujan in Goa. New Perspectives in South Asian History series, vol. 2. New Delhi : Orient Blackswan Private Limited, 2015
4. D’Costa, Anthony, The Christianization of the Goan Islands 1510-1567, 1965.

सोंपणी :

कोंकणी लोकांलो इतिहास एक उत्तम रोमांचक इतिहास. आमी राय नासतानाय अधिकार केलो. राज्य नासतानाय राजवट चलयली. रायाळ आसरो नासतना आमगेली भास तिगयली/ उरयली. पूण आमगेल्या ह्या इतिहासांत आमी चड म्हत्व पुर्तुगेजांक दिलां. आमगेल्या वीर योद्ध्यांचेर आड नदर केल्या. भाशेचेरूच नदर घाल्यार पि. जी. कामत, प्रो. जनार्धन, माधव पै हीं नांवां आनी तांच्या वावरा विशीं आमकां आयकूंक मेळना. कित्याक? कृष्ण शणै, म्हाल पै, तिमय्या नायक, आबे फारिया, कांदोळेचे पीत आनी हेर कितलेशे कोंकणी विरांची कथा आनी व्यथा, इतिहासाच्या पानांनीच लिपून उरल्या. नवे कोंकणी पिळगेन हाचेर अभ्यास करून आमगेल्या गिरेस्त इतिहासा विशीं आमकां उजवाडांवक जाय.

तीन टिपणां दामोदर घाणेकार

अती शाण्यांक...

हांव एसएससीक आसतना बांगलादेश स्वतंत्र जालो. 16 डिसेंबर 1971 ह्या दिसा. म्हाका भुरगेपणा पसून खबरांची आवड. तेन्ना प्रसार माध्यम म्हणटात तें एकूच. रेडियो. भारतभर टिव्हीचो कोणें विचारूच करूंक नाशिल्लो. दिल्लीक बी चलताली दिसता. पूण रेडियो वयल्यो खबरो हांव सदांच आयकुपी.

लावरा पितु नांवाची आमची इंग्लीश शिक्षिका आशिल्ली. ती शाळे कडल्यान 300 मिटरांचेर रावताली. ती दर म्हयन्याक एक एसे (निबंध) वा पत्र बरोवंक दिताली. म्हयन्याच्या पयल्या सोमारा हें घडटालें. आनी ती वर्गांत येवन जो विशय सांगी तो बरोवचो पडटालो. सुमार पानभर बरोवप. वट्ट धा 10 गूण. तातूंतले म्हाका 5-6 बी पड. स गूण म्हणल्यार माथ्या वयल्यान. चडश्या सांगात्यांक 1-2 ते 3-4 बी पड. हांवें केन्नाच कोणाक कितले पडले अशें विचारलें ना. म्हज्या सभावांतूच तें ना. म्हाका सर्त करूंक केन्नाच आयलें ना. बांकार शेजरा बसता ताचे मात गूण सहज कळटाले.

वर्गांत एक विद्यार्थी आशिल्लो जाका कोंकणीचें ब्र येनाशिल्लें. तो केनयाक जल्मल्लो आनी वाडिल्लो. तो घरांत इंग्लीश उलोवपी. मैदानार लेगीत इंग्लीश. कारण, कोंकणी (क्रियादांची भास?) ताका कशीच जमनाशिल्ली. ताची चूक नाशिल्ली. मध्यंतराक कोंकणीक लागून तो मैदानार वचनाशिल्लो.

अखेरचीं दोन वर्सां तो म्हजे शाळेंत आयिल्लो आनी इकरावेक (तेन्नाची एसएससी) म्हज्या विभागां (division)त पडिल्लो.

एकदां हेडमास्टर आनी आमचो भुगोलाचो शिक्षक, डॉ. जगदीश सूर्लकार, हांणी ताच्यो भगल्योय मारिल्ल्यो. तांणी जें किदें मराठींत म्हणिल्लें तें क्रिस्तांव भुरग्यांक लेगीत समजल्लें. पूण न्हय हाका. सोडात. ही आडकथा जाली.

डिसेंबर 1971त पाकिस्तानान दोन वटांतल्यान भारताचेर हल्लो केलो. अस्तंत आनी उदेंत अश्या दोनूय शिमांचेर भारताक आपलें संरक्षण करचें पडलें.

झूज सोंपतकच सगल्यांक सूऽऽ जालें. पूण विशय आमचे भुरग्यां मदीं अदींमदीं चर्चेक येतालो. तातूंत मीस पितुन फोण्ण मारलें. झूज सोंपलें 16 डिसेंबराक. 19 डिसेंबर जावन रोखडीच नातालाची सुटी पडटा. सुटये पयलीं केन्ना तरी तिणें घोशणा केली: जानेवारी खातीरचो निबंद आसतलो, भारत - पाकिस्तान झूज. असो पयलीं विशय तिणें केन्नाच सांगूंक नाशिल्लो. वर्गांत येवन सरळ विशय दिवन बरयात म्हणी. पूण हें वेगळेंच आशिल्लें.

सगल्यांनी “आऽ” म्हणलें. दुसरें वाक्य : हो निबंद 20 मार्कांचो आसतलो. परतून “आऽऽ” जालें. तिसरी घोशणा : आनी 20 गुणां खातीर दोन पानां बरोवचें पडटलें. तिसरे फावटीं “आऽऽऽ” जावन फुतफुत सुरू जाली. एकाच पिरेडा भितर दोन पानां कशीं बरयतले? असो मोटो प्रस्न आमचे मदीं निर्माण जालो. कारण, सदां आमी 10 गुणां खातीर एकूच पान बरयताले न्हय! “आ” म्हणप्यां मदीं हांव नाशिल्लों. म्हजें जिवनाचें तत्वज्ञान म्हणजे, आली अंगावर जाल्यार घेतली शिंगावर. मनान थारायलें: विशय आवडीचो, रूचीचो आनी फाटली पंद्रसभर घोळत आशिल्लो. मनांत तसोच भायरूय. मन म्हणूं लागलें, तूं चल रे पुढे गड्या तुला भीती कशाची? (म्हजो एक विनोदी मामा हाका ‘जाप’ म्हणून म्हणी पर्वा भी भिकुणाची? उपरांत आपुणूच ताका फुडें जोडी - पर्वा भिकुणाची!).

19 डिसेंबराच्या आपल्या उलोवपांत मुख्यमंत्री बांदोडकारान झुजाचो उल्लेख करतना म्हणिल्लें, “आम्ही तेरा दिवसात पाकिस्तानचे तीनतेरा केले.” तीनतेरा करप म्हणल्यार सामकें काबार करप.

ही कथेंत आडकथा जाली.

जालें! जानेवारीचो पयलो सोमार उजवाडलो. ताटांत किदें वाडून दवरलां तें पयलींच कळत जाल्यार सोंपें जाता. फकत विशय खबर आशिल्लो.

मनाची तयारी आशिल्ली. मीस पितु आमची क्लासटिचर आशिल्ली. वर्गांत येनाच फुडें तिणें म्हणलें “Start” (सुरू करात) आनी त्याच खिणाक हांवें पॅन कागदाक लावन सुरवात केली. मनाची तयारी जावपाचें तशेंच कारण आशिल्लें. झूज सुरू जायत सावन हांव रेडियो कानाक लावन आयकतालों. हरशींय बी आयकतालोंच, पूण आतां सामक्यो समरस जातालों. विशयूच तसो आशिल्लो. सकाळच्यो खबरो (0840च्यो) शाळेक लागून आयकूंक मेळनाशिल्ल्यो. म्हणून रातच्या णवांक (2100क) आयकतालों.

भारतीय सैन्य उदेंत पाकिस्तानांत खंयच्यान खंयच्यान भितर सरलें ताची नोंद दवरून उपरांत नकशार पळोवन खबरेतले कल्पना केले ते गांव प्रत्यक्ष पळोवप असो म्हजो ‘खेळ’ आसतालो. खुलना, दिनाजपूर, नौगांव, बी अशीं नांवां दीसपट्टीं कानार पडटालीं. तीं सगलीं मेंदवांतल्या ‘निबंदाच्या कप्यांत’ सांठोवन दवरिल्लीं. आतां तीं सगलीं कागदार देंवतालीं...

सुरवातूच झणझणीत जाली... “पाकिस्तानान 03 डिसेंबराक अग्रताळा (त्रिपुराचें राजपाटण) विमानतळाचेर बॉम उडयलो आनी झूज सुरू जालें...” अशें हांवें बरयिल्लें. अखेर करतना म्हणिल्लें, “एकाच बांकार बसून शिकिल्ले दुस्मान जाले. पाकिस्तानी जनरल एएके नियाझी हाणें 16 डिसेंबराचे

सांजे वर्गइश्ट जगजीत सिंग औरोरा हाचे मुखार शरणागती पत्करली.” पॅनाक बुकाल लायलें, सगलें झरझरीत वाचलें आनी सगल्यां बाराबर म्हजी चोपडी टिचरी सुवादीन केली. सदां भशेन टिचरीन म्हणलें, “आरे, कोणूय दोग जाण हाडात आं.”

धायेक दिसांनी सुमार 200 चोपड्यो तपासून जातकच टिचरीन त्यो आपणागेरसून हाडूंक सांगलें. कोणें तरी दोगांनी त्यो हाडल्यो आनी मध्यंतराक वांटल्योय. सदां भशेन एकूय स्पॅलीड मिस्टेक ना. एकेय कडेन तांबड्या तिताचो तिबो ना.

दुसऱ्या दिसा टिचर आयली. रोलकॉल बी घेतलो आनी शिकोवपाक सुरवात करपाक त्या ‘इंग्लीशवादी जण्टलमनान’ विचारलें, “Who got the highest, teacher?” “Ghanekar, how many did you get?” “Ten and half, teacher.” “That's the highest.” हो उचांबळ. पीळ वचना... “Who got the second highest? “I think it is Rajesh Rao in the other class. आतां टिचरीची पाळी आशिल्ली. How many did you get, Glenville?” “Nine teacher.” तकली सकयल. सगल्याक किण्ण. सगले कडेन इंग्लीश वापरपी एका क्रिस्तांव भुरग्याक सगले कडेन (वर्गांत सोडून) कोंकणी उलोवपी दोन हिंदूनी हारयिल्लो! ?

हाचोच अर्थ, निबंद बरयतना फकत भाशाच बरी आसून भागना. विशयाची मांडणी, कल्पनाशक्त, पॅरॅग्राफ करप, बी ह्योय गजाली म्हत्वाच्यो थारतात.

तो सदांच इंग्लीश नवलिकांतली ‘हायफाय’ भाशा वापरतालो. पूण राजेशाची आनी म्हजी कल्पनाशक्त आकांताची. आनी म्हणुनूच आमचे गूण वाडिल्ले. टिचर हिंदू – क्रिस्तांव करून गूण केन्नाच दिनाशिल्ली. हे बाबतींत ती सामकी catholic!!

विसांतले साडेधा (म्हजे) म्हणजे शंबरांतले साडेबावन. आनी सवायधा (राजेशाचे) म्हणजे सवायएकावन. 10.5 आनी 10.25 हांचे मदीं फक्त पाव गुणाचो फरक. पूण शेंकड्याच्या कोंतान आनी ग्लॅनव्हिलाचे णव म्हणजे फक्त 45 (पंचेचाळीस). कुठे इंद्राचा ऐरावत आणि कुठे श्यामभटाचा तडू अशें किदेंशें जाल्लें तें... अती शाण्याक फातरांचें शीत म्हणटात तें हेंच..!!

कांय दिसां उपरांत मदींच डॉ. सूर्लकार हांणी भायर येवन म्हाका आपयलो. किदें जालें काय? म्हाका तांणी निबंदा खातीर इनाम म्हणून डॉ. जगदीशचंद्र बोस हांचें चरित्र दिलें...

2. कलॅक्टर

कलॅक्टर म्हणजे जिल्ल्याधिकारी. हें नांव ब्रिटीश प्रशासनांतल्यान आमचे ठाय पावलां. पुर्तुगेजा काळार हांगा वेगळी पद्दत आशिल्ली. आतांचे IAS स्वताक व्हडले समजतात.

पूण असल्या एका देड शाण्याक एक सुबुद्द आनी सुसंस्कृत, आनी गरज पडल्यार (beware the anger of a patient man - Dryden) उज्जो काडपी गोंयकार सांपडलो ताची ही गजाल.

म्हज्या घरा कुशीच्या घरा फाटल्यान एक उकतो प्लॉट आशिल्लो. त्या प्लॉटाच्या कोनशांतल्यान एक व्हाळ तिरपो वतालो. सर्वसाधारणपणान ताका सांता लनेझचो व्हाळ ह्या नांवान लोक वळखतात. तो ताळगांवच्या दोंगरार सुरू जावन मोडणांमोडणांनी सरून दोन कडेन वचून मांडवीक मेळटा : एक, कांपालार आशिल्ल्या इण्डोर स्टेडियमा कडेन आनी दुसरें, पोरण्या ओशपिताला मुखार. ताका वाटेर खंयूय बांदूच किद्याक, सादी आडावणी लेगीत घालीत जाल्यार कांपाल ते मिरामार मेरेन पसरिल्ल्यो

तिनूय घरबांदणी वसणुको (कॉलनी) पावसांत सहज बुडूं येतात.

अशे परिस्थितींत 'त्या' (अजून शेजारी जावंक नाशिल्ल्या शेजाऱ्यान दुरीग उबारून आपल्या प्लॉटांतल्यान तिरपो वचपी व्हाळ दोन वटांनी आडायलो. ताची मात्तूय चूक नाशिल्ली. आमचें प्लॅनीड खातें आनी आमची (म्हा?) नगरपालिका झेमो काडटा ताका तो जापसालदार न्हयच...!!

ही घडणूक फेब्रुवारी-मार्चांतली. मार्चांत हांवें उत्तर गोंयच्या जिल्ल्याधिकाऱ्याक सगलें स्पश्ट करून एक पत्र बरयलें. पावलें म्हणून कळटालें कारण म्हजे कडेन तांचो 'पावलें' म्हणपाचो शिको मारिल्ली प्रत आशिल्ली. पूण जाप ना...!!

एप्रीलांत एक फावट मारली. थंय कळ्ळें पत्र तळमजल्यार मामलेदार कचेरेंत पावलां म्हणून. सकयल आयलों. खबर काडटकच तें 'फुडले कारवाये' खातीर तलाठ्या कडेन गेलां अशें समजलें. "तलाठी खंय आसा?" "तो च्यायेक गेला."

म्हज्या हजार कामां मदलें हें एक भौशीक हिताचें काम. म्हजी एक शेजाऱ जिल्ल्याधिकाऱ्याचे कचेरेंत काम करी. ती वाटेर एक दीस मेळ्ळी. तेन्ना तिणें म्हाका आडावन म्हणलें, "आरे, तुवें पत्र धाडिल्लें ताच्या मातसो फाटल्यान लाग आं. मातसो एक दीस येवन तोंड दाखयतकच ते जागे जातले." (गोगलगायेचे गतीन चलपी भारतीय लोकशाय झिंदाबाद!!) म्हणजे, हांवें तांकां जागोवन तांचें कर्तव्य दाखोवचें पडटा?!?! भंगूं म्हणून मेंत परतून फावट मारली तेन्ना तलाठी कोणाच्या तरी लग्नाक गेल्लो. गोंयांत आमचे हुंदरांचे बारशे आनी माजरांच्यो सटयो वसूयभर चालूच!! कसलीच हालचाल ना... तेन्ना आमच्यो कॉलनी बुडटात अशें चित्र दोळ्यां मुखार येवंक लागलें. पूण सत्ते फुडें म्हजें शाणेपण चल्लें ना.

जूनांत पावसाक सुरवात जाली. जुलयांत एक दीस पावस साडेआठांक सुरू जालो तो थांबच ना. दोन वरांनी कॉलनी पूर्ण बुडली. मिटरभर व्यास आशिल्लें म्हजे सायकलीचें रोद पूर्णपणान उदका पोंदा गेलें. त्याच खिणाक घराचीं तिनूय सोंपणां उदक पियेलीं. आतां तें निश्चीत हुमरो गिळटलें हें पळोवन हांव उदक कापीत भायर सरलों, आनी सोमतो जिल्ल्याधिकाऱ्याचे कचेरेंत गेलों.

"म्हाका जिल्ल्याधिकाऱ्याक आतां मेळूंक जाय" अशें ताचे पिएक सांगलें. तिणें म्हजो कापोर्तीतलो 'अवतार' पळोवन भितर किदें सांगलें खबर ना पूण म्हाका रोखडोच भितर वच अशें सांगलें.

हांव कापोर्तितूच त्या 'सायबा' मुखार उबो रावलों. तो म्हाका बस म्हणिना आनी कॅबीन ताचें म्हणून हांव बसना. खरें म्हणल्यार, म्हज्या राजकी गुरून दिल्लें शस्त्र वापरूंक जाय आशिल्लें... म्हणजे, मेजा पोंदचें कदेल भायर ओडून ताचेर बसूंक जाय आशिल्लें. पूण जाता तितले सभ्यतायेचे नेम पाळून हांवें ताका म्हणलें, "Our colony is under water." तो स्वताक शाणो समजुपी IAS अधिकारी (नांव सत्यगोपाळ, पूण म्हजे कडेन 'फट' उलयलो.)

फायलीर बरयतालो थंयच्यान तकली वयर काडिनासतना म्हाका म्हणटा,

"We will see."

कोणाच्या खाडाक उजो पेटला आनी कोण ताचेर विडी पेटयता तसली गजाल जाली. म्हजें पित्त चाळवलें. ताका आडून विचारलें, "When will you see?" त्या उतराक तो म्हणटा,

"Don't raise your voice." हो म्हाका बिहारचो फेटेकार समजलो काय 'उलटा' प्रदेशांतलो अशिक्षीत शेतकार?!?

हांव गोंयचो गोंयकार हें सांगपाक हे फावटीं ताचेर खेंकसलों. "Shaddap." आवाज कॅबीनभर

घुमतलो.

म्हजो 'तो' राजकी गुरू दोतोर आशिल्लो. ताणें दिल्ल्या शस्त्रां मदलें हें सगल्यांत खर आशिल्लें. तो सदांच सांगी, “इंजेसांव करपाच्यो दोन सुवातो आसात. एक हाताक, दुसरी कुल्याक. पूण म्हजे भितरल्या वैजान आनीक एक सुवात सोदून काडल्या. ती म्हणजे कानसुलार!! म्हजें shaddap चें इंजेसांव ताच्या सामकें (एका) कानसुलांत तोपिल्लें, आनी दोनूय कानसुलांतल्यान उज्जो भायर सरिल्लो.

ताणें इण्टरकॉमा वयल्यान कोणाक तरी फोन केलो. इतले म्हणिसर हांव कापोतितूच उबो आसां. उदक निस्तता. तो बस म्हणिना आनी हांव बसना. एक मनीस आयलो आनी म्हजे फुडल्या कदेलार बसलो

“प्लीझ, उपकार करून सांग तो व्हाळ खंय आसा?”

“आतां उपकार करूं? सकाळीं म्हजें घर बुडटालें तेन्ना म्हजेर कोणेंच उपकार केले नात.” हांकां मातशें अडोवन दाखोवया म्हणून म्हणलें.

अखेरेक तांकां व्हरून व्हाळ दाखयलो. तो पळोवन ते गेले.

जें काम जिल्ल्याधिकाऱ्याचे कचेरेंत तीन म्हयने फावटी मारूनूय जालें ना तें बुडटी येवन वतकच घडलें. 24 वरां भितर व्हाळाक दुरगा भायल्यान मोडण दिलें.

कारण? कारण, हांवें कलॅक्टराचे तकलेर पेरीचो दांडो मारिल्लो. हेच खातीर, सदांच दांडो तकली सणसणटा असो मारचो!!

3. पुर्तुगेज शिक्षण

पुर्तुगेजांनी गोंयांत 451 वर्सां सत्ता चलयली. कोणाकूय वायट दिसलें म्हणून कांय घडयाळीचे कांटे उरफाटे घुंवडावंक जावचें ना न्हय!

तेन्ना लोकांनी पुर्तुगेज शिक्षण घेतलें. कांय जाण अजून ती भास उलयतात. म्हणून ते पुर्तुगेज धार्जिणे बी न्हय आं! कसलेय आरोप करचे पयलीं वस्तुस्थिती समजून घेनासतना किद्याय किदें उलोवप असो हालींचो 'मनू' जाला.

गोंयांत अजून पुर्तुगेज शिक्षण चलता. शालेय पांवड्या वयल्यान विद्यापीठ पांवड्या मेरेन पुर्तुगेज घेवंक मेळटा. हालीं विद्यापिठांत गोंयकार भुरग्यां परस गोंया भायलेच चड आसात अशें समजता. हें अशें किद्याक घडटा वा घडलां ताचे फाटली मनोवृत्ती मात कळना. आपले जमनीचे, मालमतेचे, बी दुकुमेंत अणकार करपाक लोक विद्यापिठांत वतात, पूण तुज्या भुरग्यांक पुर्तुगेज शिकय म्हणल्यार नन्नाचो पाडो. ही प्रवृत्ती सामक्री घातक. ती बदलपाची गरज आसा. हातूंत पाडाघड्डणाचे घटक पेट्रोल रकयतात. पुर्तुगेज तितलेंय सगलें वायट, पुर्तुगेज शिकून किदें करतलो?, पुर्तुगेज गेले आतां किद्याक ती भास? पुर्तुगेजांचीं चित्रां नश्ट करतले असले बेकारसाणीचे आनी अर्थहीण प्रस्न विचारून, विधानां करून ते तरणाट्यांक फाटीं ओडटात.

हाचे उरफाटें, गोंया भायले हांगा रावून ते भाशेचें शिक्षण घेतात. तांकां कसलो फायदो आसा वा ते खंयचे दिशेन वचूंक सोदतात तें समजून घेवप गरजेचें.

'पुर्तुगेजांचीं सगलीं चित्रां आमी नश्ट करतले' असलींय आवटेपणां मदीं मदीं आयकूंक येतात. हातूंतल्यान तरणाट्यांक गैरमार्गदर्शन जाताशें कोणाकूच दिसना? मागीर कोणूच किद्याक विरोधी

आवाज करिना ? मोनेपण म्हणजेच संमती. जो मनीस ओगी रावता ताका ती कृती, उतरां पसंत आसात असो अर्थ जाता.

हांव पुर्तुगेज शिकलों ती एक आगळीच काणी. सामकी जगा भायली न्हय. एक मनीस एका तरणाट्याक सांगतालो, अमक्यागेर वचून पुर्तुगेज शीक म्हणून. दोगूय म्हजे वळखीचे. हांव म्हन्यांतूच आशिल्लों. हांवें तें आयकलें आनी सांगिल्ल्या मनशागेर रोखडोच गेलों.

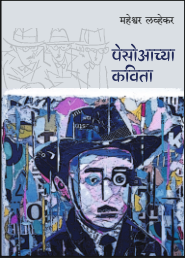
ताका म्हणलें, “अमक्यान धाडला. म्हाका पुर्तुगेज शिकूंक जाय.” “यो यो. तमक्यान धाडला? बरें दिसलें.” ही व्यक्ती सिन्योर आंतोन मिनेझीश. पयलींच्या काळांत Diario de Noite नांवाचो tabloid चलयतालो. थंड मनीस. घरकानूय सोज्वळ. ताणें म्हाका सुमार देड वर्स शिकयलो. मजा म्हणजे आठवी ते इकरावी अशीं इशकोलांतलीं चार वर्सां आनी कॉलेजीचीं पयलें आनी दुसरें अशीं दोन मेळून स (6) वर्सां फ्रँच शिकूनूय एक अक्षर उलोवंक जमना. कानारूय पडना ती हांगा. पूण देड वर्स पुर्तुगेज शिकून हांव पुर्तुगेज मनशाक समजतली अशी तांची भास उलयतां. हाचें कारण, हांगाचे हवेंत ती आसा. कितलो काळ उरत सांगूं नजं, कारण सध्याचें दुश्टचक्र पळयत जाल्यार ती तिगत काय अशें म्हणटना काळजार फातर दवरचो पडटा...!!!

वर्णमुद्राचा नवा अनुवादित कवितासंग्रह

पेसोआच्या कविता

महेश लक्ष्मण
पेसोआच्या
कविता

अनुवाद : महेश लक्ष्मण
किंमत ₹ ४२४/-
सवलतीत ₹ ३७४/- ला पोस्टेजसह
घरपोच मिळेल.
संपर्क : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स,
शेगाव, जिल्हा बुलढाणा
९९२३७२४५५०
नमूद केलेला मोबाईल नंबर ९९२३७२४५५०
हाच व्हाट्सअप नंबर आहे, पत्ता त्यावरच
कळवता येईल.
अकाउंट डिटेल्स :
VARNAMUDRA PUBLISHERS
HDFC CURRENT A/C No.
50200047627114
IFSC : HDFC0002817
BRANCH : SHEGAON
OR
GPAY
9923724550 MANOJ PATHAK

किंवा

वर्णमुद्राचा नवा कवितासंग्रह

केवळ काही वाक्यं

केवळ
काही
वाक्यं

उदयन वाजपेयी
अनुवाद : प्रफुल्ल शिलेदार
किंमत ₹ ३०४/-
सवलतीत ₹ २२५/- ला पोस्टेजसह
घरपोच मिळेल.
संपर्क : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स,
शेगाव, जिल्हा बुलढाणा
९९२३७२४५५०
नमूद केलेला मोबाईल नंबर ९९२३७२४५५०
हाच व्हाट्सअप नंबर आहे, पत्ता त्यावरच
कळवता येईल.
अकाउंट डिटेल्स :
VARNAMUDRA PUBLISHERS
HDFC CURRENT A/C No.
50200047627114
IFSC : HDFC0002817
BRANCH : SHEGAON
OR
GPAY
9923724550 MANOJ PATHAK

किंवा

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ वल्ली काडूस

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ एक नामनेचो दोतोर आनी कोंकणींतलो एक गाजिल्लो कथाकार. फाटल्या पन्नास वर्सां थावन वेगवेगळ्या विशयांवयलें गद्य साहित्य तो बरयता. वल्ली काडूस हांचेकडेन ताणें केल्ली साबार विशयांचेर भसाभास.

आयजमेरेन ताचें उजवाडाक आयिल्लें साहित्य

कथा संग्रह :

भुमी वैकुंठांत (1994), आडवारल्लें फळ (1995), संयबाचें पातक (1998), चामादोराचो पूत (2003), गोलिमार (2010), व्हडलें फेस्त (2016) (प्रिंट स्वरूपांत) (डिजिटल स्वरूपांत : ई-पुस्तक : मृगजळ (2024 : कन्नड आनी देवनागरी लिपिंत), ऑडियो-पुस्तक: मृगजळ (2024)

कादंबरी :

कांट्यांत बांदल्लें वोडत (1985)
निर्मोणें (1997)

पुरस्कार :

टी.एम.ए.पै. फौंडेशन उत्तम पुस्तक पुरस्कार (1997)
कर्नाटक कोंकणी साहित्य अकादेमी उत्तम पुस्तक पुरस्कार (1998)
रचना वृत्तिपर पुरस्कार (2007)

कोंकणी कुटम पुरस्कार (2008)
संदेश पुरस्कार (2009)
कर्नाटक कोंकणी साहित्य अकादेमीचो जिणे आवदेचो पुरस्कार (2011)
दायजिदुबाय साहित्यीक पुरस्कार (2012)
व्हिक्टर रॉड्रिग्स स्मारक कोंकणी साहित्यीक पुरस्कार (2022)
पयणारी वर्साचो कथाकार पुरस्कार (2024)

वल्ली क्वाड्रस : डॉ. एडवर्ड बाब, तुमी वेवसायान एक नामनेचे दोतोर. तुमकां साहित्याची (कथाकार जांवची) ओड कशी आनी केन्ना लागली ?

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ : भोव ल्हान पिरायेर म्हाका कोंकणी आनी कन्नड भाशेंतल्यान काणयांचीं पुस्तकां, नवल कथा वाचुंक मेळ्ळ्यो. आपूण चड शिकुंक नाशिल्ल्या म्हज्या बाबाक कोंकणी पत्रां वाचपाची अभिरूच आशिल्ली. ताचेकडल्यान ती म्हाका आयली. हांव ल्हान आसतना आमचेकडेन टेलीवीजन सोड, रेडियो लेगीत नाशिल्लो. पुस्तकां वाचप हेंच एक मात्र साधन आशिल्लें. वाचपाची उर्बा खास आशिल्ली. वाचतां वाचतां बरोवंक मन आयलें. कथा बरोवचें सैमीक देणें देवान दिल्लें. हें देणें वळखून, वृद्धी करुंक 'राखणो' सारक्या नेमाळ्यांनी बरोवचेपासत मा. मार्क वालडर कडल्यान प्रेरणा आनी संद मेळ्ळी. वृत्ती आनी प्रवृत्ती विंगड. हांव वृत्तीन दोतोर, प्रवृत्तीन लेखक अशें हांव मानतां.

वल्ली क्वाड्रस : तुमी दोन कादंबरी बरयल्यात, अडेचशां वयर कथा बरयल्यात. तुमचे पसंतीचो प्रकार खंयचो आनी कित्याक ?

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ : मोटव्यो कथा वाचप आनी बरोवप म्हजे चड पसंतीचें.

वल्ली क्वाड्रस : साहित्य वाचप वा बरोवप कोंकणीचे नदरेन गरजेभायलें वा उपकाराक पडाना असो एक सादारण अभिप्राय कांय जाण मांडटात. ह्या संदर्भांत तुमचें मत कितें ?

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ : साहित्य मनशाक स्वताक वळखूंक आनी हेरांक समजुंक आधार जाता. आपणाक हेरांच्या जाग्यार दवरपी मनशाक मात्र हेरांविशीं empathy निर्माण जाता. Empathy मनशाक चड गरजेची. साहित्याची ओड नाशिल्लो मनीस हेरांक समजुंक शकना. तो कुटुंबीक आनी समाजीक संबंदांत अपंगूळ.

वल्ली क्वाड्रस : एक वाचपी म्हूण तुमकां भोव चड खास आशिल्ल्या कोंकणी वा हेर कथा आनी कथाकारां विशीं सांगश्यात ?

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ : हांव चडसो अनेक कोंकणी लेखकांच्यो कथा वाचतां. कांय लेखकांच्या कथेचीं चार पांच वाक्यां वाचतनाच मुखार वाचचें वा ना म्हण निर्धार करुंक जाता. बरोवपी आपणाक आपले काणयेंत मिसळयना जाल्यार कथा रुचीक जायना. कोंकणींत तूं (वल्ली क्वाड्रस), धरून स्टेन अगेरा, एडवीन जे. एफ, सिरिवंत असले जायते बरे आधुनीक कथाकार आसात. मालगड्यांमदले जोसा आलवारेस, डोलफी कास्सिया, जेरी कुलशेकर आनी जायते हेर फाकिवंत कथाकार आसात. हांव कन्नड आनी इंग्लिश कथाय वाचतां.

वल्ली क्वाड्रस : आयच्या काळांत चड कोंकणी कथाकार नात, कथाकारांक उमेद दिंवपी अशे

वाचपी, विश्लेशक /विमर्शक उणेच आसात. हे विशीं तुमचे विचार कितें ?

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ : सद्याच्या संपर्क माध्यमांच्या प्रभावान वाचपी उणे जाल्यात; ना अशे न्हय. आयच्या भुग्यांक आनी तरणाट्यांक वाचपाची संवय नाशिल्ल्यान तांचे मदीं बरोवपा व्हडलीशी आस्था ना. ही समस्या सादारण पणान सगळ्याच भाशांनी आसा. ही एक तात्काळ परिगत. थोड्या वर्सां उपरांत सगळे हेर संपर्क माध्यमांथावन परत प्रिंट माध्यमाकडेन येतले. फॅशनांपरीं हें रोद घुंवतलें अशी म्हाका आशा दिसता.

वल्ली क्राड्रस : लिपी, बोली, पुरस्कारांविशीं वाद घालपी खरेंच हेरांचें साहित्य वाचतात ? कोंकणी कथा अध्ययन कितलें म्हत्वाचें ?

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ : हेरांच्या साहित्याचें अध्ययन करिनाशिल्लो आपल्या साहित्य कृतींमदीं अभिवृद्धी जोडिना. एका साहित्यिकाचें साहित्य कितल्या जणांक आवडटा तो खरो पुरस्कार. सरकारी संस्थांनी दिंवच्या पुरस्कारांक लॉबिंग करचें पडटा. पुरस्कार जोडिल्लो लेखक व्हड साहित्यिक म्हण लोक मानतात अशें म्हणुंक जायना. देवाचे दयेन आमचेमदीं खरे साहित्यिक वळखून पुरस्कार दिवपी खासगी संस्था आसात- थंय लॉबिंग चलना. ही पुरस्कारांची गजाल.

तुज्या आशावादी प्रकाशनाकडल्यान कथा अध्ययन चालू आसा तो कोंकणींत एक व्हड भरवंसो दिवपी उपक्रम. तो मुखार व्हरुंक संस्थांनी आदार दिवंक जाय. कथा अध्ययन साहित्यिक तशें वाचप्याक गरजेचें. साहित्याचें अध्ययन जाता, जाणकार तांतूंत आशिल्लें उणेंपण सोदुन दाखयतात तेन्ना साहित्य सुदारूंक आदार जाता. वाचप्याक साहित्य कशें वाचचें तें शिकुंक मेळटा.

वल्ली क्राड्रस : कोंकणी कथेंचो फुडार - हेविशीं तुमचे विचार ? कोंकणीचो फुडार डिजिटल (ऑडिओ-पुस्तक, ई-पुस्तक) माध्यमांत कितलो म्हत्वाचो ?

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ : ह्या काळांत डिजिटल माध्यम चड लोकांमेरेन बरेतरेन पावपाखातीर आदार जाता. कोंकणींत तरेकवार लिपी आनी बोलींची समस्या आशिल्ल्यान ऑडिओ बूक कथेची आवड आशिल्ल्या चड आनी चड जाणांमेरे पावूंक शकता. डिजिटल माध्यमांत डिजिटल बूक वाचुंक सोंपें. जायतीं नेमाळीं लेगीत आतां डिजिटल माध्यमांतल्यान (वर्गणी दिल्यार) मेळटात. हांवें बरयिल्लें Text cook of Orthopaedics पुस्तक Kindle version हांतुंतय प्रगट जालां. आमचे मेडिकल विद्यार्थी दुडू दीवन इंटरनेटावयल्यान तें download करतात. आमी वेळाकाळाक adapt जावन बदलपाची गरज आसा.

वल्ली क्राड्रस : कोंकणी साहित्याची एकंदर वाडावळ नदरेंत दवरून तुमचो अभिप्राय सांगश्यात ?

डॉ. एडवर्ड लॉरेन्स नाझारेथ : आतांच्या वाचप्यांक कितें जाय तें समजून घेवपाची गरज आसा. आयचो वाचपी लांब लांब लेखनां, कथा पसंत करिना. वाचपी बरो शिकपी जाल्ल्यान बरोवप्यान आपल्या परिणामकारक बरोवची गरज आसा. कथा बरयतनांय हेरांच्यो कथा वाचून आपणाक सुदारूंक जाय. उथळ बरपावळीक फुडार ना.

बदलती पत्रकारिता कामिल पारखे

हांवें 1981 वर्सा पत्रकारितेची सुरवात केली. तेन्ना मराठी आनी हेर प्रादेशिक भाशांतल्या दिसाळ्यांच्या छापखान्यांत खिळ्यांचीं अक्षरां जुळोवन छापप जातालें. छापणावळ आनी खबरो एकठांय करपाचे सामके पोरने पद्दती सावन आधुनीक काळांतले पत्रकारितेंत जाल्ल्या प्रवासाचो हांव साक्षीदार जावन आसां.

पंदराव्या शतमानांत आर्विल्ल्या मुद्रण तंत्राचो सोद लागलो. तेन्नासावन कागदाचेर उतरां येवंक लागलीं. पूण जोहानस गटेनबर्ग हाच्या सोदा उपरांत विसाव्या शेंकड्यामेरेन ह्या तंत्रज्ञानाची व्हडलीशी उदरगत जाली ना. पुस्तकां आनी दिसाळीं पोरने पद्दतीन म्हळ्यार खिळ्यांच्या अक्षरांक जुळोवन छापताले. ही पुरातन पद्दत भारतांत 1980 मेरेन चालूच आशिल्ली.

लँडलायन, टेलिव्हिजन आनी मोबायल फोन नाशिल्ल्या युगांत, रेडिओचो मर्यादीत वापर आशिल्ल्या युगांत पत्रकारितेची सुरवात करून आयच्या अत्याधुनीक माध्यमांत काम करपी सामक्या उण्या पत्रकारां मदलो हांव एक. ह्या मजगतींच्या काळांत तंत्रगिन्यानाचो वापर आनी खबरो एकठांय करपांत, काम करपाचे पद्दतींत आनी दिसाळ्यांचे एकंदर पत्रकारितेंत कितले बदल जाल्यात हाची कल्पना लेगीत नवे पिळगेक करपाक मेळना.

पणजेच्यान उजवाडाक येवपी 'द नवहिंद टायम्स' ह्या इंग्लीश दिसाळ्यांत हांव काम करपाक लागिल्लों. धेम्पो उद्देगीक समुहाचें नवहिंद टाइम्स आनी मराठी दिसाळें नवप्रभा पयलीं एकेच इमारतींतल्यान वावुरतालीं.

नवप्रभा ह्या मराठी दिसाळ्याची छापणावळ पयलीं खिळ्यांचीं अक्षरां जुळोवन जाताली. जुळारी आपल्या मुखार मांडून दवरिल्ल्या वेगवेगळ्या ल्हान ल्हान पेटयेंतल्यान आपल्याक जाय आशिल्लीं उतरां, जोडउतरां, कानामात्रा, वेलांटी, उकार, ओलांट्यासयत वेंचून काडटालो आनी उतरांची एक ओळ रचतालो आनी मागीर दुसरी ओळ सुरू करतालो. बोल्ड, इटालिक आनी वेगवेगळ्या आकाराच्या अक्षरांखातीर वेगळी पेटी आसताली.

त्याच वेळार नवहिंद टाइम्स ह्या इंग्लीश दिसाळ्यान आपले छापणावळ तंत्रविद्येंत व्हड प्रगती केली.

इंग्लीश बरपावळ रचपाखातीर व्हड आकाराचीं आनी जड अशीं सात ते आठ लिनोटायप सेटिंग मशीनां आशिल्लीं. त्या यंत्रांनी शिशें वितळावन अक्षरां आशिल्ली एक ल्हानशी चकती तयार करताले. लिनोटायप ऑपरेटरा मुखार कीबोर्ड आसतालो, तो थारावीक संख्येन उतरां टायप करतालो आनी एक की दामतालो, व्हडल्या यंत्राचे वेगवेगळे भाग हालताले आनी कांय सेकंदां भितर शिशाच्या खतखतपी बाँयलरांतल्यान थाराविक वेंचून काडिल्ल्या उतरांची ओळ तयार जाताली. शिशाची ती ओळ थंड जातकच जायत्या ओळींक एकठांय जोडून त्यो प्रूफरीडींग करपाखातीर धाडटाले. देवनागरी बरपावळींत एक उतर चुकीचें बरयलें जाल्यार फकत तें उतर सुदारतालें, पूण लिनोटायप यंत्राचेर इंग्लीश उतराचें शुद्धलेखन चुकत जाल्यार शिशाच्या धातूची पुराय ओळ बदलची पडटाली. लिनोटायप यंत्रां व्हड व्हड आशिल्ल्यान तीं तळमजल्यार आसतालीं, जाल्यार मराठी वर्णमाळेचें जुळोवपाचें काम पयल्या माळ्यार लांकडी तळ आशिल्ले माळयेर करताले.

त्या काळांत काळे-धवे फोटो छापपाखातीर फोटोंतल्यान ब्लॉक काडून ताचे संबंदीत खबर आशिल्ले चौकटींत ब्लॉक दवरताले. हो ब्लॉकमेकर तांबडो दिवो आशिल्ल्या काळखाचे कुडींत काम करतालो. हे ब्लॉक लांकडाचेर बसयल्ले आसताले आनी चड करून वापरिल्ले फोटो परत वापरपा खातीर जतनायेन सांबाळून दवरताले. दिल्लींतल्यान पीआयबीन धाडिल्ले प्रधानमंत्री आनी हेर लोकांचे फोटो घडणुके उपरांत चार ते पांच दिसांनी छापताले.

1980 च्या दसकांत प्रेस ट्रस्ट ऑफ इंडिया (पीटीआय) आनी युनायटेड न्यूज ऑफ इंडिया (युएनआय) हे दिसाळ्यांचे दोन मुखेल आदार आशिल्ले.

गोंय पत्रकार संघाचो सरचिटणीस आसतना म्हजो खबरां संपादक म्हाका सांगतालो, आमच्या सगळ्या पत्रकारांनीं संप केल्यार लेगीत पीटीआय आनी युएनआयच्या आदारान बारा पानांचो पेपर आमी सहज उजवाडाक हाडूंक शकतात. पीटीआयचें टेलीप्रिंटर मशीन पयलीं लांकडी पेटयेंत आसतालें जाल्यार युएनआयचें टेलीप्रिंटर तिख्याचे पेटयेंत आसतालें. जर एक बरीच व्हडली म्हत्वाची खबर आसली जाल्यार ('ब्रेकिंग न्यूज' ही संज्ञा त्या काळांत चड प्रमाणांत नाशिल्ली) टेलीप्रिंटर सलग घांट वाजयतालो. उपरांत ड्युटीचेर आशिल्लो एक उपसंपादक टेलीप्रिंटराचेर येवन खबर कितें तें पळयतालो आनी खबरीची फायल घेवन वरिश्ठांक तिची कल्पना दितालो.

एक दीस सकाळीं नवहिंद टाइम्स ऑफिसांत आसतना सकाळीं धा वरांच्या सुमाराक टेलीप्रिंटरची घांट सतत वाजपाक लागली. हांव सहज थंय गेलों आनी काचाबूल जालों. फकत एकूच वाक्य परत परत टायप करतना टेलीप्रिंटराची घांट वाजताली. तो दीस 31 ऑक्टोबर 1984 आशिल्लो आनी म्हाका काचाबूल करपी वाक्य अशें आशिल्लें : Prime Minister Indira Gandhi shot at

ऑफिसांतल्या सगळ्यांनी रोखडीच टेलीप्रिंटराकडेन गर्दी केली हें सांगपाची गरज ना. साडे बारा

वरांचेर तें वाक्य बदललें आनी ह्या वाक्यां उपरांत टेलीप्रिंटर वाजत रावलो. Prime Minister Indira Gandhi shot feared dead ह्या वाक्याउपरांत घांट वाजत रावली. सकाळीं जाल्ले फारपेटींत इंदिरा गांधीक मरण आयलें अशें केंद्र सरकारान सांजवेळा उसरां अधिकृतपणान जाहीर केलें.

त्या काळांत गांवगिऱ्या वा प्रादेशिक वार्ताहारांक बातमयो धाडचेखातीर तेलेग्राम हें म्हत्वाचें साधन आशिल्लें. गोंयांत आसतना हांव नवहिंद टाइम्साचो बातमीदार आशिल्लोंच पूण कोल्हापूरसावन उजवाडाक येवपी 'पुढारी' दिसाळ्याचोय हांव स्ट्रिंगर बातमीदार आशिल्लों.

'पुढारी'न म्हाका खबर धाडपाक तेलेग्राम कार्ड दिल्लें. पूण ते खातीर मराठी खबरो रोमन लिपींत बरोवच्यो पडटाल्यो. पोस्टांत तेलेग्राम ऑपरेटर मागीर त्यो त्या दिसाळ्याक धाडटालो.

महाराष्ट्र सरकाराच्यो एसटी बशी पयलीं प्रादेशिक बातमीदारांक म्हत्वाचो आलाशिरो आशिल्लो. हे बातमीदार आपल्यो खबरो, वार्तापत्रां, जायरातींचो मजकूर आनी काळे-धवे फोटो पाकीटांत घालून आपल्या दिसाळ्याच्या शारांत वचपी एसटी बशींच्या ड्रायव्हराक दिताले आनी मागीर तो पयसुल्ल्यान तें दिसाळ्याचे गेटीर सोडटालो आनी वॉचमन पाकीट उखलून संपादकीय मेजाचेर धाडटालो. औरंगाबाद-जालना रोडच्या म्हामार्गाचेर लोकमत कार्यालया मुखार ही पद्दत चालूच आशिल्ली. दिसाळ्याचें कार्यालय प्रवासाच्या मार्गांत नासलें जाल्यार त्या दिसाळ्याच्या पोस्टबॉक्सांत पाकीट सोडटाले. दिसाळ्याच्या कार्यालयांतलो एक मनीस दिसाक दोन तीन फावटीं टपालपेटी उगडटालो आनी तातूंतल्यान पाकिटां घेतालो.

ह्याच काळांत कंपोजिंगाच्या कामाखातीर संगणक दिसाळ्यांनी पावले आनी अक्षरां जुळोवपी आनी लिनोटायप मशीनांची गरज ना जाली. पूण मराठी बातमीदार जायतीं वर्सां आपल्यो खबरो हातान बरयताले, जाल्यार आमी इंग्लीश दिसाळ्यांतले बातमीदार टायपरायटराचेर टायप करताले. इंग्लीश दिसाळ्यांच्या संपादकीय विभागांतले सगळेच, बातमीदार लेगीत - उपसंपादका सावन मुखेल संपादका मेरेन, आपलें बरप स्वता टायप करताले.

मराठी पत्रकारितेंत मात खबरांकार आनी मुखेल संपादक स्वता संगणकाचेर खूब उसरां बरोवपाक लागले. त्या काळांत मराठी दिसाळ्यांचे मुखेल संपादक लेगीत हातान बरयताले वा स्टेनोक डिकेट करताले.

1986 वर्सा बल्गेरियांतल्या पत्रकारितेच्या अभ्यासक्रमांतल्यान परतलों तेन्ना हांवें दोन खूब मोलादीक वस्तू हाडल्यो. ह्यो वस्तू म्हळ्यार अडेज किलो वजनाचो पोर्टेबल टायपरायटर आनी कॅमेरो. रेमिंगटन कंपनीचें तो टायपरायटर हांवें बल्गेरियन चलनांत 100 लेव्हस म्हळ्यार एक हजार रुपयांक विकतो घेतिल्लो आनी कॅमेरो हांवें 10 लेव्हस म्हळ्यार शंबर रुपयांक विकतो घेतिल्लो.

त्या वेळार पत्रकारितेंत उपेगी पडपी हे दोन आयटम आशिल्लों हांव गोंयांतलो पयलोच बातमीदार! ह्याच काळांत काळें-धवें छायाचित्रण फाटीं पडलें आनी रंगीत छायाचित्रण सुरू जालें.

गोंय सोडल्याउपरांत श्रीरामपूर हांगा कांय म्हयने मराठी दिसाळें 'सार्वमत'चो उपसंपादक जालों. थंय आमी मुंबय वा नागपूराक जावपी विधानसभेच्या अधिवेशनांची टिप्पणी बॅटरेचेर चलपी रेडिओचेर सांजवेळा उसरां आयकताले. ते प्रमाण आमी दुसऱ्या दिसा मुखेल खबरो तयार करताले. 1980 च्या दसकांत दिसाळ्यांच्या कार्यालयांनी फकत सीनियर लोकांखातीर स्वताचें मेज आनी टायपरायटर आशिल्ले. एकूच पोरनो टायपरायटर आनी म्हजे सारक्या ज्युनियर रिपोर्टरां खातीर आनी हेरां खातीर लांब मेज आशिल्लें. औरंगाबादांत लोकमत टायम्सांत कामाक लागलों तेन्ना म्हाका पयलेच खेपे म्हजें स्वताचें

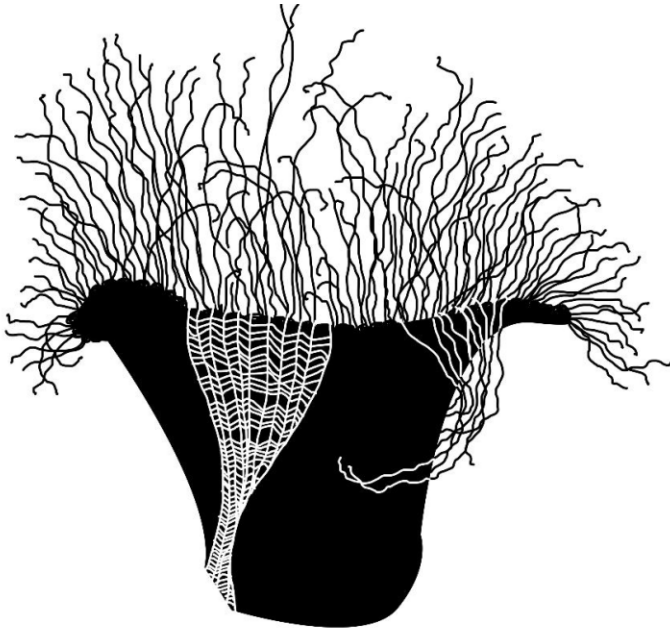
मेज आनी टायपरायटर मेळ्ळो.

एक वर्सा उपरांत 1989 वर्सा पुण्यांत इंडियन एक्सप्रेससांत कामाक लागलें तेन्ना लांब मेजार बसून शेअर टायपरायटर वापरपाची पाळी आयली. उपरांत थंय संगणक लागले तरी सुरवेक हे संगणकूय एक भौशीक मालमत्ता आशिल्ले. 1999 वर्सा पुण्यांतल्या फर्ग्युसन कॉलेज रस्त्यार आशिल्ल्या 'टायम्स ऑफ इंडिया' हांगा काम करपाक सुरवात केली तेन्ना पुण्यांतलें हें पयलें वातानुकूलित दिसाळें कार्यालय आशिल्लें. थंय म्हाका पयलेच खेपे वेगळें क्युबिकल, पीसी आनी घुंवपी कदेल मेळ्ळी!

भारतांत 1990 च्या सुमाराक इंटरनेटाचो वापर सुरू जालो. ह्या काळांत हांवें 'आयुका' हे संस्थेचे संचालक डॉ. जयंत नारळीकर हांची मुलाखत घेतना 'इलॅक्ट्रॉनिक मेल' वरवीं संवसारभरांतल्या शास्त्रज्ञां कडेन संवाद सादप सोंपें जालां अशें तांणी सांगलें. त्या वेळार म्हाका 'इलॅक्ट्रॉनिक मेल' ही संकल्पना समजली ना. ई-मेल उपरांत वेवसायांतलो एक अभिन्न भाग जातलो अशी तेन्ना कोणाकूच कल्पना नाशिल्ली. त्याच काळांत किरण प्रभुतीन इंटरनेट कसो फायदेशीर आसा आनी ताचो वापर कसो करचो हाचेर पुणे श्रमीक पत्रकार संघटने वतीन आपल्या वांगड्यांखातीर कार्यशाळाय घडोवन हाडली.

आयज आमी सगळे पत्रकार इंग्लीश वा मराठी भाशेंत एक खबर वा लेख बरोवन आमीच काडिल्लो फोटो घेवन संपादकाक ई-मेल करतात, चडांत चड एका मिण्टा भितर ते पावले असो संदेश लेगीत येता. ऑनलायन आवृत्तीचेर ह्यो खबरो रोखड्योच उजवाडाक येतात.

लँडलायन फोन नाशिल्ल्या काळांत पत्रकारिता सुरू केल्ल्या म्हज्या सारक्या पत्रकाराक अजूनय हें एक सपन कशें दिसता, आनी फुडें कितें जातलें हाचेविशीं उमळशीक निर्माण जाता.

मन तरपत हरी दरसन को आज

दासू भगत

अरबी भाशेंत गजल ह्या उतराचो अर्थ बायलांक संबोधीत वा बायलां विशीं असो जाता. गजल अरबी भाशेंतल्यान फार्सी साहित्यांत आयली, पूण हांगा ती फकत शारिरीक मोगापुरती मर्यादीत नाशिल्ली तर प्रत्यक्षपणान आध्यात्मिक मोगांत रुपांतरीत जाली. सूफी पंथान हातूंत मोल जोडलें. उपरांत फार्सी भाशेंतल्यान उर्दू भाशेंत आयली. तिचें स्वरूप तशेंच उरलें पूण कथन भारतीय जालें. उर्दू पंडितांच्या मतान गजलांत काफिया आनी रादीफ हे दोन भाग म्हत्वाचे आसात. हातूंतलो काफिया बदलता पूण रादीफ तसोच उरता. देखीक :

जितने गिले है सारे मुँहसे निकाल डालो
रखो न दिलमे प्यारे मुँहसे निकाल डालो

- बहादुर शाह जफर

उर्दू शायरी कवींनी फिल्मां खातीर बरोवंक सुरवात केली तेन्ना गजल फिल्म मळार पावली. गजल आनी उर्दू हांचेविशीं म्हाका सामकें उणें समजता. बेगम अख्तराच्या आवाजांतलें गीत “आए मोहब्बत तेरे अंजाम पे रोना आया जाने क्यों आज तेरे नाम पे रोना आया” खूब आवडटलें..... फिल्म संगीताच्या आकर्शणांत घुस्पल्या उपरांत गीतकारांचें नांव जाणून घेवपाची जिज्ञासाय वाडली. ह्या गजलीचो कवी शकील बदायुनी, हो बैजू बावरा ची उतरां बरयल्लो गीतकार हें

म्हाका खूब उसरां कळ्ळें. खरें म्हळ्यार, दिग्दर्शक विजय भट्टाक बैजू बावराचीं गितां कवी प्रदीपान बरोवचीं अशें दिसतालें. पूण संगीतकार नौशादान शकील बदायुनी खातीर आग्रो धरलो आनी हो आग्रो शकील बदायुनीन सार्थ थारायलो. ह्या सिनेमांतल्यान ताचें “मन तरपत हरी दर्शन को आज” आनी “ओ दुनियाके राखवाले” आयकून आयज लेगीत मन भक्तीन न्हाता. ह्या गीतांत उतरां, राग आनी आवाज हांची तिगून उरिल्ली जादू आसा.

ताचो बापूय मोहम्मद जमाल अहमद सोखता कादरी हो बदायूं गांवचो नामनेचो विद्वान आनी उपदेशक जाल्यार चुलतो जिया उल कादरी नात हो शायरीचो उस्ताद. ह्या दोगांयच्या प्रभावाक लागून शकील साहब पिरायेच्या 14 व्या वर्सासावन कविता बरोवंक लागलो. अलीगढ युनिव्हर्सिटींत शिकतना तो शायरीच्यो बारीकसाणी हकीम अब्दुल वहीद अशक बिजनौरी हाचे कडल्यान शिकलो. बीए पदवी मेळयल्या उपरांत तो दिल्लींतल्या राज्य सरकाराच्या पुरवण विभागांत लिपिक म्हूण कामाक लागलो. पोटाखातीर नोकरी आनी मनाखातीर शायरी ही नित्यनेम सुरू जालो. 1942 ते 1944 ह्या काळांत कवी म्हूण ताची नामना वाडली.

1944 त शकील साहब मुशायराच्या निमतान मुंबय आयलो. ह्या काळांत चित्रपट मळार चडशे निर्माते, दिग्दर्शक, संगीतकार मुशायरा चुकय नाशिल्ले. कारण फिल्म गीतलेखनाचें ‘रॉ मटेरियल’ थंय मेळपाची खात्री आसताली. ह्या मुशायरांत तेन्नाचो नामनेचो निर्मातो दिग्दर्शक ए. आर. करदार आनी संगीतकार नौशाद आयिल्ले. शकीलाच्या काव्याचे तांचेर बरोच प्रभाव पडलो. करदारा खातीर शकीलान गीत बरयलें – ‘हम दिल का अफसाना दुनिया को सुना देंगे, हर दिल में मोहब्बत की आग लगा देंगे...’ आनी ताका ताच्या ‘दर्द’ ह्या फिल्मांत पयली संद मेळ्ळी. तातूंत “अफसाना लिख रही हूँ” हें उमादेवी उर्फ टूनटून हिणें गायिल्लें गीत गाजलें आनी ताणें आपल्या पयल्याच गीतान चित्रपट मळार नामना मेळयली.

फिल्माखातीर ताणें कितलीं गीतां बरयलीं हाचेपरस ताचीं कितलीं गीतां आमी विसरुंक नात हाचेवयल्यान त्या गीतकाराची खरी वळख मतींत उरता. चित्रपटांनी शायरीची एक आगळीच कल्पना ताका लागून मेळ्ळी. ताणें आमकां सगळ्यांक शायरीचें व्याकरण सामकें सादे पद्दतीन समजायलें. “वफा की राह मे आशिक की ईद होती हे, खुशी मनाओ आज मोहब्बत शहीद होती है, जिंदाबाद.. जिंदाबादये मोहब्बत जिंदाबाद” हें गीत अजूनय काळाभायरें जावंक ना. ‘मुगल-ए-आझमा’चीं सगळीं गीतां भारतीय संगीतांतली एक आगळीच भरसण. हेमंतदाकडेन ताचो बरोच संबंद येतालो. ‘बीस साल बाद’ ह्या सिनेमांतल्यान “कही दीप जले कही दिल” हें गीत वजा करून सिनेमा पळयल्यार तातूंत पळोवपा सारकें कांयच मेळचें ना. ह्या गीताक लागून ह्या सिनेमाचें गूढपण आनीक खोल जाता.

जायत्या गीतकारांक, कवींक, शायरांक आपल्या गांवच्या मातयेचो खाशेलो मोग आसता. आपल्या गांवाचें नांव ते सगळेकडेन आपल्या वांगडा व्हरतात. शकील हो उत्तर प्रदेशांतल्या बदायूं गांवांतलो. ताचें मूळ नांव शकील अहमद, पूण आयुश्यभर ताणें आपलें नांव बदलून बदायुनी हें गांवचें नांव लायलें. साहिवाचीय अशीच वृत्ती आशिल्ली.

शकील साहबाक गोडेंमूत जाल्लें. ह्या दुयेंसाकडेन ताणें मात्शी चड इश्टागत केली. त्या काळांतले चडशे कलाकार आपले भलायकेचेर चड लक्ष दिनाशिल्ले अशें दिसता. शकिल साहबाचेर टीबी आनी मधुमेह हाणीं निमाणें जैत मेळयलें. एका जाग्यार शकील बदायुनी म्हणटा-

हम दर्द का अफसाना दुनिया को सुना देंगे,
हर दिल में मुहब्बत की एक आग लगा देंगे

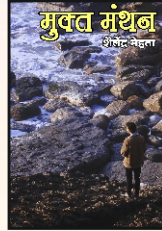
20 एप्रिल 1970 दिसा ताची कविता ओगी जाली तेन्ना ताची पिराय फकत 54 वर्सा आशिल्ली.
भारत सरकारान 2016 वर्सा ताच्या उगडासाक 5 रुपयांचो टपाल स्टॅम्प छापलो. फिल्म मळार संगीताक
शायरीची एक आगळीच शैली दिवन हो कवी 'रूखसत' जालो.....सलाम ताचे शायरीक.....

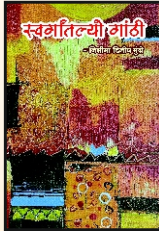
संजना पब्लिकेशन्सचीं नवीं प्रकाशनां

मोल : ₹ 200/-

मोल : ₹ 200/-

मोल : ₹ 200/-

मोल : ₹ 200/-

आमचीं पुस्तकां

● संजना पब्लिकेशन्स, 39, दत्तवाडी, सांगें, गोंय. 403 704
sanjanapublications2@gmail.com मोबायल : 9552551425

● गोवा कोंकणी अकादेमी

आनी ● Amazon.in चेर मेळटात

आमचे कांय वाद कृ. म. सुखठणकार

लोकशायेंत रावप्यांक वाद म्हणजे कितें तें हांवे सांगपाची गरज ना. लोकशायेंत आनी कितेंय नासल्यार कोंताक येता, वाद जावप सामकें गरजेचें. वाद जाले ना जाल्यार आमची लोकशाय दुसऱ्या दिसा नश्ट जातली ह्या भंयान मेळटा तो, मेळटा थंय, मेळटा त्या विशयाचेर वाद घालत आसता. राज्यां भितर सीमा वाद, उदका वयल्यान बी वाद आसतात ते वेगळे. आमचे गोमंत भूमिचे उत्पत्ती वयल्यान वाद चालूच आसात. ह्या वादांत बोड आशिल्ले, बोड नाशिल्ले, बोड आसा काय ना हो दुबाव आशिल्ले सगले वांटेकार जातात. पोर्तुगेज आयले, साडे चारशी वर्सां बरे भशेन राज्य केलें आनी आयिल्ले तशे गेले. तरी आमचो हो वाद चालूच आसा. अशे वाद घालपाक आमकां वेळ, काळ हाची गरज भासना. सगल्यां कडेन वेळ आसता पूण वेळेचें भान नासता. सोड. पयर बटाटवडे (आलें युक्त) खावपाची रूच आयली म्हूण बाबल्यागेर भितर सरलों.

“हे पुण्य भूमिची निर्मिती कशी जाली शी तुमकां दिसता? भगवान परशुरामाच्या बाणान काय due to seismic waves? Seismic waves are energy waves that occur as a result of earthquakes or explosions. खबर आसा न्ही तुमकां?” – म्हज्या सामकार आशिल्ले मेजार एकलो.

तो पेपराची घडी करुन वाचतालो. हो प्रस्न म्हाका आशिल्लो. तो मनीस जरीय म्हज्या खातीर अनवळखी आसलो तरीय लोकशायेंत कोणेय कोणाकूय प्रस्न विचारपाची मेकळीक आसा. हालीं आमी प्रस्न विचारपाचें बंद केलां ती गजाल वेगळी. तर, म्हाका ह्या मनशाची अपुरबाय दिसली. त्या

मनशान म्हाका हो प्रस्न विचारुं नाका, बाबल्याल्या हॉटेलांत कोणेंच सांगी नासतना दोन गट तयार जाले. लोकशायेचें हें एक मुखेल salient feature म्हणल्यार जाता. हांव, प्रस्न विचारपी इसम, दूद घेवन आयिल्लो पांडो, बटाटांचो साक माथ्यार मारुन नित्तो भितर सरिल्लो घणसू, म्हाका दोन बटाटवडे घेवन आयिल्लो किसन (वेटर) हांचे गट जाले आनी नाबीर बशिल्लो बाबलो कोणेंच सांगी नासतना मॉडरेटर जालो. हेंच लोकशायेचें खाशेलेंपण. कोण, केन्ना, खंय, कोण जायत सांगू नजऽ. फुडलें देड वर आमीं गोमंत भूमिचे उत्पत्तीचेर वाद घालो. आमचे मेजाक तेंकून एकलो (बिगर गोंयकार) सुतर फेणी खातालो. बाबल्यागेर सुतर फेणी खर्यानीच बर्यो मेळटात. ताणे सुतर फेणी खावन आपले तोंड आनी हात टिश्यू पेपराक वेवस्थीत पुसलें आनी आमच्या वादांत सामिल जालो. आमीं गोंयकार कोणाकूय, खंयूय सामिल करुन घेवपाक फामाद. सोड, तो आमच विशय न्ही.

“एक दंतकथा के अनुसार भगवान परशुराम ने समीप के कोंकण में स्थित सह्याद्री पर्वतों पर से एक तीर जिसे आप बाण कहते हैं, वो चलाया जो जिस स्थान पे आकर गिरा उसे बाणावली कहने लगे.” – बिगर गोंयकार.

“भारत की 2001 की जनगणना के अनुसार बाणावली की जनसंख्या 10163 थी.” – हांव म्हायतींत भर घालीत. (हांव आंकड्यांनी हुशार, तुमचे म्हायती खातीर).

बिगर गोंयकारान आपलें मत मांडूं नाका, गोमंत भूमि परशुरामान बाण मारुन तयार केल्या म्हणप्यांची बाजू मजबूत जाली. ताणी फटाफट दुसरे खेप च्या ची ओर्डर दिली. बाबल्यान नाबी वयल्यान ‘शाब्बास’ म्हणलें. बाबल्याचे हॉटेला भायर वाद आयकुपाक गर्दी जाली. ते भायल्यान च्या च्यो ऑर्डरी दिवपाक लागले. हांव त्या बोवाळान बटाटवड्यांत आलें ना हें बाबल्याक सांगपाक विसरलों. हांव वाद घालपाकूच बाबल्यागेर आयिल्लों अशें फिलींग म्हाका येवपाक लागलें. शेवटीं बाबल्यानूच ‘आज के लिए इतना काफी है अशें म्हणून वादाक विराम दिलो. हें ताणे आमकां राश्ट्रभाशेंतल्यान कित्याक सांगलें हें सावळ्याक विचारचें पडटलें. ह्या वादाची बातमी दिसाळ्यांत येवची हाचेर सगल्यांचे एकमत जाल्ल्यांन एक ल्हानशें फोटो सेशन जालें. बिगर गोंयकार फुडें बसलो आनी आमीं फाटल्यान उबे रावले. दुसऱ्या दिसा फोट्या सयत बातमी दिसाळ्यांत छापून आयली.

‘श्री कृष्ण निकेतन (प्रोप. बाबलो) येथे गोमंत भूमि वरुन रंगला वाद.’

आमचे गोंयांत ना म्हणल्यार भाशा वाद मदीं मदीं तकली वयर काडटा. ‘मराठी माजी मातृ भाशा हाये’ म्हणपी चार बोडकां हांगा अजून आशिल्ल्यान ताका खतपाणी मेळटा. अश्याच एका बोडकागेर ताची मातृ भाशा आयकुपाक मुद्दम गेलों. आंगणांत पावल दवरतां थंय आसा, ‘कोणे ही हांगा मडसरी करुन दवरल्या?, खंय गेलो हो तोंड घेवन?’ हीं ताचे मातेचीं उतरां कानार पडूं नाका, हांव आंगणांतल्यानूच परतलों.

म्हज्या जल्म वेळा वयल्यान घरांत मोठो वाद जालो अशी म्हजी आजी (बापायची आवय) म्हाका सांगऽ. म्हजो जल्म आजोळा जालो ना, तुमचे म्हायती खातीर. जल्म वेळ मातशी हेवटेन तेवटेन जाल्यार नक्षत्र बदलता आनी नक्षत्र बदल्लें देखून होम घालचो पडटा, हाचे वयल्यान घरांत वाद जालो. म्हाका हातूंत गती ना, आज्येन जें सांगलें तें हांव तुमकां सांगतां. हांव हे भुंयेर आयलों तेन्ना म्हाका कोऽहम हो प्रस्न पडलो ना. देखून हांव रडलों ना. थंयच सगलो घात जालो. सगल्यांचें लक्ष म्हाका रडोवपाक केंद्रीत जाल्ल्यान घड्याळीचेर कोणाचेंच लक्ष नाशिल्लें. तेन्ना तूं रडलो ना आतां आमकां रडयता, अशें आई म्हणटा. म्हणूं बाबडी, आसासर म्हणटली. तर, हांव रडिल्लों जाल्यार सगल्यांची सालांतले घड्याळीचेर

नदर वचपाची. भायर आशिल्ल्यांक भितर कितें चळ्हां तें खबर ना आनी बाळंत कुडींत घड्याळ ना अशी म्हज्या जल्मा वेळार स्थिती आशिल्ली. म्हज्या जल्मा वेळार आकाशवाणी बी जांवक नाशिल्ली वा आईचे सपनांत येवन 'तुजे पोटांत महापुरुश जल्माक येतलो' अशीय कोणे म्हायती दिंवक नाशिल्ली. म्हजो जल्म नोर्मल. वैजीण गरम उदक हाडपाक भायर आयिल्ली तेन्ना तिणे घडयाळीर नदर मारिल्ली. तेन्ना सकाळचीं सात चाळीस जाल्लीं अशी तिणे मागीर जबानी दिली. आज्येन आईक 'पयली वेण केन्ना आयिल्ली', असो प्रस्न केलो तेन्ना आईन आपणे हाताक घडयाळ बांदू नाशिल्ली अशी जाप दिली. त्या काळांत सून मांयक परती जाप दी नाशिल्ली. अशें आसतनाय आईन आज्येक दिली. हाचे वयल्यान खरो वाद जावपाक जाय आशिल्लो पूण जालो ना. सगल्यांक म्हज्या जल्म वेळेचें पडिल्लें. आजी मोन्यांनी उदक तापोवंक गेली. बापूय ज्यूस्त खुटयाळें निखळलेलें तें खिळे मारुन घट करतालो. म्हणटकच ताचेंय लक्ष घडयाळीर नाशिल्लें. ऑपरेसांव थेटरा भायर पासयो मारपी बापूय आमकां फकत सिनेमांनीच दिसतात, सोड. सावळ्याक गरजेक खंयूय वचें पडत म्हूण मुद्दम घरांतूच बसून राव सांगिल्लें. ज्यूस्त गोठ्यांत शांती वियेलें आनी ताका रेडो जालो. म्हणटकच सावळ्यान थंय धांव मारली. सावळ्याचें मत रेड्याचो आनी म्हजो जल्म वेळ एकूच आसूंये (8.01). ताणें शांती वियेलें तेन्ना गोठ्यांतल्यान सालांतले घडयाळीचेर नदर मारिल्ली. मागीर आमचे घरांत वाद जालो. वादांतल्यान कांयच निशपन्न जायना. हांगाय जालें ना. मागीर देवतेक प्रसाद लायलो. देवतेन जल्म वेळ रावंड ऑफ करपाक लायलो आनी म्हजो जल्म वेळ आठांचेर वरुन थारायलो. हाका लागून घरांत शांती करची पडली आनी वादाचेर एकदांचो पड्डो पडलो.

वाद कसो घालचो हें कळपा खातीर आमच्या जाण्टेल्यांनी वादाची व्याख्या आमचे खातीर करुन दवरल्या.

प्रमाणतर्कसाधनोपलम्भः सिद्धान्त-अविरुद्धः

पञ्चवयवोपपन्नः पक्षप्रतिपक्षपरिग्रहो वादः

जाण्टेल्यांनी वादाची व्याख्या केली देखून तांचो जल्म वाद घालपातूच गेलो असो तर्क कोणे करचो न्ही. फुडले पिळग्यांनी फकत वाद घालचो ह्या खातीरूच ताणी व्याख्या केली असोय अर्थ कोणे काडचो न्ही. म्हजी सोयरीक जाली तेन्ना चलेकार आनी व्हंकलकार हांच्यां भितर शुल्लक कारणा वयल्यान वाद जालो. ह्या वादांत आमच्या जाण्टेल्यांनी सांगिल्ल्या प्रमाण तातूंत तर्क प्रमाण बी कांय नाशिल्लें. आदल्या तेंपार दोनूय पक्षां मदीं अशे वाद जाताले. आतां ताचे प्रमाण साप्प कमी जाला आनी घटस्फोटाचो प्रमाण वाडला. वाद मिटोवं येता, घटस्फोटाचेर तोडगो घटस्फोटूच. पयर सव्यारूच एक घटस्फोट जालो. केन्ना जालो, कित्याक जालो कोणाक खबर ना. सगले जाण जोडप्याक हात दिवन बुफेचे रांकेंत उबे रावले. जोडप्यानूय एकामेकाक उंडी भरयली. एका बाटलेन स्ट्रॉ घालून पेप्सी पिलीं. व्हंकल पांवडेच्या वेळार व्हंकल आपले घरा एके गाडयेन (फुलां लांवक नाशिल्लीं) आनी न्हवरो दुसरे गाडयेन (हिका फुलां आनी दोन काळजां बसयलेलीं) बसून आपआपले घरा गेलीं. तेन्ना जी मंडळी उपस्थित आशिल्ली तांकां घटस्फोटाची प्रक्रिया सुरु जाल्ल्याचें कळ्ळें. तांणी रोखडेंच दोनूय गाडयांचे फोटे काडून वायरल केले आनी डायव्होर्साची बातमी सगल्यां मेरेन पावयली. मोबायलाचो हो व्हडलो फायदो म्हणल्यार जाता. पयलीं घटस्फोट जावन दुसरें लग्न जालें तरी घटस्फोटाची बातमी आमचे मेरेन

पावऽ नाशिल्ली. सोड, तो आमचो विशय न्ही आमीं वादाचेर उलयताले. आई म्हाका थळ सांगून येतकच तांकां आमचें घर शास्त्र्यांचें जाल्ले कारणान आमगेर सवळें ओंवळें कडक हाची कल्पना पयलींच करून दिताली. हिची सोयरीक आयली तेन्नाय हांकांय तिणे तेंच सांगलें. हिका हाच्या आदीं सतरा नकार मेळिल्ले म्हणटकच तांणी आईचें ब्रिफींग आयकून ओगी रावपाचें. पुणून हिच्या बापायन तोंड उगडलें. कित्याक तें पंचवीस वर्सां उपरांत लेगीत म्हाका कळूंक ना. तो तोंड उगडटकच रोखडें बंद करी ना हें मात म्हाका कळून चुकलें.

“तुमचें शास्त्र्यांचें घराणें जालें म्हणून आमीं कितें कमी नात! आमच्या पुर्वजांनी श्रीकृष्णान गोवर्धन उबारलेंलो तेन्ना धिगी लायिल्ली. आमगेर सवळें कमी ना. आमीं संडासांत वतना घालतात तें जोतें घरांत घाली ना. दिवाळेक वापरता तो मोती साबण दुसऱ्या वर्सा वापरीनात. दर वर्सा दिवाळेक आमगेर नवो मोती साबण.”

“आमगेर दिवाळेचें अभ्यंगस्नान जातकच मोती साबण काडून दवरतात म्हण तुमकां कोणे सांगलें?” शिरी मामाचे तकलेची शीर फुगली ती हांवे दाव्या दोळ्यान पळयली. तेन्ना शिरी मामालो मिनाचो धंदो तेजीत आशिल्लो म्हणटकच ताका रोखडें सट्ट जातालें. हांगाच वादाक तोंड फुटलें. शिरी मामान आमकां पिवपाक हाडिल्ल्या पेल्यांतलें उदक घेवन बापायक (म्हज्या) संध्या करपाक बसयलो आनी आमचें घराणें शास्त्र्यांचें हें दाखयलें.

“आतां हाडा तुमची गोवर्धनाक लायिल्ली ती धिगी” – शिरी मामा आपले बोटाची हिच्याची मुदी घुंवडावपाक लागलो. मिनाचो धंदो बंद जातकच मुदी घुंवडावपाचीय बंद जाली, तुमचे म्हायती खातीर. शिरी मामा फुरफुरपाक लागूं नाका बापूय (म्हजो) उबो रावलो. ताका फोर्स खंयच्यान आयलो खबर ना.

**प्रधान अमात्य सचीव मंत्री
सुमंत न्यायाधिश धर्मशास्त्री
सेनापती त्यात असे सुजाणा
अष्टप्रधानी शिवमुख्य राणा...**

आमचे पुर्वज महाराजांच्या दरबारी सेवेस होते.

अशें बापायन म्हणूं नाका मध्यस्त धरून सगल्यांनी आंग काडलें. टायगर भायर पोरसूं पळोवपाक गेल्लो तो धांवत भितर आयलो. बापूय (कोणालो तो आतां तुमकां कळ्ळां आसतलें) मराठींत उलोवंक लागतकच प्रकरण हाता भायर वता हें आमकां खबर आशिल्लें.

“कोण ते?” – चलयेकार.

ते आम्हाला आता शोधावे लागेल तो मेरेन तुम्ही गोवर्धनाला लावलेली धिगी शोधा.” बापायन कमरेक तलवार आशिल्लेवरी तलवारीक हात घालो. म्हजे मनांत दुगदुग, हांच्या पिशेपणांक लागून हेंय थळ हातांतल्यान वचत म्हणून. हांवे देवतेक, ही सोयरीक जाल्यार लग्नाच्या दुसऱ्याच दिसा जोडप्यान अभिशेक करपाक येतां, अशें मनांतल्या मनान सांगून घेतलें. म्हजें देवतेन आयकलें आसुंये कारण आमच्या मध्यस्तान मदीं पडून वाद थंयच मिटयलो. बापायनूय कमरे कडेन गेल्लो हात सकयल काडलो. आमीं शेवयां सांजो (गोडान कालयलेलो) खावन घरा आयलीं. आई, लग्नाक हजार विघ्नां अशें सदांच

म्हणटा. म्हाकाय तो अणभव रोखडोच आयलो आनी फुडें लग्न जातकच लेगीत येत रावलो. लग्न थारतकच बरे भशेन प्रसाद जाले. देवतेन रागणें बी दाखयनासतना माथ्यावयली पाकळी दिली. म्हणटकच हांवे उमेदीन कार्दा छापपाक घेतलीं. वयर सांगलां तशें शिरी मामा आपली मुदी घुंवडायत एक दीस आमगेर आयलो. आंकरां तोणाक (सुंगटां घालून) चपातेक लावन खातना 'लग्नाक केळवण घेवप ना' अशें जाहीर केलें. आई तेन्ना शिताक तांदूळ काडटाली. तिणे पेलो सोमतो स्टिलाचे पिंपांत उडयलो आनी कोठयेकुडींतल्यान भायर आयली. तोणाक खातनाच तोंडाक तोंड लागलें. त्याच वर्सा आमीं भाटांत काम केल्लें, सावळ घाल्ली, बेनुल्ल काडिल्ली. सारें बी धरुन देसपेस बरोच जाल्लो. तातूंत म्हजें लग्न, दुश्काळान तेरावो म्हयनो. बरड ताच्या पसऱ्या वयल्यान 'पटी घेवन वच, पटी घेवन वच' म्हणून हडकितालो. 'जय किसान' सारें ताच्याच पसऱ्या वयल्यान हाडिल्लें ताका लागून पटी आनीक फुगिल्ली. मिनेराच्या भाच्यान लग्नाक केळवण घेवप म्हणजे ताचें नाक कापप अशें कितें तरी शिरी मामाक दिसतालें.

आरे, अहेर आणू नये अशें छापल्यार आमींच आमच्या पांयार कुदळ मारुन घेतिल्ल्या वरी जातलें. तेलाक नॅफ्कीन वाटपाक जाय, प्लेटींचो खर्च आसा. जेवणाचो खर्च अर्दो अर्दो करुया अशें चलयेकारांनी म्हणलां खरें. गोवर्धनाक धिगी लायली म्हणून हांगा लायत शे दिसता तुका?' - आई.

तेवटेन वाद चालू आशिल्लो आनी हेवटेन हांव होंवळीक पत्रिकेचो ड्राफ्ट तयार करतालों.

'श्री शांतादुर्गा प्रसन्न'

आमचे इथे आमचा एकुलता एक लाडका सुपुत्र बाबा... अशें बरोवन हांवूच मुरगुटतालें. थोडे कुच्छित्री हें वाचून हांसतले हें हांव जाणां. जांचीं लग्नां उसरां जाल्यां तांकां म्हज्यो भावना कळटल्यो. आसूं. हांवे 'बाबाच्या लग्नाला यायचं हं' मेरेन सगलो ड्राफ्ट तयार केलो तरी हांचो वाद चालूच आशिल्लो.

आगो जांकां केळवण दिंवची आसा तीं देवकाऱ्या दिसा हाडून पावयतलीं. अहेर म्हणटात तीं उशणीं वायणां!' - शिरी मामा आपली हिऱ्याची मुदी फिरयत.

ते दीस गेले शिरी. नाका आशिल्लें होंवळिकेचेर छापतकच कोण कांय हाडून दिनात. वयल्यान देवकार्यांचीं पानां वाडयतलो तूं.' - आई.

तो रजनीचो घरकार अकरा रुपयांचें पाकीट घेवन येता आनी खाजेकाराचे कुशीक आंगणांत बसता. शेव प्लेटींत घेवन ताचेर कांदो लिंबू पिळून भेळ करुन खाता खंय. अकरा रुपया वसूल. खांडेपारचो भाऊ सांगड. आयकलेल्यो खबरी आं. खरें कितें तें केळवण घेवन आयल्यार देवकाऱ्या दिसा कळटलें.' - बापूय माळयेच्या फोराक पळयत.

आयक शिरी! आतां रजनीच्या घोवाचेर नदर दवरपाक आनीक एक मनीस जाय पडलो.' आईन तांदूळ धुवपाक घेतले. पूण शेवटीं हे भुंयेर जय हो मिनेराचोच जाता हें हांवे तुमकां सांगपाची गरज ना. आईन बेठो वाद कित्याक घालो खबर ना. हांवेय तिका विचारलें ना. सोड.

घरांत सून येतकच मांय आनी सुने मदीं वाद हो जाताच. पयलीं जातालो आतां घटस्फोट जाता. फाटीं मांयन सुनेक तांबडी भाजी मातशी बारीक शीन म्हणून सांगलें. मांय पोरण्या विचारांची. तिका देख बी दिवपाची भारी हौस. सून आयटी कंपनींत काम करपी इंजिनियर. ती आदोळेवयल्यान अर्दे तांबडे भाज्येची चुडी घेवन उठली ती परत बसली ना. कुळारा वचून तिणे आपल्या आद्वोगादा कडल्यान धाडपाचे ते कागद धाडून दिले. ते भाज्येचे अर्दे चुडयेचें कितें जालें तें खबर ना. ही घरांत आयली तेन्ना

हिणे प्रथेक धरुन घोवाचें नांव घेतलें.

‘मी आली सून म्हणून बाबांच्या घरी

आतां आयदनावर आयदन आपटणार त्यांच्या घरी’

हें आयकून आमचे दतें आकाची कवळी तोंडांतल्यान भायर आयली ती हांवे दाव्या दोळ्यान पळयली. आमगेर तेच रातीं आयदना वाजपाक लागलीं. ही माप आडवें उडोवन भितर येतकच रोखडीच शावर घेवपाक गेली. हांव रांदचेकुडींत, हॉलांत दनपारचें जेवण उरिल्लें तें डब्यांतल्यान आयदनान रकयतालों. आनी दतें आका तें गरम करतालें. आई देवा कुडींत आशिल्ली नेमकी कितें करताली तें खबर ना. बापूय आनी टायगर गाडयेक लायिल्लीं काळजां माळ्यार चडयताले. अशे वातावरणात आमकां आमच्या बेडरुमांतल्यान पट्टु पट्टु आवाज येवपाक लागलो. हांव मुगां गांठी तोपान रकयतालो तो थंयच घट जालो. दतें आका उडुमेथी धवळटालें तें थंयच घट जालें. भायर कोणाक कितें जालें खबर ना. लतल्यान आईन देवा कुडींतल्यान सालान एण्ट्री घेतली.

“आगे आगे चप्पल घालून घरांत भोंवता ? लग्नाचीं उलोवणीं जाल्लीं तेन्ना आमचें घराणें शास्त्र्यांचें आनी आमगेर शाळीग्रामाक असले थेर चलना अशें स्पश्ट सांगिल्लें तें तुंवे आयकुना गे ?”

“आई म्हाका चपलां शिवाय जमनीर पांय दवरल्यार आंग सामकें शिर जाता.”

हिणें अशें स्पश्टीकरण दितकच मुगांचो तोप हातांत घेतिल्ले कडेन म्हाकाय शिर जालें. म्हाकाय पायल चप्पल पांयांक चडोवंचेंशें दिसलें. दतें आकाची कवळी भायर आयिल्ली ती तें दाव्या हाताची मुठ करुन भितर धुकलतना हांवे दाव्या दोळ्यान पळयलें.

“आई, सुनेक व्हड मनान माफ कर. ती पांयांक कितें घालून शास्त्र्यांचे घरांत फिरता हें तिकाच खबर ना.” टायगरान माळ्यावयल्यान तेल ओतलें.

भारतांत सदांच तटस्थ म्हणजेच नॉन एलायन्ड अशी भुमिका घेतल्या. भारत कसल्याच वादांत पडना. हांवूय ह्या देशाचो नागरीक जाल्ल्यान हांवेय रांदचेकुडींत बसून तीच भुमिका घेतली. दतें आकाक मुगां गांठी आनी पुरयो वाड सांगलें आनी आमरस वाटयेंत घेतलो. थोड्या वेळान आई जपाक बसली आनी पायल चप्पल बेडरुमांत गेलें.

थोड्या तेंपान रांदचेकुडींत ‘तुमगेर आमगेर’ वाद सुरु जाले.

“आमगेर नुस्त्याक सामार लावन तळटात नाजाल्यार ताका हिवळाण येता” – आई.

“नुस्त्याक मीठ, मिरसांग, हळद लायल्यार पुरो. सामार लायतकच नुस्त्याचो सुवादूच वता. सामार तोणाकाक घालपाचो.” – ही.

हांव बाजारांतल्यान तळपाक दोन वांटे हाडपाक लागलों. एक सामार लावन आनी दुसरो हळद मिरसांग लावन तळपाक. आई नुस्त्याक सामार लांवच्या आदीं ‘सामार लयिल्लें कोण खातलें?’ असो प्रस्न करुन नुस्त्याक तळपाक घेताली. बापूय आनी टायगर बेधडक हात वयर करताले. हांव दुसऱ्या हाताची धिगी लावन हय न्ही सो हात वयर करतालो. आसूं. लग्न, वाद घालपाकूच जांवचें आसता असो थोड्यांचो समज आसा. तो सामको चुकीचो अशें हांव तरी म्हणचों ना. वयर म्हणलां तशें आज वादाचें रुपांतर घटस्फोटांत जाता तशें पयलीं जाय नाशिल्लें. पयलीं वादाचें रुपांतर झगड्यांत जातालें आनी दोन तीन दीस फुगार जावन सोंपतालें. जेवणाक वाडलां जेवचें आसल्यार जेवात, च्या थंड जाता पिंवचो आसल्यार पियात अशे टेलोग्राम केल्ल्या वरी वाक्यांनी उलोवन मागीर एकी जाताली. वयर म्हणलां तशें आमचे पयल्या दिसा पासून आयज मेरेन वाद जायत आसात पूण आमीं तोंकाची भुमिका केन्नाच घेतली

ना ही तुमचे खातीर अभिमानाची गजाल. आमचो मधुचंद्रा वयल्यान लेगीत वाद जाल्लो अशें सांगल्यार तुमकां फट दिसतलें. हिणे लग्ना आदीं मिथुनाचो (चक्रवर्ती) खंयचो तरी सिनेमो पळयलेलो. त्या सिनेमांत नायक आनी नायिका मधुचंद्राक (आतां हनीमून) काश्मिराक वतात. आनी थंय डाल लेकांत शिकारांत बसून पद म्हणटात. म्हणटकच हिकाय थंय वचपाची अवदसा येवजली. म्हाका मधुचंद्राक बांद्या वचपाचें आशिल्लें कारण दोन दिसांनी आटपून परत येवन घराचे नळे परतुपाचे आशिल्ले. आमचें लग्न गिमांत जाल्लें म्हणटकच पुरुमेंताचीं सगलीं कामां तशींच उरिल्लीं. हांड्याक जळोव एकठांय करपाचो आशिल्लो. हिका सगल्या कामांची यादी सांगतकच हिणे गंगावन फातयां सकट कोनश्याक मारलें.

“आगो, बांद्या वतना मदीं बस रावता थंय बरे आलें युक्त बटाटवडे मेळटात. ते खावया आनी फुडें या.”

“तुमीच खाया ते.” – हिणे बॅगांतलें अमृतांजन कपलाक सारोवंक घेतलें. हांव लायटीच्या बटणा कडेन उबो रावन म्हजें भाशण करतालों.

“बांद्या आनी कित्याक जाय वचपाक ? लॉजार या फाटल्यान. थंयच करुया मधुचंद्र. येतना हांडो तापोवपाक जळोव घेवन येवया.”

अशें हिणे म्हणटकच हांवे लायट काडली आनी उरिल्लें अमृतांजन माथ्याक सारोवन न्हिदलों. दुसऱ्या दिसा आमगेर सत्यनारायण पुजा आशिल्ली. पुजेक सुरवात जातकच मदींच बाबुली भटान ‘म म’ म्हणून हिका म्हज्या हाताक हात लावपाक लायलो. ही कशीच लायना. बाबुली भटाक रातीं कितें जालां तें खबर नाशिल्ल्यान तो घुसपलो. शास्त्रांत असो हाताक हात लायलो ना जाल्यार कितें करप हें सांगू ना वा बाबुली भटाक खबर नासुंये. पिंडाक कावळ्यान चोंच लायली ना जाल्यार दर्भाचो कावळो करुन लायतात हें म्हाका खबर आशिल्लें. म्हणटकच हांवे दर्भाचो हात करुन लांव येता काय कितें हाची बाबुली भटा कडेन वासपूस केली. बाबुली भटान ‘बरेऽ भशेन’ म्हणलें आनी दर्भ सोदपाक उठपाक लागलो. लतल्यान म्हज्या हाताक खरो हात लागलो आनी दर्भाचो हात लावपाची गरज भासलीना, तुमचे म्हायती खातीर. सांगपाचो मुद्दो, घोव आनी बायल म्हणटकच वाद हे जातलेच पुणून हालीं घटस्फोट जावपाक लागल्यात हो चिंतेचो विशय.

हालींचीच गजाल सांगतां. कारण हालींच घटस्फोट चड जावपाक लागल्या. ही गजाल आमच्या सोयऱ्यां मदींच घडिल्ली. लग्न बरे भशेन जालें (आमीं न्हवरेकारां वटेन). अनस पणस घोंट ही स्पेशल डिश बुफेंत आशिल्ली. आसूं. एक दीस, नवीच व्हंकल, घोवाक, आपूण न्हांवपाक वतां, गॅसार कुकर दवरला ताच्यो तीन शिट्यो येतकच गॅस बंद कर, अशें बरेऽ भशेन सांगून गेली. वतना ती शाम्पू घेवन गेली, म्हणजे माथ्यार न्हावपाची, म्हणजेच मान्यांत एक वर उरपाची. हें आमकां मागीर कळ्ळें. घोव टिव्हीर मॅच काय कितें तरी पळयतालो. तीन शिट्यो जाल्यो, तीन तुणे सऽ जाल्यो, तीन त्रीक णव जाल्यो. बायल भितरल्यान तिनांचो पाडो म्हणत आसा. ‘तीन धये तीस’ म्हणून ती भायर आयली तरी घोव टिव्ही पळयता. हांचो मागीर वाद सुरु जालो. तेवटेन कुकर शिट्यो मारीत आसा. मागीर शिट्यो शेजात्र मेजपाक लागली. हें आमकां मागीर कळ्ळें. शिट्यो कितल्योय काडल्यो तरी जेवणाचे रुचीक फरक पडना अशें घोवान म्हणणें. हाचे वयल्यानूच तांचो वाद सुरु जालो. आवयन (चल्याच्या) बिराड करच्या आदीं चल्याक, तोंड उगडच्या आदीं, एक ते धा अंक मेज आनी मागिरूच उलोवपाक सुरवात कर, असो मंत्र दिल्लो. हेंय आमकां मागीर कळ्ळें. चल्यान मनांतले मनांत 1 ते 1039 मेरेन अंक मेजले आनी मागिरूच तोंड उगडलें अशें शिट्यो मेजताली ते शेजात्रीन आमकां सांगलें. त्या चल्यान मनांतले

मनांत कितले आंकडे मेजले ते हे शेजानीक कशें कळ्ळें हो एक संशोधनाचो विशय. चली माथ्याक वालो आनी हातान शाम्पूची बाटली घेवन आयिल्ली तशीच कुळारा गेली. गॅस कोणे बंद केलो हें जाणून घेवपाची तुमकां उमळशीक आसतली हें हांव जाणां. सोड. आतांची पिळगी शीत कुकरांत करपाक लागल्या देखून घटस्फोट जावपाक लागल्या अश्यांतली गजाल न्ही. वाळून शीत केलें म्हूण परिस्थिती सुधारतली अशेंय न्ही. आतां आमचें सगल्यांचें पासियेंस कर्मीं जालां म्हूण साद्या साद्या कारणां वयल्यान वाद जावपाक लागल्या. मनांतले मनांत आंकडे मेजपाचीय आमची संवय गेल्या हें आनीक एक कारण. आसूं.

खंयचेय देशाक आपल्या शेजारच्या देशां कडेन संबंद बरे आसचे शे दिसता. आमकां खूब कितें दिसता पूण तशें जायना होच एक व्हडलो प्रॉब्लेम. आमच्या शेजाऱ्यांय बाबतींत तेंच. मिसेस पोरोब हिची मैत्रीण. मैत्रीण जाली म्हूण संबंद बरे आसुंकूच जाय अशें ना. आमकां दिसता बरे आसचे म्हणून आनी ते दिकेन येतूनूय चालू आसा. वाद जावपाक सार्दीं कारणां पुरो जातात. देखीक, आमीं नुस्तें हाडटकच सोमते उजरावन बोडक्यो बी पुरतात. तिसर्यो मात हडटकच शिपयो ही जनेलांतल्यान पोरसान उडयतालीं. उडयतकच सैमाच्या नेमाक धरून तांचो खळ्ळऽ असो आवाज येता. ह्या आवाजाक लागून आपल्याची न्हीद इबाडटा अशें मिसेस पोरोबाचें म्हणणें आनी हेंच हांच्या वादाचें कारण जालें. आमगेर तिसर्यो आंतर्था पैर्यान हाडिल्ल्यान मिसेस पोरोबाची न्हीद आंतर्था पैर्यान डिस्टर्ब जाताली.

“मॅडम, तुमीं आंतऱ्या पैऱ्यान तिसऱ्यो हाडटात ताचेर म्हजें कांयच म्हणणें ना. एक तर तुमीं तिसर्यो उजरायतकच शिपयो रोखड्यो उड्या वा रातच्यो उड्या” – मिसेस पोरोब जनेलांतल्यान (तांच्या).

“हांव म्हजे कन्विनियन्सा प्रमाण शिपयो उडयतलीं. कांदळां ओंवळां सोपलीं की शिपयो उडोवपाचो म्हजो टायम!” – ही जनेलांतल्यान (आमच्या).

‘कठीण उतरांचो अर्थ, कांदळां ओंवळां= रेडव्या वयलो एक प्रोग्राम. एका वेळार तो दनपारां लागतालो. आतां प्रोग्राम आनी स्टेशन आसा जाल्यार खबर ना).

हांव मदीं बुराटें हाडटालों तेंय हिणे मिसेस पोरोबाक बुद्द शिकोवपा खातीर बंद केलें. आमगेर खळ्ळऽ करपा खातीर तिसऱ्यो, कुंडयो, खुबे येवपाक लागले.

उजरावन खळ्ळऽ आवाज करता तसलें आनीक दुसरें नुस्तें मेळटा जाल्यार तेंय घेवन येयात!”

अशें ही नुस्त्याची पोती हातांत दितना सांगपाक लागली. शिपयांक लागून पोरसांत पांय घालपाक सुवात उरली ना. मागीर हांवेच बुराटे हाडपाक सुरवात केल्ल्यान हो वाद थंयच मिटलो. तिसर्यो हाडल्यार लेगीत न्हांवक वच्च्या आदीं हांवूच खळ्ळऽ करपाक लागलो. हाका लागून मिसेस पोरोबाची न्हीद खळना जाली, तुमचे म्हायती खातीर. दुसरी शेजान्न आमची नेपाळीण. ती आमच्या लॉजांत भाड्याक रावता तें हांवे तुमकां सांगलांच. ती म्हाका ‘शाब’ म्हणटा आनी फावो तितलो रेस्पेद दिता. हिचेंच तिचे कडेन पटना. देखीक, पयर तिणे सादेपणांन मानकुरादाचो दर विचारलो. ही डायरेक्ट नेपाळी चलनाचेर पावली. मानकुरादाचो दर थंयच उरलो.

“तुम्हारे नेपाळी सौ रुपये में हमारे मानकुराद की एक शीर भी नहीं आयेगी. काथे की तो बात ही मत करो.” मागीर आई मदीं पडली.

“अरी, इसको एक काम नहीं, तुमको भी काम नहीं? तुम्हारा घरकार रातपाळी करके आया है उसके पेट में कुछ डालो.”

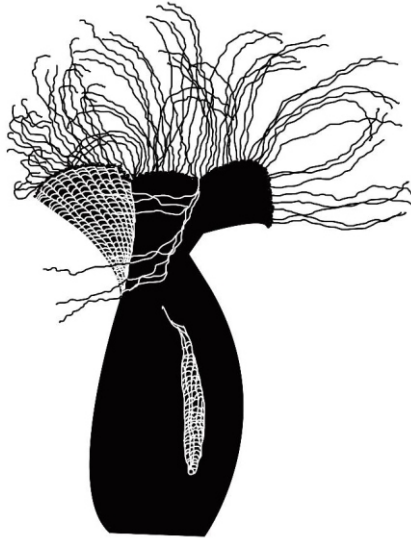
अशें म्हणून नेपाळणीक तिणे घरा धाडली.

“तूं परत परत नेपाळी चलनाचेर घसरता पळय तें भारतीय चलनांतल्यान आमकां लॉजाचें भाडें मेळटा तेंय तूं ना करतली!”

अशें आईन म्हणटकच ही नाक फुलोवन भितर गेली.

चवथीक जेन्ना आमचे मुंबयकार येताले तेन्ना भाटां वयल्यान आमचे खूब वाद जाताले. शिवराक जेवणांक लागून सगल्यांच्योच तकल्यो विरार जाल्ल्यो आसताल्यो. आमच्या ह्या वादाची बाबुली भटाक लेगीत खबर आशिल्ली. गणपतीक गाराणें घालतना ‘जी मंडळी गोव्या बाहेर आहे त्यांनां असेच भाटा संबंधी वाद घालण्यास पुढच्या वर्षीं तुमच्या चरणीं येण्याची बुद्धी आणि शक्ति देण्याची कृपा करावी’ अशें सांगून घेतालो. आरत्यांक आयिल्लीं वाड्यावयली मंडळी ‘फुडल्या वर्सा बरें पेटुं दी’ अशें म्हणून दोणो घेवन वतालीं. आतां भाटूय पातळ जालां आनी ताचे वांगडा मनशांय बी. बाबुली भट आपलें गाराणें ‘सगल्यांक आरोग्य, आयुश्य, बुद्धी दी आनी सगल्यांचे बरें कर आनी कल्याण कर’ अशें सांगून गाराणें एका वाक्यान सोंपयता.

आज मनांतलें कोणाक सांगतलो म्हणल्यार मनीस मेळना थंय वाद आनी कोणाकडेन घाडतलो? फाल्यां मनीस वण्टी कडेन उलयतना दिश्टी पडलो जाल्यार म्हाका अजाप दिसचें ना. वण्टीकूय कान आसतात अशें कोणे तरी म्हणलांच न्ही!

काणीकणी – चकाटां दादा हेगडे

चाळीस वर्सां फाटीं धावी-बारावीचें शिकप करतल्यांक, मागीर जांव ती चली वा चलो, “सातच्या आत घरांत” असो अलिखित कायदो लागू जातालो. घरच्या जाण्टेल्यांनी घालून दिल्ल्या ह्या नेमाचें उल्लंघन करतल्यांक ते रातीचो उपास आनी ती रात बल्कांवार न्हिदून काडची पडटाली. हांवे जायत्या फावट ही “काळे रातीची” ख्यास्त मुकाट्यान भोगल्या. ख्यास्ती आड “अपील” करूंक मेळनाशिल्ल्यान, स्थगिती आदेश मेळवपाचो विचार लेगीत कोणे केलो ना. आज कसलेय गजालीचेर स्थगिती आदेश मेळोवंक येता. जाय तेन्ना देशाचें सर्वोच्च न्यायालय कितल्याय रातीचें केन्नाय उगडूं येता. त्या वेळार सांजवेळा पांच साडेपांच मेरेन शाळेंत दिल्लो “होम वर्क” करचो पडटालो. तो लेगीत आवय बापायची कुसकुटभर लेगीत मजत घेनास्तना. घरा करपाचो अभ्यास पुराय केल्या उपरांतूच भायर सरपाची मेकळीक आशिल्ली. हाच्या उरफाटें, दिस भर फक्त मोबायल आनी कॉम्प्युटरांत घुस्पून घरांनी गोठेल्ली आयची पिळगी सांजवेळा सातां उपरांतूच आपलें पावल घरा भायर घालता. ह्या अलिखित नेमाचें “पालन” ती चुकय नास्तना करता. आनी तांचे “पालक” कसलीच जाप काडी नासतना मुकाट्यान तें सोंसतात. आपणें आतां ही ख्यास्त भोगप अशी ताणीं आपणां भितर समजीकाय करून घेतल्या. काळ बदलता म्हण्टात तो घडये असो जावंये!!

एका वेळार आमीग चड करून चले, एकठावंक एकमेकाच्या घराभायर येवन खास तरेन “शिवोणी” घालत कुरु दिताले. सगळ्यांनी चावडेवेल्या जादीनांत थारील्ल्या बांकड्यांर बसप आनी उपरांत घे म्हण चकाटां मारप. सगळे एकठांय जाय मेरेन सांजवेळची स-साडेस वरां जातालीं. ह्या

चकाटांनी खेळा मळ धरून राश्ट्रीय, अंतरराश्ट्रीय घडामोडी, राजकारण, सिनेमा, नाटक ह्या सगळ्यांचो आसपाव जातालो. खासियत म्हळ्यार संवसारभर खेळा मळार फामाद जाल्ल्या खेळगड्यान कितलें आनी कशें बरें खेळुंक जाय, हें सांगपी आमीग स्वता केन्नाच खेळा मळार पाय लेगीत दिवनाशिल्लो आसतालो. तो फकत रेडीयोवेले खेळांचें धांवतें वर्णन घरा बसून आयकतालो. ताच्या त्या धांवत्या वर्णनाचें समीक्षण अपुर्बायेचें आसतालें. दुसरो शाळेंत वर्सूकी स्नेहसंमेलनांत नाटकुलें वा नाच अश्या कित्यांनीच वाटेकार जाय नाशिल्लो. माची म्हळी कि ताका घाम फुटप, तो सिनेमा वा नाटकांतले फामाद गाजील्ले कलाकार खंय आनी कशे चुकतात हांची “मीमांसा” मानेच्यो शिरो ताणून करतालो. कांय वेळार अमेरिका आनी त्या वेळावेली रशिया हांचे संबंद “बी.बी.सी.” कशी नियाळटा आनी आमचो देश तें कशें गंभीरतायेन घेना ह्या विशींचो खोलायेन विचार विनीमय जातालो. खबरापत्रां आनी रेडियो हीं त्या वेळावेलीं मुखेल प्रसार माध्यमां आशिल्ली. हे भायर गांवची जात्रा, फेस्त, ऊरूस, मांड, थंय विकपी गोकुळदासालें खाजे ते सकाळीं फुडे मणदाद तीट्यार हाडटा तें नुस्तें कितलें ताजें, ह्या विशयांचो चर्चांनी आसपाव जातालो. सगळे वांगडी मोठ्या हिरिरीन हातूंत वांटेकार जाताले. गांवच्या इगर्जेच्या सात वरांवेल्या घांटीचो आवाज कानार पडल्या उपरांत मात सगळ्यांची घरा परतूपाची “चूळबूळ” सुरु जाताली. दुसऱ्या दिसा अशेच परते मेळूंक.

आमच्या देशांत बरेच उतरां जायना, स्मार्ट फोन आनी कॉम्प्युटर अशीं दोन माकनां आयलीं. वांगडा तांचो वापर करपाक थोड्या पैशांभितर फूक्या सवाय “डेटा” उजार करूंक मेळूंक लागलो. परिणाम झेंप्यांतले झेंपे मनीस लेगीत “स्मार्ट” जाले. घरा बसून आपलें “स्मार्टनेस” जगार घालपाची तांका संद मेळळी. चलो चली हांका खऱ्या अर्थान समानताय दिवपी व्यासपीठ मेळ्ळें. खिणा भीतर सोशल मिडियाचे बरे तशेंच वायट अणभव दिसुंक लागले. सुक्या वांगडा जीतें लासप सुरू जाले. तरेकवार “ऑप” डावनलोड जावंक लागलीं. चावडेवेल्या चकाटांचो जागो “चॅटांनी” घेतलो आनी चॅटींग पंगड तयार जाले. आमीग एकठांवापाची शिवोणी गेली आनी त्या जाग्यार फोनावेलो “बीप” आयलो. ह्या पंगडाच्या मुखेल्याक “अॅडमीन” म्हण्टात. पंगडाचे नेम, येवजण सगळ्यांक कळीत करपाची ताची जापसालदारकी. आदीं टोळयेचो “म्होरक्या” आसतालो. सगळे उपद्रव ताच्या फुडारपणा खाला निभायताले.

ह्या व्हरच्युअल पंगडांनी खेळ खेळप लेगीत ऑन लायन आसता. हाणीं रेडीयो आयकप, नाटक पळवप, खबरापत्रां वाचप असलें सोडून दिलां. रेडीयो जाग्यार, आयकुंक आनी नियाळूंक मेळटा असो “पॉडकास्ट” आतां आयला. टी.वी, ही फक्त लायव खेळांच्या प्रक्षेपणा वेळार ऑन जाता. सिनेमा थियेटरां जायत्या फावट रिकामी दिसतात. नाट्य रसीक तर गेलेच, उरल्यात तें नांवापुरते प्रेक्षक. हावस फुल्ल बोर्ड गुल जाल्यात. राजकारण समजूच्या आदींच सगळे लीडर जावंक लागल्यात. समाजकारणा नांवान राजकारण करपी बुदवंतांनी हीच संद घेवन आपलें सगळें सादोवन घेवंक सुरु केलां. तुजें आयकुपाक म्हाका वेळ ना म्हणपी मान बागोवन एका जाग्यार थपकल मारून बशिल्ले जळींमळीं दिसुंक लागल्यात. आपल्या सरभोंवतणीचो वाटार नियाळप तर बंदच जाला. परिणाम सगळ्यो गजाली जाय तश्यो जाय तेन्ना आपणा सामकार हाजीर जावंक शकता, असो गैरसमज जाल्ल्यांची एक तुकडी कशी तयार जाल्या!

हे “ऑप-पंगड” चडशे फावट रातीचे आठ ते णव उपरांत अॅक्टीव जातात. कारण तो मेरेन ह्या पंगडातल्या जायत्या वांगड्याच्या पोटांत उमेद वाडोवपी द्रव आनी खाण गेल्लें आसता. उपरांत सुरु

जाता, खावपा-पीवपाचे फोटु, वयर सकल केले आंगठे, बोटां, फुलां -पानां, हासपी रडपी सोणां, रुसवे, फुगवे, हें आनी ते. उतरां परस मोन्या कुरवांची हांगा चड बडबड जाता. बरीच रात जाय मेरेन हे खेळ चालू आसतात. हांतुत आशीर्वाद आनी गाळी लेगीत ऑन लायन मेळटात. रातभर आपणां मदीं “घाण” केले हे वांगडी दुसऱ्या दिसा हात जोडिल्ली कुरु धाडून वांगड्याची सकाळ “गुड” करूंक मात विसरनात. जायते जाण हाका हॅल्दी विकासाचीं लक्षणां मानतात. चावडेरे सांजवेळा सोप्यार बसून मारील्ल्या चकाटांचो जागो आता रातीन चलपी ह्या चॅटांनी घेतला. ताका वेळ काळ, कसलोच निर्बंद आसना. आपले मत अभिव्यक्त करपाचें हें एक माध्यम. मागीर तें मत कितलेंय असंबद्ध आसल्यार लेगीत जाता. सोप्यार एकठांय बसून स्वता उक्तायल्लें मत आनी घरा बसून सांगिल्लीं शाणेपणां हातूंत खूप फरक आसता हें ते विसरतात.

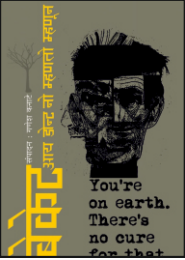
चकाटां मारतना आमीगाच्या हातार दिल्ली ताळी वा तोंडार मारिल्ल्यो गाळी हांची उब मात असल्या स्मार्ट फोनांच्या थंड पडील्ल्या स्क्रीनाक टच करून चॅटावरवी उक्तायील्ल्या बुदवंतकार्येंत नासता हें हांकां कोण समजायत ?

वर्णमुद्राचा नवा निबंधसंग्रह

बेकेट : आय डोन्ट नो म्हणतो म्हणून

संपादन : गणेश कनाटे
किंमत ₹ ३००/-
सवलतीत ₹ २५०/- ला पोस्टेजसह
घरपोच मिळेल.
संपर्क : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स,
शेगाव, जिल्हा बुलढाणा
९९२३७२४५५०
नमूद केलेला मोबाईल नंबर ९९२३७२४५५०
हाच व्हॉट्सअप नंबर आहे, पत्ता त्यावरच
कळवता येईल.
अकाउंट डिटेल्स :
VARNAMUDRA PUBLISHERS
HDFC CURRENT A/C No.
50200047627114
IFSC : HDFC0002817
BRANCH : SHEGAON
OR
GPAY
9923724550 MANOJ PATHAK

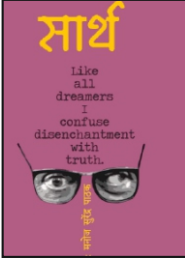
किंवा

वर्णमुद्राचा नवा निबंधसंग्रह

सार्थ

संपादन : मनोज सुरेंद्र पाठक
किंमत ₹ ४६४/-
सवलतीत ₹ ४०४/- ला पोस्टेजसह
घरपोच मिळेल.
संपर्क : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स,
शेगाव, जिल्हा बुलढाणा
९९२३७२४५५०
नमूद केलेला मोबाईल नंबर ९९२३७२४५५०
हाच व्हॉट्सअप नंबर आहे, पत्ता त्यावरच
कळवता येईल.
अकाउंट डिटेल्स :
VARNAMUDRA PUBLISHERS
HDFC CURRENT A/C No.
50200047627114
IFSC : HDFC0002817
BRANCH : SHEGAON
OR
GPAY
9923724550 MANOJ PATHAK

किंवा

वर्णमुद्राचा नवा लेखसंग्रह

वसंत आबाजी डहाके : समग्र आकलन

संपादन

मंगेश नारायणराव काळे

वसंत आबाजी डहाके
समग्र आकलन

संपादन : मंगेश नारायणराव काळे

किंमत ₹ १०००/-

प्रकाशनपूर्व सवलतीत ₹ ७५०/-

ज्येष्ठ कवी वसंत आबाजी डहाके यांच्या कवितेचा प्रवास अर्ध्या शतकाहून जास्त झालेला आहे... त्यांच्या कवितेवर आजवर अनेक अभ्यासकांनी लिहिले आहे...त्यांच्यावर काही विशेषांकही प्रसिद्ध झाले आहेत. जवळ जवळ हजार पृष्ठांचा मजकूर गोळा झालेला आहे. यातून सुमारे पाचशे तीस पृष्ठांचा मजकूर या संपादनाच्या पहिल्या खंडात आला आहे.

नव्वदोत्तर पिढीतील महत्त्वाचे कवी मंगेश नारायणराव काळे यांची दीर्घ प्रस्तावना असलेला आणि त्यांनी संपादित केलेला हा ग्रंथ डहाके यांच्या कवितेचे महत्त्व अधोरेखित करणारा, तसेच डहाकेंच्या एकूणच वाटचालीविषयी सांगोपांग विचार मांडणारा आहे.

पहिल्या खंडात डहाक्यांवर लेख देणाऱ्या सन्मान्य अभ्यासकांची नावे ही अशी आहेत -

विजया राजाध्यक्ष/वसंत पाटणकर/आशा सावदेकर/प्रभाकर बागले/विलास सारंग/केशव मेश्राम/अविनाश सप्रे/विद्यागौरी टिळक/कविता मुरुमकर/रणधीर शिंदे/महेंद्र कदम/इंद्रजित भालेराव/रवींद्र इंगळे-चावरेकर/एकनाथ पगार/दिलीप धोंडगे/नीतीन रिंढे/प्रवीण बांदेकर/राही डहाके आणि प्रभा गणोरकर.

संपर्क : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स,
शेगाव, जिल्हा बुलढाणा
९९२३७२४५५०
नमूद केलेला मोबाईल नंबर ९९२३७२४५५०
हाच व्हॉट्सअप नंबर आहे, पत्ता त्यावरच
कळवता येईल.

अकाउंट डिटेल्स :

VARNAMUDRA PUBLISHERS
HDFC CURRENT A/C No.
50200047627114
IFSC : HDFC0002817
BRANCH : SHEGAON
OR
GPAY
9923724550 MANOJ PATHAK

किंवा

मुख्य वितरक

वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स, शेगाव,
मोबाईल नंबर : ९९२३७२४५५०

वर्णमुद्राचे उप वितरक

पुस्तकवाला अँड कंपनी, पुणे मोबाईल नंबर :
८६२४९७७०२९

। वर्णमुद्रा पब्लिशर्स ।

(वर्णमुद्राची अलीकडची प्रकाशित २५ पुस्तके)

- ६०) झुरळ आणि इतर काहीबाही, प्रमोदकुमार अणेराव, ३२४/-,
- ६१) अभिजात, शैलेंद्र मेहता, ५२५/-, निबंध
- ६२) जगणं वाचणं, डॉ. राजेंद्र मलोसे, ४४४/-, कादंबरी
- ६३) हजार रक्तवर्णी सूर्य, राही डहाके, २४२/-, कविता
- ६४) जगावेगळी जीवने, शिरीष चिंधडे, ३२४/-, निबंध
- ६५) केवळ काही वाक्यं, उदयन वाजपेयी, अनुवाद : प्रफुल्ल शिलेदार, ३०४/-, कविता
- ६६) तरंगत तरंगत जाऊ घरंगळत, हेमंत गोविंद जोगळेकर, २२४/- कविता
- ६७) अश्वत्थयुग्मांचे श्लोक, संतोष विठ्ठल घर्सिंग, ५७५/-, कविता
- ६८) दुराव्याची धूळ व्यापून, बाळकृष्ण सोनवणे, २५०/- कविता
- ६९) अपरंपारावरच्या कविता, रवींद्र लाखे, ३०४/-, कविता
- ७०) तत्त्वभान, श्रीनिवास हेमाडे, ६८०/-, निबंध
- ७१) गनिमी काव्याचे नमुने, विश्वास कणेकर, ३००/-, कविता
- ७२) पेसोआच्या कविता, महेश्वर लव्हेकर, ४२४/-, कविता
- ७३) वुहानचा वाफारा, विजय तांबे, ४२४/-, कथासंग्रह
- ७४) सृजनस्रोत, शिरीष चिंधडे, ४२४/-, ओळखपर लेख
- ७५) सगळेच पर्याय संपले आहेत, उषा हिंगोणेकर, ३७५/-, कविता
- ७६) काळोखाचा राजपुत्र, सुप्रिया आवारे, ३००/-, समीक्षा
- ७७) सायलेंट आणि इतर कविता, सागर अचलकर, १५०/-, कविता
- ७८) असीम प्रदेश, मुग्धा देशपांडे, १५०/-, कविता
- ७९) खड्डरकाकांचे विनोद-आख्यान, हरिमोहन झा, अनुवाद : वसंत पाटील, ४२४/-, लेख
- ८०) गळ्यावरचा निळा डाग, सुनंदा भोसेकर, २५०/- कविता
- ८१) आधार, पंकज कुरुलकर, ६५०/-, कथा
- ८२) समाधानांचे निराकरण, प्रकाश हरी कार्लेकर, ६५०/-, कविता

मुख्य वितरक : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स शेगाव, जिल्हा बुलढाणा मो. : ९९२३७२४५५०

उपवितरक : १) पुस्तकवाला अॅण्ड कंपनी, पुणे मो. : ८६२४९७७०२९

२) मैत्री पब्लिकेशन, पुणे मो. : ९६५७२४०८२४

३) वाल्डन बुक स्टोअर, पुणे मो. : ९७६६९७५१६५

४) बुककट्टा अमरावती, मो. : ८३७८८९५९१६

मुख्य कार्यालय : वर्णमुद्रा पब्लिशर्स, पृथक, रामकृष्णनगर, शेगाव, जिल्हा बुलढाणा ४४४ २०३

E mail : varnamudra.editors@gmail.com **Website :** www.varnamudra.com **Mo. :** 9923724550

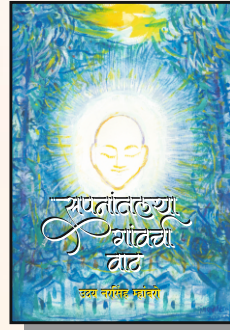
संजना पब्लिकेशन्सची नवीं प्रकाशनां

मोल : ₹ 250/-

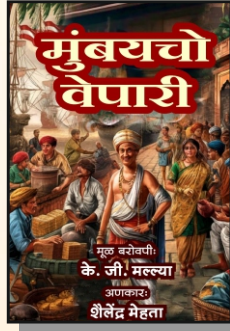
मोल : ₹ 600/-

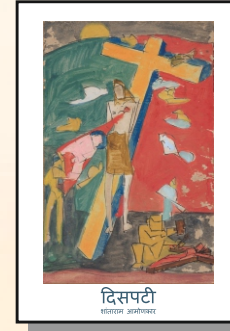
मोल : ₹ 300/-

मोल : ₹ 250/-

मोल : ₹ 300/-

मोल : ₹ 350/-

आमचीं पुस्तकां

● **संजना पब्लिकेशन्स**, 39, दत्तवाडी, सांगें, गोंय. 403 704
sanjanapublications2@gmail.com मोबायल : 9552551425

● **गोवा कोंकणी अकादेमी**

आनी ● **Amazon.in** चेर मेळटात

वर्णमुद्रा इ नेमाळ्याचो हो ऑक्टोबर-नोव्हेंबर-डिसेंबर 2024 चो अंक मालक, मुद्रक आनी प्रकाशक मनोज सुरेंद्र पाठक हाणीं वर्णमुद्राचे वेबसायटीचेर उजवाडायला आनी अंकाची मुद्रित प्रत रामकृष्ण सोसायटी, एस बी आय कॉलनी, दत्त मंदिरालागीं, शेगाव, जिल्लो बुलढाणा (महाराष्ट्र) हांगासावन खासगी वितरणाखातीर उजवाडाक हाडल्या.

ईमेल : varnamudra.editors@gmail.com वेबसायट : <http://www.varnamudra.com/>

मुख्य वितरक

वर्णमुद्रा पब्लिशर्स व डिस्ट्रिब्युटर्स, शेगाव, मोबायल नंबर : 9923724550

वर्णमुद्रा इ नेमाळ्याच्या मुद्रित प्रतींचें आनी पुस्तकांचें गोयांत वितरण जाता.

संपर्क : दिनेश मणेरकार, मोबायल नंबर : 9552551425